

The Project Gutenberg eBook of Colomba: Kertomus Korsikan oloista 1810-luvulta, by Prosper Mérimée

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Colomba: Kertomus Korsikan oloista 1810-luvulta

Author: Prosper Mérimée

Translator: Kasimir Leino

Release date: April 17, 2015 [EBook #48725]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK COLOMBA: KERTOMUS KORSIKAN OLOISTA
1810-LUVULTA ***

Produced by Juha Kiuru

COLOMBA

Kertomus Korsikan oloista 1810-luvulta

Kirj.

PROSPER MÉRIMÉE

Ranskasta suom. Kasimir Leino

Suomalainen Kustannusosakeyhtiö Kansa,
Helsinki, 1907.
Kirjapaino-osakeyhtiö Sana.

ALKULAUSE.

Se voimakas kirjallinen liike, joka 1820-luvun alulla syntyi Ranskassa ja kirjallisuushistoriassa tunnetaan romanttisen koulun nimellä, loi useita tuoreita ja elinvoimaisia kiljailijakyykyjä, joiden luomat ja nimet ovat ainaiseksi jälkimaailman muistoon jääneet. Tämän romanttisen koulun päävaatimukset tarkoittivat vapautumista vanhoista klassillisista taidemuodoista ja uuden suunnan luomista, joka enemmän ottaisi huomioon paikallisvärityksen, kansan olot ja tavat, tekisi kuvattavien henkilöiden puhekielen näiden yhteiskunnallista asemaa ja sivistyskantaa vastaavaksi j.n.e. Vanhoillisten klassikkojen ja nuorten uudistusharrastajain välillä alkoi ankara taistelu, jota kesti vuosikymmeniä.

Toisella puolen entisyyden yksipuolisia ihailijoita, joiden jäljittelevät luomat todistivat heidän kyvyttömyyttensä ja alinomaista ihailua n.k. suuren vuosisadan klassikkoja kohtaan. Toisella puolen joukko nuoria, innokkaita runoilijoita, jotka — jättämällä vanhat omaan arvoonsa — opettivat yleisölle, että uudet ajat tuovat uusia taidetarpeita, uudet tarpeet uusia taidemuotoja ja että uuden vuosisadan ei tarvinnut jäädä entisen kai'uksi, vaan oli sille annettava oma, erityinen kirjallistaiteellinen leimansa.

Tämän nuoren, elinvoimaisen koulun varsinaisena johtajana mainitaan tavallisesti sen taisteluhalusin ja tuotteliain runoilija Victor Hugo. Historiallisen näytelmärunouden alalla voidaankin Hugota pitää uudistuksen lahjakkaimpana toteuttajana niiden kirjallistaiteellisten vaatimusten perustuksella, jotka ylempänä olemme maininneet, vaikka hän, luonteeltansa intohimoinen kun oli, usein tekeekin itsensä syypääksi lioitteluihin. Romanttisen koulun voittoisan lipun alle joutui sellaisiakin eteviä kyykyjä jotka eivät voineet yhtyä Hugon innoittellevaa, sanarunsasta ja deklamoivaa runomuotoa ihailemaan, mutta harrastivat niitä terveellisiä, realistisia vaatimuksia, jotka tähtäsivät paikallisvärityksen, kansantapojen, henkilöiden suhteellisen puhekielen y.m.s. uudistusten juurruttamista ranskalaiseen kirjallisuuteen. Mutta jos nämä vaatimukset, joiden toteuttaminen loi perustuksen koko nykyiselle realistiselle elämäkuvaukselle, olivat tärkeitä kertomarunouden alalla, eivät ne suinkaan olleet vähempiarvoisia nykyaikaiselle draamallekaan.

Tämänkin alan tienviittoja ja uusaikaisen, paikallisväritystä ja todellisempaa luonnekuvausta tähtäävän draamallisen muodon ensimmäinen käyttäjä oli Prosper Mérimée, joka sitäpaitse on ranskalaisen novellin varsinaisen luoja ja vielä nytkin sen voittamaton mestari. Tämän sijan myöntävät hänelle nimittäin kaikki ranskalaisen kirjallisuuden tuntijat ja kirjallisuushistorioitsijat.

Kaikissa novelleissansa ilmenee Mérimée lyhyen kuvauksen mestarina ja ihmisellisten intohimojen etevimpänä kuvaajana pysyen aina objektiivisena ja korkealla, esityksen yläpuolella, seisovana taiteilijana. "Hänen novellinsa ovat mestariteoksia", sanoo esim. Edv. Engel Ranskan kirjallisuuden historiassansa; "onton paatoksen ja liiallisen sanatulvan vihollisena, aiheiden keksinnässä rohkeana ja henkilöiden sielutieteellisessä kehityksessä syvällisenä taiteilijana kuuluu Mérimée niihin realisteihin, jotka eivät näe tehtävänsä rumuuden tosiperäisessä kuvaamisessa, vaan antavat aina hienon, kaunotieteellisen tunteen johtaa itseensä aihevalinnassa ja esityksessä.[1] Tunnettu saksalainen kirjallisuushistorioitsija Scherr taas sanoo teoksessansa *Gesch. der Weltliteratur* (1895), että nerokkaisuudessa ja muodon taiteellisessa täydellisyydessä seisoo Mérimée 19:n vuosisadan ranskalaisten kirjailijain eturivissä; novellikirjailijana on hän etevämpi noita kaikkia."

Aivan outo ei Mérimée enää maamme yleisölle ole. Hänen elämäkertansa ja teoksensa on allekirjoittanut esittänyt suomenkielisessä, laajahkossa teoksessa "Prosper Mérimée, elämäkerta ja teokset" (1895); sitä paitse on kokoelma hänen lyhempiä novellejansa ilmestynyt tämän kertomuksen suomentajan kääntämänä nimellä "Helmiä", joka sisälsi 6 tekijänsä lyhempää tunnetuinta ja etevintä uuteloita, nim. Mateo Falcone, Etuvarustuksen valloitus, Arpapel, Tamango, Etruskilainen vaasi ja Arsène Gruillot.

Mestarillisimmat ja ehkä myöskin tunnetuimmat Mériméen pitemmistä novelleista ovat kuitenkin Bizet'n säveltämän samannimisen operan kautta meilläkin tunnetuksi tullut Carmen ja ennen kaikkia hänen kuolematon uutelonsa Colomba, johon suomenkieliselläkin yleisöllä nyt, 67 vuotta jälkeen sen ilmestymisen, vihdoinkin on tilaisuus tutustua.

Colombassa ilmenevät tekijän tyyllilliset lahjat ehkä loistavimpina ja selvimpinä. Tyyllillä ei tässä silloin suinkaan ymmärretä ainoastaan kielellistä asua, jota myöskin olemme koettaneet tunnollisesti noudattaa mikäli kahden erilaisen kielen rakenne ja käyttö sen sallii, vaan etupäässä aiheen esitystapaa, rajujen intohimojen asteittaista kehitystä, luonnon, kansantapojen ja ympäristönsä hallitsemain luonteiden kuvausta. Tekijä, jolla valtioarkeologina oli tilaisuutta matkustella kaikkialla valtakunnan etäisimmissäkin osissa, on tässä ottanut kuvataksensa kaukana Välimeren saarella, suuren Napoleonin syntymämaassa Korsikassa viime vuosisadan toisella kymmenellä vallitsevia hurjia kansantapoja ja omituisia oloja, joille ryövärielämä ja sukukosto antaa mitä voimakkaimman paikallisvärityksen.

Napoleonin lipun alla Waterloo taistelussa mukana ollut korsikalainen upseeri, Orso della Rebbia, joka polveutuu saaren vanhimmasta aatelista eli 11:llä vuosisadalla tapahtuneen kansankapinan johtajista [n.k. korpraalisuvuista], palaa takaisin syntymämaahansa satunnaisten matkatoveriensa erään englantilaisen everstin ja hänen ihanan tyttärensä kanssa. Kuinka tämä sivistyneessä Ranskassa toisiin oloihin kasvanut nuori upseeri kotikyläänsä tultuaan vähitellen ja vastoin tahtoansa jälleen joutuu hurjien korsikalaisten tapojen valtaan ja kuinka hän nuoren, intohimoisen, kauniin sisarensa Colomban yllyttämänä ja kiihoittamana vihdoin kietoutuu ikivanhan, hurjan sukukostotavan ylläpitäjien pauloihin, kunnes hän lopulta, itseänsä puolustaessaan, ampuu kuoliaaksi kilpailevan naapurisuvun Barricinien kaksi viimeistä miespuolista edustajaa, kuvaa tekijä jännittävällä, tyyneellä ja useimmiten mestarillisen taiteellisella tavalla; nuori upseeri ei kuitenkaan joudu vankeuteen, vaan sen sijaan — naimisiin tuonoisen englantilaisen neitosen kanssa, joka ihailee omituisuuksia ja urhoollista sankaria. — Vaikka itse kertomuksen juoni onkin yksinkertainen, ovat sen tapahtumat sitä mutkallisempia ja jännittävämpiä keskittyneisyydessään. Kaiken toiminnan varsinaisena yllyttäjänä ja suuntaajana on Colomba, peräti korsikalainen luonne, lannistumaton, intohimoinen ja lahjakas, mutta raju ja hurja neito, jolla muiden ominaisuuksiensa ohella on runolaulajattaren eli "itkijän" lahjat.

Colomban luettua voi ehkä suomalainen lukija yhtyä siihen, mitä V. Vedel "Yleisessä kirjallisuuden historiassa" lausuu Mériméestä: "hän ihaili energiaa (= joustavaa voimaa), jyrkkäleimaista luonnetta ja rakasti kaukoperäistä, värikkään vierasta ja psyykkisesti tavatonta". Röyhkeät rikokset ja pahuuden voiton kuvaa hän ilman subjektiivista mielenliikutusta; koko hänen tyyliinsä luonne on tällaista maailmanmiehen malttia ja kylmäverisyyttä, pöyristyttäviäkin kohtauksia kuvatessa. Näiden ominaisuuksiensa kautta on Mérimée joutunut uusaikaisen, realistisen novellin varsinaiseksi perustajaksi ja sellaisena maailmanmaineensa saavuttanut. Siistityn ja siron muotonsa kautta miellyttivät hänen elävät, jännittävät ja keksinnäntänsä alkuperäiset kuvauksensa etupäässä hienoistista kirjallista yleisöä, jonka lempikirjailija Mérimée jo eläessään oli ja yhä edelleen on pysynyt.

Colomba ja Carmen ovat tietäksemme käännettyt kaikille sivistyneille kielille. Ruotsiksi käännettiin se ensi kerran jo pari vuotta ilmestymisensä jälkeen (1842) ja sittemmin (1877) käänsi Ed. Bäckström uudelleen sekä Colomban että "Ille Venuksen". Tanskalainen käännös Colombasta ilmestyi pari vuotta tekijän kuoleman jälkeen (1872) ja uusi käännös julkaistiin siitä v. 1887. Erityisesti on huomattava, että Mérimée etevimpänä tyylimestarina nyttemmin kuuluu kaikissa Ranskan oppikouluissa luettaviksi säädettyihin kirjailijoihin; hänen Colombaansa luetaan tietäksemme myöskin useissa Saksan ja Pohjoismaiden oppilaitoksissa.

Päätäköön lukija itse tekijän kertomatyylin etevyydestä; "Helmien" ja Colomban avulla hän sen jo jossakin määrin voi tehdä, vaikka meidän samalla täytyy pyytää häntä muistamaan, ett'ei käännös koskaan ole alkuperäisen veroinen. Mériméen teosten kielellinen asu ei anna aihetta mihinkään rikkaampaan suomenkielen käyttöön; sen etevyys on täsmällisyydessä, luontevuudessa ja säädyllisyydessä, josta hän aniharvoin poikkeaa kansanomaista puhetapaakin jäljitellessään. Näiden ominaisuuksiensa vuoksi ei hän säädyllisimmänkään lukijan hienotunteisuutta koskaan loukkaa.

* * * * *

Prosper Mérimée syntyi syyskuun 28 p. 1803 Pariisissa, missä hänen isänsä J. Fr. Léonor Mérimée silloin eli taidemaalajana; äiti Anna Moreau oli onnistunut lastenmuotokuvaaja ja isoäiti, rva Leprince de Beaumont taas oli tunnettu lastenkirjailijattarena. Ylioppilaaksi tultuansa opiskeli hän oikeastansa lakitiedettä, vaikka hän samalla ahkerasti harjoitti humanistisia tieteitä perehtyen vanhoihin ja uusiin kieliin, historiaan, taidehistoriaan ja oman maansa muinaistieteeseen. Kielistä hallitsi hän englannin ja espanjan kielet parhaiten; vanhoilla päivillänsä opetteli hän myöskin venäjää kääntäen ranskaksi Gogolin Revisorin ja joukon Pushkinin ynnä Turgenjewin novelleja. Historian alalla on hän julkaissut useampia, perinpohjaisia tutkimuksia Rooman, Espanjan, Venäjän ja Ranskan historiasta; eräät näistä, kuten Histoire de don Pedro I ja Les faux Démétrius käännettiin v. 1852 saksaksi. Mériméen tutkimus "Ukrainin kasakoista" on tietäksemme ilmestynyt myöskin venäjäksi eikä hän kaunokirjailijanakaan ole outo venäläiselle yleisölle.

Heinäkuun vallankumouksen jälkeen joutui Mérimée v. 1831 kreivi d'Argout'n kabinettisihteeriksi ensin kauppa- ja sitten meriasian ministeristöön. Mutta jo kolme vuotta myöhemmin nimitettiin hän L. Vitet'n jälkeen valtion historiallisten muistomerkkien tarkastajaksi eli valtioarkeologiksi, jona hän pysyi parikymmentä vuotta tehden matkoja ympäri Ranskan valtakuntaa ja julkaisten näiden retkien tuloksina joukon matkakertomuksia, joille selvä tyyli, esityksen täsmällisyys ja asiallinen luotettavuus antavat pysyvän arvon; hänen esityksensä ranskalaisesta rakennustaiteesta keskiajalla on jäänyt myöhemmille tutkijoille perustaksi Ranskan keskiaikaisen taidehistorian alalla.

Mérimée matkusteli paljo oman maan ulkopuolellakin. Englannissa pistäysi hän tuon tuostakin tervehtimässä tuttaviansa, joihin kuuluivat ajan etevimmät tiede- ja valtiomiehet, sellaiset kuin

Palmerston, Gladstone y.m. Samoin matkusteli hän jo nuorena ylioppilaana Espanjassa, jonka oloja hän on kuvannut m.m. Carmenissa. Täällä tutustui hän pikku kreivitär Eugénie Montijoon kanssa, joka tuttavuus mainittakoon tässä, koska se aikaan sai kääntein hänen elämässänsä. Kreivitär Eugéniestä tuli näet v. 1852 keisari Napoleon III:n puoliso ja Mériméestä ei ainoastaan hovin jokapäiväinen vieras, huvittelija ja ylimyksellisen "lemmenhovin" sihteeri, vaan myöskin valtiomies s.o. Ranskan senaatin jäsen, jona hän pysyi Napoleonin kukistumiseen ja kuolemaansa saakka. Tuonen viikate korjasi hänet muutamia viikkoja Sédanin taistelun jälkeen eli 23 p. syyskuuta 1870 Cannes'n kaupungissa etelä-Ranskassa.

Ihmisenä on tämä Ranskan "novellikirjailijain kuningas", kuten häntä myöskin on kutsuttu, mitä huvittavimpia. Tosin ei hän teoksissansa itse koskaan näyttäyty, mutta hänen laaja eri aikoina julkaistu kirjeenvaihtonsa antaa kuvan mitä hienotunteisimmasta, sivistyneimmästä, tietorikkaimmasta ja monipuolisimmasta miehestä, jonka tuttavuussuhteet kaikkien Euroopan merkkimiesten kanssa tekevät hänen kirjeensä tavallaan historiallisiksi lähdekokoelmiksi Napoleon III:n ajoilta.

Viitaten yllämainittuun elämäkerralliseen teokseeni hänestä huomautan vain lopuksi, että parhaimman kuvan Mériméestä saa lukija epäilemättä Aug. Filonin teoksesta "Mérimée et ses amis" ja siitä monografiasta, joka saman miehen kirjoittamana tavataan sarjassa "Les grands écrivains français" (= Ranskan suuret kirjailijat).

Suomentaja.

I.

Pè far la to vendetta
Sta sigur' vasta anche' ella.

Vocero du Niolo.

Lokakuun ensimmäisinä päivinä v. 181- palasi irlantilainen eversti sir Thomas Nevil, joka palveli huomattuna upseerina Englannin armeijassa, tyttärensä kanssa Italiasta ja pysähtyi Marseilleen, missä hän asettui Beauveaun hotelliin. Innostuneiden matkailijain ainainen ihailu oli synnyttänyt toisissa vastakkaisen tunteen, niin että useat turistit — muista erottautuaksensa — nykyään noudattivat Horation mielilausetta: *nil admirari*. [2]

Tähän tyytymättömään matkailijaluokkaan kuului myöskin everstin ainoa tytär, miss Lyidia. Rafaelin maalaama "Kirkastus" oli näyttänyt hänestä vain keskinkertaiselta ja purkautuva Vesuvius tuskin kummemmalta kuin tavalliset tehdasuunit Birminghamissa. Sanalla sanoen: hän oli tehnyt sen suuren havainnon, että Italialta puuttui sekä paikallisiväritystä (*couleur locale*) että luonteenomaisuutta. Selittäköön ken voi näiden sanojen merkitystä, jotka minä kyllä ymmärsin vielä muutamia vuosia sitten, mutta joita nykyään en enää ole kuullut käytettävän.

Miss Lyidia oli nimittäin iloinnut saavansa alppien toisella puolen nähdä oloja, joita muut eivät olleet nähneet ennen häntä ja joista hän sitten voisi keskustella "kunniallisten ihmisten kanssa", kuten hra Jourdain sanoo. Mutta kun hänen omat maamiehensä olivat ehtineet kaikkialle ennen häntä eikä mitään tunteimatonta koko maassa löytynyt, liittyi miss Lyidia päättäväisesti tyytymättömäin puolueeseen. Sillä onpa todellakin ikävää, ett'ei voi missään puhua Italian ihmeistä ilman että joku puuttuu puheeseen kysyen: "Tietysti tunnette te Rafaelin taulun N:n palatsissa? Se on ihaninta koko Italiassa". Sattumalta on juuri se jäänyt teiltä näkemättä. Ja koska kaiken näkeminen vaatisi liian paljo aikaa, on yksinkertaisin keino päättää moittia kaikkea.

Happamen huomion teki miss Lyidia vielä Beauveaun hotellialissakin. Hänellä oli mukanaan kaunis piirustus, joka kuvasi Segnin kyklooppilaista eli pelasgilaista porttia, jota hän ei luullut matkailija-piirustajain huomanneen. Mutta kun lady Frances Tenwich tapasi hänet Marseilleissa ja näytti hänelle luonnoskirjansa, niin oli siinä — erään sonetin ja kuivatun kukkasen välissä — mainittu portti kuvattuna ja terra Sienalla voimakkaasti väritettynä. Miss Lyidia antoi Segnin portin kamarineitsyyellensä ja kadotti kaiken kunnioituksen pelasgilaista rakennustaidetta kohtaan.

Sama taipumus tyytymättömyyteen oli myöskin nti Lyidian isällä, joka vaimonsa kuoltua aina katsoi maailmaa tyttärensä silmillä. Everstin mielestä oli Italia syypää siihen, että hänen tyttärellänsä oli ollut ikävä ja se taas oli hänestä ikävintä, mitä maailmassa olla voi. Tosin ei hänellä ollut mitään muistuttamista maan tauluja ja veistokuvia vastaan, mutta sen uskalsi hän vakuuttaa kenelle tahansa,

että metsästäminen oli siinä maassa kurjaa ja että Rooman lakealla täytyi päivän paahtaessa matkustaa 10 lieutä, jos tahtoi ampua muutamia vahingollisia, punaisia peltokanoja.

Marseilleen saavuttuansa kutsui hän seuraavana päivänä luoksensa päivällisille entisen ajutanttinsa kapteeni Ellis'in, joka juuri oli viettänyt kuusi viikkoa Korsikassa. Sangen hauskasti kertoi kapteeni neiti Lyydialle erään ryövärijutun, jolla oli ainakin se ansio, ett'ei se mitenkään muistuttanut niistä rosvoustarinoista, joilla häntä oli koetettu huvittaa matkalla Roomasta Napoliin.

Jälkiruokaan tultua jäivät herrat kahden kesken Bordeaux-viinin ääreen ja puhelivat metsästyksestä. Ja nyt sai eversti kuulla, ett'ei missään voi olla parempaa tilaisuutta vaihtelevaan ja saalisrunsaaseen metsästykseseen kuin Korsikassa.

"Metsäsikoja näette siellä kosolta", kertoi kapteeni Ellis, "mutta niitä täytyy oppia erottamaan kesyistä syöttösioista, jotka muuten ovat ihmeteltävän samannäköisiä, sillä" — vakuutti hän — "syöttösian ampuja joutuu pian huonoihin väleihin sikopaimenten kanssa. Hampaihin asti aseestettuina ilmestyvät nämä näet äkkiä piilostansa *maquis*-pensastosta, haukkuvat teidät ja maksattavat teillä elukan. Mutta onhan teillä siellä eräs harvinainen eläin, jota ette tapaa muualla, nim. muhvelilammas, mainio metsänriista, mutta vaikea saada ammutuksi. Sitäpaitse vilisee Korsikassa hirviä, daamahirviä, [3] fasaaneja, peltokanoja ja lukemattomia muita metsäneläimiä. Jos te siis todella rakastatte metsästystä, eversti, niin matkustakaa Korsikaan; siellä on teillä, kuten eräs isäntäni sanoi, tilaisuus ampua kaikkia mahdollisia eläviä aina rastahasta ihmiseen saakka."

Teepöydässä ihastutti kapteeni jälleen neiti Lyydiaa kertomalla erään vieläkin omituisemman sukukostojutun,[4] jonka jälkeen hän nosti kuulijattarensa innostuksen ylimmillensä antamalla kuvauksen Korsikan omituisen villistä luonnosta, sen asukkaiden eriävästä luonteesta, vierasvaraisuudesta ja alkuperäisistä tavoista. Lopuksi laski hän miss Lyydian jalkojen juureen pienen ja kauniin tikarin, jonka muodossa ja kuparikahvassa ei ollut mitään merkillisempää, vaan sitä vastoin aseententisyydessä. Kapteeni Ellis oli näet saanut sen eräältä kuuluisalta ryöväriiltä, joka oli vakuuttanut upottaneensa sen jo neljään lämpöiseen ihmisruumiiseen.

Miss Lyydia pisti aseententisyytensä, laski sen illalla yöpöydällensä ja paljasti sen kaksi kertaa tupeustansa, ennenkuin meni levolle. Eversti taas uneksi, että hän ampui erään muhvelin ja että omistaja vaati häneltä siitä maksun, johon hän suostui vallan mielellään, sillä se oli todellakin ihmeellinen eläin, joka hirvensarvinensa ja fasaanin pyrstöä muistuttavine häntinensä kuitenkin oli villisian näköinen.

Syödessänsä seuraavana päivänä aamiaista kahden kesken tyttärensä kanssa, virkahti hän: "Ellis kertoi, että Korsikassa olisi erinomainen tilaisuus metsästää; ell'ei se olisi niin kaukana, tekisi mieleni viettää siellä parisen viikkoa."

— Aivan oikein, arveli neiti Lyydia, miks'emme matkustaisi Korsikaan? Sillä aikaa kuin te metsästätte, piirustelen minä; erityisesti huvittaisi minua saada luonnoskirjaani kuva siitä luolasta, jossa kapteeni Ellis kertoi Bonaparten lueskelleen lasna ollessansa.

Tämä oli ehkä ensi kerta, kun tytär hyväksyi isänsä ilmaiseman mielihalun. Ilahtuen tästä odottamattomasta kannatuksesta piti isä sentään viisaimpana olla hiukan vastustelevinansa täten kiihoittaaksensa tyttärensä mieluista oikkua. Mutta turhaan huomautti hän, kuinka villi maa Korsika oli ja kuinka vaikeaa naisen oli siellä matkustella. Miss Lyydia ei peljännyt mitään: päinvastoin olisi hänestä varsin hauskaa matkustella ratsain, ja yölepoa nuotiolla hän odotti kuin ilojuhlaa; ell'ei isä tähän suostuisi, matkustaisi hän Vähään Aasiaan. Sanalla sanoen, hänellä oli vastaus kaikkeen valmiina. Kukaan englantilainen nainen ei ollut ennen käynyt Korsikassa; siksipä oli hänen sinne ensimmäisenä riennettävä. Ja kuinka hauskaa näyttää luonnoskirjaansa, kun jälleen oltiin kotona Saint-James'in torin varrella.

— Mutta miks'ette te näytä tuota erinomaista piirustusta, rakkaani?

— Ah, eihän se ole minkään arvoinen. Se on vain harjoitelma, jonka tekaisin erästä kuuluisasta korsikalaisesta ryöväristä, joka oli meidän oppaanamme.

— Kuinka? Oletteko te käynyt Korsikassa? j.n.e.

Kun höyrylaivaliikettä ei vielä ollut Ranskan ja Korsikan välillä, oli matkustavaisten käytettävä purjealusta päästäksensä tuolle oudolle saarelle, jonne miss Lyydia oli päättänyt tehdä löytöretken.

Samana päivänä kirjoitti eversti Pariisiin epuuttaen huoneistotilauksensa, jonka hän hyvissä ajoin oli heille varannut, ja teki sopimuksen erään korsikalaisen kuunari-aluksen[5] omistajan kanssa, joka juuri aikoi purjehtia Ajaccioon.

Kuunarissa oli pari mukiin menevää suojaa. Eversti tuotti alukseen ruokatavaroja ja omistaja taas

vannoi, että eräs hänen vanhoista matruuseistansa oli kelpo kokki, jonka lihaliemelle ei mikään vertoja vetänyt. Niinikään vakuutti hän neidille sekä hyvää tuulta että kaunista merimatkaa.

Tyttäreensä tahdon mukaan sopi eversti laivurin kanssa, ett'ei tämä ottaisi muita matkustajia ja perille tultua sivuuttaisi Korsikan rannikot sillä tavoin, että he saisivat ihailla rantavuoristoa.

II.

Lähtöä varten määrättyinä päivänä oli kaikki säilytetty kokoon ja viety alukseen jo aamulla, vaikka määrä oli lähteä matkalle vasta iltatuulella. Odotellessansa käveli eversti tyttärinensä Canebierellä, kun laivuri yllätti hänet pyytäen lupaa saada ottaa mukaan erään omaisensa, nim. vanhimman poikansa kummin pikkuserkun, joka kiireisiä asioita varten palasi syntymämaahansa Korsikaan eikä tiennyt muuta mahdollisuutta sinne päästä.

— Se on erittäin kelpo sotilas, lisäsi

kapteeni Matei, ja palvelee upseerina kaartin jääkärijalkaväessä; mies olisi jo kai everstinä, jos se *Toinen* vain olisi vielä keisarina.

— No, koska se on sotilas, niin tulkoon, sanoi eversti lisäten: niin, vallan mielelläni näen, että hän tulee kanssamme!

Mutta miss Lyydia huudahti väliin englannin kielellä:

— Jalkaväen upseeri! (Hänen isänsä oli palvellut ratsuväessä, jonka vuoksi tytär halveksi muuta aseväkeä)... Ehkä on mies ilman kasvatusta, joka päälle päätteeksi tulee merikipeäksi ja turmelee meiltä koko matkan hauskuuden!

Laivuri ei ymmärtänyt sanaakaan englannin kieltä, mutta näytti kuitenkin käsittävän, mitä miss Lyydia sanoi myrtistäen kaunista suutansa; hän alkoi nim. ylistää sukulaistansa kolmessa eri suhteessa ja lopetti puheensa vakuuttaen, että nuori upseeri oli kaikin puolin *comme il faut*, jonka takasi hänen sukuperänsä Kaporaalien eli Korpraalien perheestä; eikä hän tulisi häiritsemään everstiä mitenkään, sillä laivuri pitäisi huolen siitä, että upseeri saisi sijansa jossakin sopukassa, missä hänen läsnä-oloansa tuskin huomattaisiin.

Everstistä ja miss Lyydiasta oli omituista kuulla, että Korsikassa löytyi sukuja, joissa isät ja pojat olivat korpraaleja, mutta kun he tietysti otaksuivat näiden olevan jalkaväen korpraaleja, arvelivat he nuoren miehenkin olevan jonkun köyhän raukan, jonka laivuri ihmisrakkaudesta otti mukaansa. Jos nuorukainen sitä vastoin olisi ollut oikea upseeri, niin olisi heidän täytynyt puhella ja aterioida hänen kanssansa. Mutta korpraalista ei heidän tarvinnut välittää eikä häiriytyä, olletikin kun tällä ei ollut miehistöä mukanaan eikä tämä siis myöskään voinut — pistin kiväärin nenässä — saattaa ketään sinne, mihin asianomaisen ehkä ei tee mieli seurata häntä.

— Onko sukulaisenne altis meritaudille? kysyi neiti Nevil kuivasti.

— Ei rahtuakaan, neiti, päinvastoin on hänellä sydänala luja kuin kallio ... sekä maalla että merellä.

— Siinä tapauksessa voitte ottaa hänet mukaan, sanoi hän.

— Niin, te voitte ottaa hänet mukaan, toisti everstikin jatkaen sitten kävelyänsä tyttäreensä kanssa.

Noin klo 5:n tienoissa iltapäivällä tuli laivankapteeni Matei noutamaan heitä aluksellensa. Satamassa tapasivat he laivapurren luona pitkän nuoren miehen, puettuna siniseen, aina kaulaan asti napitettuun, pitkään takkiin; muuten oli hän ahavoitunut, tummasilmäinen mies, joka elävine, terävine katseineen teki avomielisen ja pirteän vaikutuksen. Tavasta, millä hän suoristi olkapäänsä, ja noista pienistä käherretyistä viiksistä tunsu jokainen helposti hänet sotilaaksi, sillä tähän aikaan eivät viiksiniekat katuja juosseet eikä kansalliskaartikaan ollut vielä tuonut perheisiin päävahdin tavoista muistuttavaa ryhtiänsä.

Nähdesssänsä everstin nosti nuori mies lakkiansa kiittäen häntä valikoiduin sanoin ja hämilleen joutumatta ... siitä palveluksesta, jonka eversti oli hänelle tehnyt.

— Hauskaa, että olen voinut olla teille hyödyksi, nuori mies, vastasi eversti nyökäyttäen hänelle ystävällisesti päätänsä.

Ja niin astui hän laivapurteen.

— Kursailematon mies, tuo teidän englantilaisenne, kuiskasi nuori mies italian kielellä kapteenille.

Vastaukseksi asetti tämä etusormen vasemman silmänsä alle ja veti molemmat suupielensä alaspäin. Sen, joka merkkikieltä käsitti, piti tästä oivaltaman, että englantilainen eversti ymmärsi italiaa ja oli omituinen herra. Nuori mies hymyili hieman ja hipaisi kädellä otsaansa vastaukseksi Matein tekemiin merkkeihin tarkoittaen tällä, että kaikilla englantilaisilla oli pää hiukan kierteissä; sen jälkeen istahti hän kapteenin viereen ja katseli sangen tarkkaavasti, vaan ei millään lailla sopimattomasti kaunista matkakumppaniansa.

— Noilla ranskalaisilla sotilailla on sievä käytös, huomautti eversti tyttärellensä englannin kielellä; niistä ei ole vaikea tehdä upseereja.

Sitten kääntyi hän nuoreen mieheen puhutellen tätä ranskaksi.

— Sanokaapa, nuori ystäväni, missä rykmentissä te palvelette?

Nuori mies tyrkkäsi hieman pikku-orpanansa kummin isää, pidätti pilkallisen hymyn, joka pyrki hänen huulillensa, ja vastasi palvelleensa kaartin jalkaväen jääkäreissä ja tulleen nyt lomalle 7:stä keveästä jääkäripataljoonasta.

— Olitteko mukana Waterloossa? Te näytätte vielä sangen nuorelta, niin että...

— Anteeksi, herra eversti. Waterloo on ainoa taisteluni.

— Sen voitte laskea kahdeksi, sanoi eversti.

Nuori korsikalainen puri huuliansa.

— Isä, lausui Lyydia englannin kielellä, kysykääpä häneltä, rakastavatko korsikalaiset Bonaparteansa?

Ennenkuin eversti oli ehtinyt kääntää kysymyksen ranskaksi, vastasi nuori mies jotenkin hyvällä, vaikka vähän murteellisella englannin kielellä:

— Tiedättehän, neiti, ett'ei kukaan ole profeetta omassa maassansa. Me Napoleonin maamiehet emme ehkä yleensä pidä hänestä niin paljoa kuin ranskalaiset. Mutta mitä minuun tulee, rakastan ja ihailen minä häntä huolimatta siitä, että sukumme on ennen muinoin ollut vihamielisissä väleissä hänen sukunsa kanssa.

— Ah, te osaatte englantia! huudahti eversti Nevil.

— Sangen huonosti, kuten kuulette. Vaikka nuoren miehen kursailemattomassa käytöstavassa miss Lyydian mielestä oli jotakin "*shocking*", ei hän voinut olla hymyilemättä ajatellessansa persoonallista vihamielisyyttä korpraalin ja keisarin välillä. Moinen puhe oli hänestä jo korsikalaiden omituisuuksien esimakua, jonka vuoksi hän päätti merkitä tämän piirteen päiväkirjaansa.

— Oletteko ehkä ollut vankina Englannissa? kysyi eversti.

— En, hra eversti, englantia olen oppinut jo nuorena täällä Ranskassa eräältä teidän kansallisuuteenne kuuluvalta vangilta.

Sen sanottuansa kääntyi hän neiti Nevilen puoleen:

— Matei kertoi minulle, että palaatte juuri Italiasta. Varmaankin puhutte te puhdasta toskanan kieltä, neiti. Mutta pelkäänpä teille käyvän hieman vaikeaksi ymmärtää meidän murrettamme.

— Tyttäreni ymmärtää kaikkia italian murteita, vastasi eversti, hänellä on erityinen taipumus kieliin. Toisin on minun kielitaitoni laita.

— Ymmärtäisikö neiti esim. seuraavat säkeet eräästä korsikalaisesta laulustamme? Eräs paimen lausuu siinä naispaimenelle:

S entrassi 'ndru paradisu santu, santu,
e nun trovassi a tia, mi n'esciria.[6]

Lyydia ymmärsi säkeet ... ja koska ne hänestä tuntuivat rohkeilta ja vielä rohkeammalta niitä säestävä katse, vastasi hän punastuen: "*capisco*" s.o. ymmärrän.

— Te palaatte kotimaahanne lomalle? kysyi eversti.

— En, hra eversti. Minut on asetettu puolelle palkalle, arvatenkin sen vuoksi, että olin mukana Waterloossa ja että olen Napoleonin maamiehiä. Palaan siis kotiin kevein toivein ja kevein kukkaroin, kuten laulussa sanotaan.

Sitten huokasi hän taivaalle katsahtaen. Eversti pisti toisen käden taskuunsa ja pyöritteli kultarahaa sormiensa välissä etsien sopivaa sanamuotoa voidakseen sievällä tavalla kehvellyttää imperiaalin onnettoman vihollisensa käteen.

— Myöskin minä olen asetettu puolelle palkalle, sanoi hän hyväntahtoisesti; mutta ... teidän palkkapuoliskonnehan ei salli teidän ostaa edes tupakkaakaan; kas tässä, kunnan korpraali.

Samalla yritti hän pistää kultarahan nuoren miehen puristettuun käteen, joka lepäsi laivapurren laidalla.

Nuori korsikalainen punastui, oikaisi, puri huulta ja näytti olevan valmis antamaan kiivaan vastauksen, mutta äkkiä vaihtui hänen kasvojensa ilme ja hän purskahti nauramaan. Kultarahaa edelleen kädessään pitäen näytti eversti parka vallan nolostuneelta.

— Hra eversti, sanoi nuori mies jälleen vakavasti, sallikaa minun antaa teille pari neuvoa: ensimmäinen on, ett'ette ikinä tarjoa rahaa korsikalaiselle, sillä maamiesten joukossa voi löytyä kyllin epäkohteliaita viskatakseen sen teille vastoin kasvoja; toinen neuvoni taas on, ett'ette anna ihmisille arvomityksiä, jotka eivät heille kuulu. Te kutsutte minua korpraaliksi; luutnantti minä olen. Erotus ei tosin ole suuri, mutta...

— Luutnantti, huudahti sir Thomas, sanoitteko: luutnantti? Mutta sanoihan laivuri teidän olevan korpraalin samoin kuin isänne ja kaikki perheenne jäsenet ovat olleet.

Nämä sanat kuullessansa ratkesi nuori mies niin heleään ja hyväntahtoiseen nauruun, että laivuri ja molemmat matruusit yhtyivät samaan kuoroon.

— Anteeksi, hra eversti, sanoi nuori mies vihdoin, tämä välinäytös oli erinomainen ... ja nyt vasta minä sen ymmärrän. Sukuni pitää todellakin kunnianansa lukea esi-isiansä joukkoon myöskin n.k. korpraaleja; mutta meidän korsikalaiset korpraalimme eivät ole koskaan kantaneet olkalappuja. Kun eräät piirikunnat noin 1100 nostivat kapinan suurten vuoristolaisylimysten tiranniutta vastaan, valitsivat nämä itse johtajansa, joita he kutsuivat korpraaleiksi eli kaporaaleiksi. Korsikassa pidämme kunniamme polveutua näistä kansantribuuneista.

— Anteeksi, hra luutnantti, huudahti eversti, tuhat kertaa anteeksi. Nyt kun te ymmärrätte erehdykseni, toivon teidän antavan sen minulle anteeksi, eikö totta?

Eversti ojensi nuorelle miehelle kätensä.

— Se on päinvastoin aivan oikeutettu rangaistus pikku-ylpeydelleni, hra eversti, jatkoi nuori mies nauraen yhä ja puristaen sydämmellisesti englantilaisen upseerin kättä. Mihinkään moitteeseen ei minulla ole ensinkään syytä. Mutta koska ystäväni Matei on esittänyt minut teille niin erehdyttävästi, niin sallikaa minun tehdä se itse: nimeni on Orso della Rebbia, puolelle palkalle asetettu luutnantti. Ja koska te, noista kauneista metsäkoirista päättäen aiotte Korsikaan metsästäämään, niin olisinpa sangen iloinen, jos sallisitte minun opastaa teitä mâquis-pensahistoissamme ja vuoristossamme ... ell'en liene niitä aivan unhottanut, lisäsi hän huokaisten.

Samassa kosketti purren keula kuunarin kylkeä. Luutnantti della Rebbia tarjosi kätensä miss Lyydialle ja auttoi sitten everstiä nousemaan ylös kannelle. Niin pian kuin oli päästy alukseen, pyysi sir Thomas, jota äskeinen erehdys yhä piti vähän nolona, nuoren miehen syömään illallista kanssansa toistellen tuonoiset anteeksipyyntönsä ja kättelynsä. Tämän teki hän tietämättä, kuinka saada unhottumaan sopimattoman käytöksensä miestä kohtaan, joka laski sukupolvensa aina luvulta 1100 saakka ... eikä hän muistanut kysyäkään tyttäreltensä, olisiko tämä teko hänen mieleensä. Miss Lyydia kohautti hieman silmäkulmiansa, mutta oikeastaan ei hänellä ollut mitään sitä vastaan että vihdoin sai tietää, mitä korsikalaisella korpraalilla ymmärrettiin. Vieras ei ollut alussakaan tehnyt häneen epämiellyttävää vaikutusta; nyt oli miss Lyydia huomaavinansa hänessä jotakin ylimyksellistä, vaikka hän olikin liian avomielinen ja iloinen romaanisankariksi.

— Luutnantti della Rebbia, sanoi eversti tervehtien häntä englantilaiseen tapaan lasi madeiraa kädessä — Espanjassa näin useita maamiehiänne, kaikki kuuluivat he mainioon tarkk'ampujaväkeenne.

— Aivan oikein, useat heistä jäivät Espanjaan, sanoi nuori luutnantti vakavasti.

— En ikinä unohda erään korsikalaisen pataljoonan menettelyä Vittorian taistelussa, jatkoi eversti. Luullakseni muistaa tuo pataljoonakin vielä minut, lisäsi hän rintaansa hieroen. Koko päivän olivat he

seisseet tarkk'ampujina puutarhoissa kujanteen takana ja ampuneet meiltä kuoliaiksi kukaties kuinka monta miestä ja hevosta. Kun palaus oli päätetty, tekivät nämä meistä pilaa ja läksivät pakoon täyttä vauhtia. Lakealla luulimme me voivamme kostaa heille, mutta nämä vintiöt — suokaa anteeksi, luutnantti — nämä urhot, piti minun sanomani, olivat asettuneet neliskulmaksi, *en carré*, kuten sotakielellä sanotaan ... eikä heitä millään tavoin voitu lävistää. Neliskulman keskellä näin — ja luulenpa näkeväni hänet siinä vieläkin — erään upseerin, pienen, mustan hevosen seljässä hän yhäti pysyttelihe lipun luona poltellen sikaaria kuin istuisi hän kahvilassa.

Tuon tuostakin soitti heidän soittokuntansa meille fanfaareja, ikäänkuin innostaaksensa meitä käymään kimppuun. Minä komensin pari ensimmäistä komppaniaani tuleen... Mutta sen sijaan, että nämä olisivat iskeneet neliskulman porttia kohti, yrittivät rakuunani sivuja ahdistamaan, mutta tekivät pian puolikäanteen ja palasivat täydellisessä epäjärjestyksessä, useat ratsut ilman ratsumiestä satulassa... Ja yhäti kaikui korvissamme tuo lemmon musiikki!

Kun sauhupilvi, joka oli kietonut vaippaansa koko pataljoonan, vihdoinkin hälveni, näin tuonoisen upseerini edelleen polttelevan sikaariansa kotkalla varustetun lipputangon luona. Vimmoissani asetuin itse viimeisen hyökkäyksen etunenään. Heidän kiväärinsä, jotka jo olivat tahrautuneet ampumisesta, eivät enää tehneet palvelusta, mutta sotilaat olivat asettuneet kuuteen riviin ja seisoiivat pistimensä kanssa ratsujen edessä kuin muuri. Minä huusin, yllytin rakuunoitani ja kannustin kaikin voimin hevostani eteenpäin, kun puheina oleva upseeri vihdoinkin otti sikaarin suustansa ja viittasi kädellensä minua kohti eräälle miehistänsä. Olin kuulevinani sanat: *Al capello bianca!* Minulla oli nim. valkea töyhtö hatussani. Muuta en ehtinyt kuulla, sillä samassa lävisti luoti rintani. — Se oli kaunis pataljoona, hra della Rebbia, 18:n keveiden ensimmäinen, jossa palveli pelkkiä korsikalaisia, kuten myöhemmin sain kuulla.

— Kyllä, sanoi Orso, jonka silmät loistivat everstin kertomusta kuullessa, pataljoona peräysi järjestyksessä ja toi lipun mukansa. Mutta kaksi kolmatta osaa noista urhoollisista pojista nukkuu nyt Vittoriakentän nurmen alla.

— Tiedättekö sattumalta sen upseerin nimen, joka heitä komensi?

— Se oli isäni, hra eversti. Silloin oli hän majuri 18:ssa pataljoonassa ja yleni everstiksi käytöksensä johdosta tuona surullisena päivänä.

— Isännekö? Kunniani kautta, sepä vasta urho! Olisipa sangen hauskaa nähdä hänet jälleen ja olenpa varma siitä, että tuntisin hänet. Elääkö hän vielä?

— Ei, hra eversti, sanoi nuori mies kalveten hiukan.

— Oliko hän mukana Waterloon luona?

— Oli, vaikka onni ei sallinutkaan hänen kuolla taistelutantereella... Hän kuoli myöhemmin Korsikassa ... pari vuotta sitten... Jumalani, kuinka meri on nyt ihana! Kymmeneen vuoteen en ole Välimerä nähnyt. Eikös teistäkin Välimeri ole kauniimpi kuin valtameri, armon neiti?

— Minusta on se liian sinervä ... eivätkä aallot täällä ole niin suurenmoiset kuin valtamerellä.

— Te rakastatte siis villiä kauneutta, neitini? Siinä tapauksessa luulen Korsikan teitä miellyttävän.

— Tyttäreni, sanoi eversti Nevil, rakastaa vain sellaista, mikä on erikoista ja tavallisuudesta poikkeavaa. Sen vuoksi ei Italia häntä miellyttänyt.

— Italiasta en minä tunne muuta kuin Pisan, missä aikoinani kävin koulua muutamia vuosia. Mutta Campo Santon hautausmaata, tuomiokirkkoa, kallellaan olevaa tornia ... ja ennen kaikkea Campo Santoa en voi muistella ihailematta. Muistattekö sattumalta Orcagnan veistämän "Kuoleman"? Luulenpa melkein voivani piirustaa sen, niin selvänä on se muistossani säilynyt.

Miss Lydia pelkäsi, että nuori luutnantti aikoi puhjeta ylistysvirsiin.

— Onhan se sangen kaunis, virkkoi hän haukotellen. Anteeksi, isäni, tunnen hiukan päänkivistystä ja laskeudun luvallanne alas hyttiini.

Suudeltuaan isäänsä otsalle nyökäytti hän majesteettillisesti päätänsä Orsolle ja hävisi. Herrat antautuivat sen jälkeen juttelemaan metsästyksestä ja sotatapahtumista.

Keskustelun kuluessa kävi selville, että he olivat olleet Waterloossa vallan vastakkain ja luultavasti vaihtaneet useitakin laukauksia. Tämä havainto nosti keskinäisen ymmärryksen kaksinkertaiseksi. Vuorotelleen arvosteltiin siinä Napoleonin, Wellingtonin ja Blücherin, jonka jälkeen ahdistettiin yhdessä

daamahirviä, metsäsikoja ja muhvelielukoita. Kun ilta jo oli myöhään kulunut ja viimeinen pullo Bordeaux-viiniä tyhjennetty, puristi eversti jälleen nuoren luutnantin kättä ja toivotti hänelle hyvää yötä julkilausuen halunsa saada huomenna jatkaa tänään niin naurettavalla tavalla tehtyä tuttavuutta.

Sen jälkeen he erosivat ja laskeusivat kumpikin levolle.

III.

Yö oli ihana, kuutamoinen leikki vetten kalvossa ja keveästi kiiti alus eteenpäin vienon tuulen puhaltaessa.

Miss Lyydiaa ei nukuttanut ensinkään ja ainoastaan oudon, jokapäiväisen ihmisen läsnäolo oli estänyt häntä jäämästä kannelle nauttimaan tunteista, jotka meri ja kuutamoinen herättävät jokaisessa ihmisolennossa, kellä vain on parikin tippaa runoutta sydämissään. Niin pian kuin hän otaksui nuoren luutnantin nukahtaneen korvuksillensa niin kuin proosallisten ihmisten tapa on, nousi hän ylös vuoteeltansa, otti turkit yllensä, herätti kamarineitsyensä ja kapusi kannelle.

Täällä ei näkynyt enää ketään muita kuin ruoria pitävä matruusi, joka villillä ja yksitoikkoisella nuotilla lauloi jonkunlaista valitusvirttä korsikan murteella. Yön vilpoisuudessa oli tällaisella oudolla laululla oma viehätyksensä. Sen pahempi ei miss Lyydia ymmärtänyt täydellisesti matruusin laulua. Useiden jokapäiväisyyksien keskellä voi joku voimakas värssi kiihoittaa suuresti hänen uteliaisuuttansa, mutta kauniimmassa kohdassa sattui muutamia murteellisia sanoja, joiden merkitystä hän ei ymmärtänyt. Sen hän kaikissa tapauksissa käsitti, että kysymys oli jostakin murhasta. Sadatteluja salamurhaajia kohtaan, kostonuhkauksia ja kuoleman ylistystä oli laulussa sekaisin. Muutamia värssyjä painoi hän siitä mieleensä; koetan antaa niistä tässä käänneksen:

"... Ei kanuunat, ei pistimet ... viel' urhon otsaa kalvaaks saaneet... Kuin suvitaivas seijsaana ... se välkkyi aina taistelussa; ... Kuin haukka ... kotkan ystävä ... hän seisoiki liki lippua ... ain' ystävilleen hunaja ... mut vihamiesten tullen hän ... kuin valtameri läikehti. — Kuin päivä ylväänä ... kuin kuuht lauhana ... hän loisti maansa kunniana... Ei vainon nuolet urost' tätä ... ikinä voineet lannistaa, ... mut salalaukaus saarelaisen kaas' urhon uljaan takaa päin ... kuin Vittolo kaas Sampiero Corson.[7] Ei koskaan silmään katsoa ... ois rohjenneet he urhoa!... Ripusta yli vuoteeni ... tuo risti kunnian ... jonk' olen itse ansainnut... Sen nauhaa punaisemp' on paita mun... Mun pojalleni mailla kaukaisilla ... verinen paitani ja risti antakaa... Läpeä kaks hän näkee paidassa ... ne vaatii neljää salamurhaajalle... Mut kostettu en vielä ole sillä!... Mun täytyy saada käsi ampujan ... ja silmä tähtääjän ... ja sydän, jossa syntyi musta hanke..."

Äkkiä keskeytti matruusi laulunsa.

— Miksi ette jatka, ystäväni? kysyi miss Nevil. Pään liikkeellä huomautti matruusi erästä henkilöstä, joka juuri tuli esille kuunarin suuren kajuuttaluukun takaa: se oli Orso, joka oli noussut kannelle nauttimaan kuutamosta.

— Laulakaa toki surulaulunne loppuun, pyysi miss Lyydia, se huvitti minua suuresti.

Matruusi kumartui häneen päin ja kuiskasi:

— Minä en tahdo antaa kenellekään syytä *rimbeccoon*.

— Kuinka? syytä mihin?

Kysymykseen vastaamatta alkoi matruusi vihellellä.

— Tavoitanpa teidät ihailemasta Välimertamme, neiti Nevil, lausui Orso lähestyksen. Kai myönnätte, ett'ei muualla juuri näe tällaista kuutamoa.

— Minä en sitä vielä huomannutkaan. Olin näette täydessä puuhassa oppia korsikan murretta. Mutta matruusi, joka lauloi tässä erästä sangen surullista valitusvirttä, keskeytti sen äkkiä juuri kauneimpaan värssiin.

Matruusi kumartui ikäänkuin nähdäkseen paremmin kompassia ja nykäsi tiukasti neiti Lyydiaa turkiksilla päämätyn päällysnutun liepeestä. Nähtävästi ei hän tahtonut laulaa valitusvirttänsä luutnantti Orson kuullen.

— Mitä sinä täällä lauloit, Paolo France? kysyi Orso matruusiin kääntyen. Oliko se joku *ballata*? tai

joku *voceró* [8] Tämä neiti ymmärtää korsikan kieltä ja haluaisi kuulla lopunkin laulustasi.

— Sen olen minä unhottanut, Ors' Anton', sanoi matruusi.

Ja samassa alkoi hän täyttä kurkkua vetää erästä virttä Neitsyt Maariasta.

Miss Lyydia kuunteli sitä hajamielisesti eikä huolinut ahdistaa laulajaa sen koommin, mutta päätti kuitenkin vast'edes ottaa selon tästä arvoituksesta.

Hänen kamarineitonsa, joka oli kotoisin Firenzestä eikä siis ymmärtänyt korsikan murretta paremmin kuin miss Lyydiakaan, oli emäntäänsä uteliaampi ja kääntyi Orson puoleen, ennenkuin neiti Nevil ehti jalanliikkeellä pidättää häntä, ja kysyä tokaisi:

— Herra kapteeni, mitä tarkoittaa korsikalainen sanalla *rimbecco* [9]

— *Rimbecco*? Se on kuolettavin loukkaus korsikalaista kohtaan, sillä kun aina tarkoitetaan moittia häntä siitä, ett'ei hän ole täyttänyt verikostoa. Kuka teille on puhunut *rimbeccosta*?

— Laivuri käytti sitä sanaa ... eilen Marseillessa, riensi miss Lyydia vastaamaan.

— Ja kenestä hän silloin puhui, kysyi Orso vilkkaasti.

— Hän kertoi meille vain erään vanhan tarinan ... kenen ajoilta se olikaan? Ah, niin ... luulenpa sen tulleen puheeksi Vannina d'Ornanoa muistellessamme.

— Vai niin, otaksunpa, ett'ei Vanninan kuolo juuri herättänyt teissä rakkautta sankariamme, kunnan Sampieroa kohtaan?

— Mutta onko hänen tekonsa teistä todellakin sankarillinen?

— Hänen rikostansa lieventävät ajan villit tavat ... ja sitä paitse kävi Sampiero genovalaisten kanssa sotaa elämästä ja kuolemasta; minkä verran olisivat korsikalaiset voineet luottaa häneen, ell'ei hän olisi rangaissut miestä, joka kavalsi heidät genovalaisille?

— Vannina jätti kotinsa kysymättä lupaa puolisoiltaan, puuttui matruusi puheeseen, ja sen vuoksi teki Sampiero oikein vääntäesssänsä häneltä niskat nurin.

— Mutta puolisoansa pelastaakseen ja häntä rakastaessansa kai Vannina meni pyytämään armoa genovalaisilta? arveli miss Lyydia.

— Pyytää armoa heiltä oli suoranainen häväistys Sampierolle, huudahti Orso.

— Mutta murhata vaimonsa voi ainoastaan hirviö, sanoi miss Lyydia.

— Niin, mutta tiedättehän, että Vannina rukoili saada kuolla puolisonsa käden kautta.

Onko teistä Otellokin vain hirviö, neiti Nevil?

— Erotus heidän välillensä on mielestäni suuri: Otello oli mustasukkainen, Sampiero ainoastaan turhamielinen.

— Mutta eikös mustasukkaisuuskin ole turhamielisyyttä, jonka te ehkä annatte anteeksi vaikutteena olevan tunteen vuoksi?

Miss Lyydia heitti puhujaan sangen arvokkaan silmäyksen ja kääntyi matruusin puoleen kysyen, milloin hän luuli aluksen laskevan satamaan.

— Ylihuomenna, jos tuulta jatkuu, vastasi tämä.

— Olisipa hauskaa nähdä jo Ajaccio, sillä tämä laivakulku hermostuttaa minua.

Samassa nousi neiti Nevil ylös, tarttui kamarineitonsa käsivarteen ja alkoi kävellä kannella. Orso pysyi hievahtamatta ruorin läheisyydessä tietämättä oikein, pitikö hänen yhtyä kävelijöihin vaiko jättää siksensä keskustelu, joka näytti häiritsevän nuorta neitiä. — Kaunis tyttö, pyhän neitsyeen veren kautta! huudahti matruusi. Jos kaikki kirput vuoteellani olisivat hänen näköisiänsä, niin enpä vaikeröisi, jos purisivatkin.

Mahdollisesti kuuli neiti Lyydia tämän luonnonlapsen ylistyksen hänen kauneudellensa ja peljästy siitä niin, että melkein heti laskeusi alas hyttiinsä.

Samoin teki Orsokin vuorostansa pian sen jälkeen.

Kun hän oli ehtinyt poistua, ilmestyi kamarineito jälleen kannelle ja vei, matruusilta kyselyänsä, seuraavat tiedot nuorelle emännällensä: Orson tullessa keskeytynyt ballata oli tehty sen johdosta että luutnantin isä, eversti della Rebbia pari vuotta sitten sai surmansa salamurhaajan käden kautta; sen vuoksi piti matruusi varmana asiana, että Orso palasi nyt Korsikaan suorittamaan verikostonsa, kuten hän sanoi, ja vakuutti, että Pietraneran kylässä piakkoin saataneen nähdä "tuoresta lihaa". Käännettyänsä tämän kansanomaisen puheenparren ymmärrettävälle italian kielelle, arveli hän lopuksi Orso-herran aikovan murhata pari kolme henkilöä, joita epäiltiin hänen isänsä murhasta ja jotka jo saatettiin tutkinnonkin alaisiksi, mutta huomattiin viattomiksi kuin valkoinen lumi, olletikin kun tuomarit, asianajajat, prefekti ja santarmit olivat heidän puolellansa.

— Korsikassa ei löydy oikeutta, lisäsi matruusi, ja minä puolestani luotankin enemmän hyvään pyssyyn kuin kuninkaalliseen neuvosmieheen. Jos korsikalaisella on vihamies, täytyy hänen valita yksi kolmesta S:stä.[10]

Nämä mieltä jännittävät tiedot muuttivat huomattavassa määrässä miss Lyydian käytöksen ja näkökannan luutnantti della Rebbian suhteen. Tästä hetkestä alkaen muuttui hän persoonaksi romanttisen englantilaisen neidin silmissä. Sen huolettomuuden puheessa ja avomielisyyden ynnä hyvän tuulen sävyn, jotka alussa olivat vaikuttaneet häneen hieman epämiellyttävästi, luki hän nyt nuorelle luutnantille vain lisäansioksi, sillä ne olivat tietysti vain voimakkaan sielun harkittua teeskentelyä, sielun, joka ei salli ainoankaan syvälle kätkeyistä tunteistansa päästä ulkonaisesti näkymään.

Orso oli hänestä jonkunlainen Fiesco, joka näennäisellä kevytmielisyydellä peitti suuret tuumansa. Ja vaikka olikin rumempaa tappaa muutamia roistoja kuin vapauttaa isänmaansa, niin on kaunis kosto kuitenkin aina ihanaa. Eivätkä naiset pidä siitä, että sankari on mikään valtiomies. Miss Nevil muisti vain, että nuorella luutnantilla oli erittäin suuret silmät, valkeat hampaat, siro vartalo, hyvä kasvatus ja joku määrä maailmanmiehen käytöstä.

Seuraavana päivänä puhutteli hän usein luutnanttia ja tämä keskustelu huvitti häntä. Miss Lyydia kyseli häneltä tarkoin Korsikan oloista ja hän kuvasikin niitä hyvin. Vaikka hän oli jättänyt saaren jo vallan nuorena lähteäkseen ensin lukioon ja sitten sotakouluun oli Korsika kuitenkin säilynyt hänen mielessänsä runollisessa värityksessä. Hän aivan vilkastui kuvatessansa sen vuoria, metsiä, alkuperäisiä tapoja ja asukkaita. Kuten hyvin voimme ymmärtää, esiytyi kosto-sana usein hänen kuvauksissansa, sillä korsikalaisista onkin mahdotonta puhua moittimatta tai hyväksymättä heidän sananparreksi käynnyttä intohimoansa. Orso hämmästytti hieman miss Lyydiaa lausumalla yleisen paheksumisensa maamiestensä loppumattomista vihamielisyyksistä. Talonpoikain suhteen koetti hän tosin puolustaa niitä pitäen verikostoa (vendettaa) köyhäin kaksintaisteluna.

Tavallisesti tapahtuvatkin murhat siellä vasta edellä käyvän valmistuksen jälkeen.

"Varjele itsesi ... minä varjelen myöskin itseni. Nämä ehtoollissanat vaihtavat vihamiehet aina keskenänsä ennenkuin alkavat salavainonsa. Korsikassa tapahtuu tosin useampia murhia kuin missään muualla, mutta näiden rikosten vaikuttimina ei koskaan ole epäjalot syyt. Murhamiehiä meillä on paljokin, mutta ei ainoatakaan varasta."

Miss Lyydia katseli häntä sängen tarkkaavasti silloin, kun hän puhui koston ja murhasta, mutta ei voinut huomata hänen kasvojensa piirteissä pienintäkään liikutuksen tunteen ilmausta. Kun hän kerran oli päättänyt, että luutnantti tarvitsi sielun lujuuutta pysyäkseen suljettuna kaikille muille paitse tietysti hänelle, uskoi hän edelleen vahvasti, ett'ei eversti della Rebbia-vainajan tarvinnut odottaa kauvan sitä hyvitystä, jota hän kaipasi.

Korsika alkoi jo näkyä. Laivuri nimitteli rannikon huomattavimmat paikat ja vaikka ne olivatkin kaikki outoja nti Lyydialle huvitti häntä kuitenkin saada tietää niiden nimet. Ei mikään olekaan ikävämpää kuin outo, nimetön maisema. Joskus nähtiin everstin kaukoputkella joku ruskeapukuinen, pitkällä pyssyllä aseestettu saaristolainen, joka pienen ratsunsa seljässä nelisti äkkijyrkänteiden reunaan. Jokainen heistä näytti miss Lyydiasta olevan joko ryöväri tai poika, joka kiiruhti kostamaan isänsä kuolemaa; mutta Orso vakuutti heidän olevan läheisen linnakylän rauhallisia asukkaita, jotka matkustivat asioissansa. Pyssyä eivät he pitäneet mukanaan niin paljo välttämättömyydestä kuin tavaksi käyneestä keikarimaisuudesta aivan kuin dandy (= keikari) aina käyttää siroa kävelykeppiä. Vaikka pyssy olikin epäjalompi ja runottomampi ase kuin tikari, sopi se miss Lyydian mielestä paremmin miehelle miehelle kuin kävelykeppi, olletikin kun hän muisti, että lordi Byronin kaikki sankarit kuolevat kuulan eivätkä klassillisen tikarin lävistäminä.

Kolme päivää kestäneen merimatkan jälkeen oltiin Sangvineerein (Verisaarten) edustalla ja Ajaccion

lahdelman suurenmoinen panoraama esiytyi matkailijoillemme. Täydellä syyllä verrataan sitä Napolin kaarteeseen; yhtäläisyyden täydensi vielä eräs maquis-pensahisto, joka syttyi tuleen juuri kuunarin satamaan saapuessa ja savulla Punta di Giraton peittäessään muistutti purkautuvaa Vesuviusta. Että yhtäläisyys kävisi täydelliseksi pitäisi Attilan armeijan vielä tulla taistelemaan Napolin seutuvilla; sillä koko Ajaccion ympäristö on kuollutta ja autiota.

Niiden sievien tehtaiden sijasta, joita tapaamme kaikkialla Castellamaresta alkaen aina Miseenen niemeen saakka, ei Ajaccion lahden rantamilla näe muuta kuin tummia maquis-pensastoja ja niiden takana alastomia vuoria.

Mutta ei ainoatakaan huvilaa tahi muuta asuntoa. Siellä täällä näemme sentään kaupunkia ympäröivillä kukkuloilla muutamia valkeita rakennuksia, jotka pistävät silmään vihreästä taustastansa. Ne ovat kaupunkilaisten hautakappeleja tahi perhehautoja. Koko tämä maisema on vakavan ja surullisen kaunista.

Itse kaupunki taas vain lisäsi, olletikin tähän aikaan, yksitoikkoisen ympäristön ikävää vaikutusta. Ei mitään liikettä kaduilla; ainoastaan muutamia joutilaita naamoja ... ja nämäkin aina samat. Naisia ei näy ketään muita kuin eräitä talonpoikaisvaimoja, jotka saapuvat myymään maatuotteitansa. Äänestä puhetta, naurua tai laulua, joka vilkastuttaa kaikki italialaiset kaupungit, ei täällä kuule missään. Joskus näet puistikon varrella olevan puun suojassa kymmenkunnan aseestettua talonpoikaa lyövän korttia ja katselevan toisten korttipeliä. Mutta nämä eivät huutele eivätkä riitele koskaan. Jos peli kiihtyy, kuuluu vain pistoolin laukauksia, jotka aina ennustavat uhkauksia. Korsikalainen on luonnostansa vakava ja vaitelias. Iltaisin ilmestyy kyllä kävelykujille joitakuuta henkilöitä nauttimaan vilpoisasta ilmasta, mutta nämä ovat melkein kaikki ulkolaisia. Saarelaiset pysyvät porttiansa edustalla, jokainen näyttää istuvan piilopaikassansa kuin haukka pesässänsä.

IV.

Käytyänsä katsomassa Napoleonin syntymäkotia ja hankittuansa enemmän tai vähemmän katoolisilla keinoilla hiukan piirustuspaperia, tunsin miss Lydia itsensä — jo pari päivää Korsikassa oltuaan — syvästi surulliseksi, kuten epäilemättä käykin kaikille ulkolaisille maassa, jonka epäystävälliset tavat näyttävät tuomitsevan matkailijat täydelliseen yksinäisyyteen.

Hän katui jo päänänpistoansa, mutta lähteä pois täältä hetipaikalla olisi ollut saattaa häpeälle maineensa rohkeana matkailijattarena. Miss Lydia päätti siis kärsivällisesti tyytyä kohtaloonsa ja kuluttaa aikaansa niin hyvin kuin voi. Tämän jalomielisen päätöksen tehtyään, laittoi hän kuntoon lyijykynät ja värit, teki luonnoksia näköaloista lahdelmalle ja muotokuvan eräästä ahavoituneesta talonpojasta, joka myi melooneja kuin mantereenkin hedelmäkauppiaat,[11] mutta valkoisine partoinensa ja julmine ulkomuotoinsa muuten muistutti pahinta ryöväriä.

Kun tämä kaikki ei kuitenkaan riittänyt huvittamaan häntä, päätti hän panna korpraalien jälkeläisen pään pyörälle. Mikään vaikea tehtävä se ei ollutkaan, sillä Orsolla ei ollut mitään kiirettä saada jälleen nähdä kotikyläänsä ja vaikka hänellä ei Ajacciossa ollutkaan mitään seuraa, näytti hän viihtyvän siellä erittäin hyvin. Muuten oli miss Lydia asettanut itsellensä jalon päämäärän s.o. sivistää tuon vuoristolaiskarhun ja saada hänet luopumaan niistä synkistä aikeista, jotka olivat tuoneet hänet takaisin kotisaarellensa. Nähtyään vaivan tutkistella kesytettävää karhua mielti hän, että olisi vahinko antaa tuon nuoren miehen mennä perikatoon ja kunniakasta hänelle saada hurja korsikalainen käännetyksi.

Matkailijaimme päivät kuluivat seuraavasti: aamulla menivät eversti ja Orso metsästäämään; miss Lydia taas piirusteli tai kirjoitteli kirjeitä ystävättärillensä voidakseen päivätä kirjeensä Ajacciosta. Noin kuuden tienoissa palasivat herrat saaliin kanssa, jonka jälkeen syötiin päivällinen. Sen jälkeen huvitti miss Lydia herroja laululla, kunnes everstiä rupesi nukuttamaan; nuoret valvoivat vielä sangen myöhään jutellen keskenänsä.

En tiedä, mikä passia koskeva muodollisuus lieneekin pakottanut eversti Nevilen menemään prefektin puheille. Tämä, joka oli ikävystyneenä kuten useimmat muutkin hänen virkatoverinsa, tuli varsin iloiseksi kuullessansa, että kaupunkiin oli saapunut rikas englantilainen, joka oli maailman mies ja kauniin tyttären isä; hän teki siis hetipaikalla tarvittavan palveluksen ja kaikellaisia tarjouksia. Muutamien päivien kuluttua hän sitä paitse tuli tervehtimään everstiä. Tämä oli juuri noussut aterialta ja loikoi mukavasti sohvassa ollen nukahtamaisillansa; miss Lydia lauloi rappeutuneen piaanon ääressä ja Orso käänteli hänelle nuottivihon lehtiä katsellen soittotaitelijattaren olkapäitä ja vaaleita

kiharoita. Silloin ilmoitettiin prefektin tulo; piaano vaikeni, eversti kavahti ylös hieroen silmiänsä ja esitti prefektille tyttärensä:

- Herra della Rebbiaa minä en teille esitäkään, sillä hänet te epäilemättä tunnette?
- Oletteko ehkä eversti della Rebbian poika? kysyi prefekti hieman hämillänsä.
- Olen, herra prefekti, vastasi Orso.
- Minulla oli kunnia tuntea teidän arvoisa isänne.

Tavalliset keskusteluaineet olivat pian lopussa. Vastoin tahtoansa haukotteli eversti sangen usein; vapaamielisenä ei Orso taas tahtonut antautua keskusteluihin hallituksen käskyläisen kanssa, jonka vuoksi keskustelun vireillä pitäminen jäi yksinomattain miss Lyydian huoleksi. Prefekti puolestansa ei antanut puheen keskeytyä, sillä häntä silmin nähtävästi huvitti suuresti puhella Pariisista ja suuresta maailmasta naisen kanssa, joka tunsikin kaikki Euroopan seuraelämän kuuluisuudet. Silloin tällöin hän keskustelun kuluessa tarkasteli Orsoa erityisen uteliaasti.

- Mantereellako te olette tutustuneet herra della Rebbiaan, kysyi hän miss Lyydialta.

Hiukan hämillään joutuen vastasi tämä tutustuneensa herra Rebbiaan aluksella, joka toi heidät Korsikaan.

— Sangen säädyllinen nuori mies, lausui prefekti puoli-ääneen. Mainitsiko hän ehkä teille, missä tarkoituksessa hän tänne palaa? kysyi hän vieläkin matalammalla äänellä.

Miss Lyudia kävi juhlallisen näköiseksi:

- Sitä minä en ole häneltä tiedustellut, sanoi hän; voitte itse kysyä häneltä sitä.

Prefekti ei virkkanut mitään. Mutta kuullessaan Orson hiukan myöhemmin lausuvan everstille muutamia sanoja englannin kielellä, sanoi hän:

— Te olette nähtävästi paljo matkustellut, herra Rebbia. Luultavasti olette jo unohtaneet Korsikan ... ja sen tavat.

- Olin todellakin sangen nuori jättäessäni syntymämaani.
- Kuulutteko vielä armeijaan?
- Olen asetettu puolelle palkalle, herra prefekti.

— Epäilemättä olette palvelleet liian kauvan Ranskan armeijassa ja ehtineet siellä kerrassansa ranskalaistua, herra luutnantti.

Viimeiset sanat lausui hän huomattavan juhlallisesti.

Korsikalaisia ei juuri imarrella muistuttamalla, että he kuuluvat Ranskan suureen valtakuntaan. He tahtovat näet olla erityinen kansakunta ja antavatkin kyllin todistuksia siitä, jonka vuoksi heidän vaatimuksensa voi myöntääkin oikeutetuksi.

Hiukan ärsytettynä vastasi hän:

— Onko teidän mielipiteenne siis, herra prefekti, että korsikalaisen pitää palvella Ranskan armeijassa voidakseen olla kunnian mies?

— Ei suinkaan enkä minä ole sitä koskaan tarkoittanutkaan; huomautin vain muutamista tämän maan *tavoista*, joita kaikkia hallituksen mies ei voi hyväksyä.

Prefekti lausui sanan "tavoista" erityisellä painolla ottaen niin vakavan muodon kuin hänen kasvonsa suinkin sallivat. Pian sen jälkeen nousi hän ylös ja poistui vieden mukansa miss Lyydian lupauksen saapua tervehtimään hänen vaimoansa prefektin virkatalossa.

Hänen mentyänsä sanoi miss Lyudia:

— Minun täytyi siis tulla Korsikaan nähdäkseni, millaisen prefektin tulee olla. Tämä näyttää minusta nimittäin varsin rakastettavalta mieheltä.

— Sitä minä puolestani en voi sanoa, sanoi Orso; mielestäni on hän varsin omituinen juhlallisine ja salaperäisine ulkonäköinensä.

Eversti oli vallan väsynyt. Miss Lyydia heitti silmäyksen häneen päin ja heikensi äänensä:

— Minusta hän ei ole niin salaperäinen kuin te arvelette, sillä minä luulen ymmärtäneeni hänet.

— Te olette epäilemättä sangen teräväjärkinen, miss Nevil; mutta jos te keksitte mitään sukkeluutta hänen puheessansa, on se varmasti teidän itsenne lisäämä.

— Se on luullakseni markiisi de Marcarillen puheenparsia, herra della Rebbia; mutta haluatteko todistusta käsityskyvystäni? Minä olen näette hieman noitakin ja tiedän ihmisten ajatukset jo pari kertaa heidät nähtyäni.

— Hyvä Jumala, te vallan peljästyttätte minua. Enkä tiedä tulisinko hyvilleni vaiko masentuisin, jos voisitte ajatukseni lukea...

— Herra della Rebbia, jatkoi miss Lyydia punastuen, olemmehan tutustuneet toisiimme vasta muutamia päiviä sitten; mutta merellä ja raakalaismaissa syntyy ystävyys nopeammin kuin seuralämässä... Elkkää siis hämmästykö, jos ystävättärenä puhun teille hieman liian läheisistä asioista, joihin vieraan ehkä ei pitäisi sekautua.

— Oi, elkkää käyttäkö tuota sanaa, miss

Nevil, "ystävättär" kuului minusta paljon hauskemmalta.

— No niin, herra della Rebbia, minun täytyy sanoa teille, että koettamatta erityisesti päästä salaisuuksienne perille, olen saanut niistä tiedon. Muutamat niistä masentavat minut. Perhettänne kohdanneen onnettomuuden minä tunnen; kansalaistenne kostonhaluisesta luonteesta ja heidän tavastansa panna kostonsa täytäntöön, on minulle paljokin kerrottu... Sitä kai herra prefektin sanat tarkoittivat.

— Onpas teillä kyky keksiä selityksiä, miss Lyydia, lausui Orso käyden kuolon kalpeaksi.

— Ei, herra della Rebbia, keskeytti miss Lyydia hänen puheensa, tunnenhan teidät täydelliseksi kunnian mieheksi. Kerroittehan itse minulle, että ainoastaan kansanmiehet käyttävät syntymämaassanne verikostoa, jota te suvaisitte nimittää jonkunlaiseksi kaksintaisteluksi.

— Luuletteko te siis todellakin minun voivan alentua salamurhaajaksi?

— Jo siitä, että puhun teille tällä tavalla, pitää teidän huomata, ett'en epäile sitä teistä, herra Orso; ja jos olen siitä teille puhunut, jatkoi hän luoden silmänsä alas, olen tehnyt sen otaksuessani, että teidän, kotimaahan palattuanne ja ennakkoluuloisten raakalaisten keskuuteen jouduttuanne, olisi hauska tietää edes yhden henkilön arvostavan teitä siitä, että uskallatte vastustaa heitä. Mutta elkkäämme puhuko enää näistä ikävistä asioista, jotka jo ovat tuottaneet minulle päänkivistyksen. Sitä paitse on jo sangen myöhä. Ettehän ole minulle suutuksissanne? Hyvää yötä ... englantilaiseen tapaan.

Miss Lyydia ojensi Orsolle kätensä, jota tämä vakavana ja liikutettuna puristi.

— Tiedättekö, neiti, että löytyy hetkiä, jolloin kansani vaisto herää minussakin. Kun minä toisinaan mietin isä poloistani, niin ... valtaavat kamalat ajatukset koko olemukseni. Kiitos olkoon teille, että olen niistä ijäksi vapautunut. Kiitos, kiitos!

Hän aikoi jatkaa, mutta miss Lyydia pudotti samassa teelusikan ja tästä helähdyksestä heräsi eversti Nevil.

— Kello 5 huomen-aamulla metsästäämään, della Rebbia! Olkaa täsmällinen.

— Kyllä, herra eversti.

V.

Kun miss Nevil seuraavana päivänä, hiukan ennen metsästäjain kotiin tuloa, kamarineitonsa kanssa palasi kävelyiltänsä meren rannikolla ja lähestyi hotellia, huomasi hän nuoren, mustapukuisen naisen ratsastavan kaupunkiin pienen, mutta voimakkaan hevosen seljässä.

Naista seurasi niinikään ratsain eräs talonpoika, joka oli puettuna kyynärpäistä rikkonaiseen

ruskeaan takkiin ja jolla vyössänsä näkyi pistooli ja nauhasta riippuva "taskumatti"; kädessä piti hän pyssyä, jonka lapa oli pistetty satulan nupista riippuvaan nahkataskuun. Mies oli siis lyhyesti sanoen täydellisesti sellaisessa puvussa, jota kantavat melodraamojen ryövärit ja korsikalainen keskisääty matkalla ollessansa.

Naisen erinomainen kauneus veti ensiksi neiti Nevilen huomion puoleensa. Ijältänsä näytti hän olevan parin kymmenen vuotias. Muuten oli hän pitkä ja vaalea, neito, jonka silmät olivat terävät, suu purppurainen ja hampaat kuin emalji. Hänen kasvoissansa näkyi samalla kertaa ylpeyttä, levottomuutta ja surumielisyyttä. Päänsä yli kantoi hän mezzaroksi nimitettyä, mustaa silkkiharsoa, jonka genovalaiset toivat Korsikaan ja joka naisille soveltuu erittäin hyvin. Kiiltävän mustasta tukasta tehdyt pitkät palmikot muodostivat hänen päänsä ympärille jonkunlaisen turbaanin. Puku taas oli siisti, mutta mahdollisimman yksinkertainen.

Miss Nevil voi tarkastaa häntä koko ajan, sillä mezzaroon puettu nainen oli pysäyttänyt ratsunsa kadulla kysyäkseen jotakin sangen vilkkaasti, mikäli hänen silmiensä ilmeestä voi päätellä. Vastauksen saatuaan kannusti hän ratsuansa ja poistui täyttää ravia pysähtyäkseen vasta sen hotellin eteen, jossa sir Thomas Nevil ja Orso asuivat. Vaihdettuansa pari sanaa isännän kanssa hypähti nuori nainen keveästi alas ratsun seljältä ja istahti portin luona olevalle kivipenkille, sillä aikaa kuin hänen palvelijansa saattoi hevoset talliin. Miss Lyydia meni pariisilaisessa puvussansa juuri vieraan naisen ohitse, mutta tämä ei kohottanut katsettansaakaan häneen. Ja kun hän neljännestuntia myöhemmin avasi akkunansa, näki hän mezzaroon puetun naisen yhäti istuvan paikoillansa samassa asennossa.

Pian sen jälkeen palasivat eversti ja Orso metsästysretkeltänsä. Isäntä lausui silloin pari sanaa surupukuiselle naiselle osoittaen sormellansa nuorta della Rebbiaa. Nainen punastui, kavahti ylös, astui muutamia askelia eteenpäin ja jäi sitten seisomaan liikkumattomana ja ikäänkuin kiellettyä hievahtamasta. Orso seiso iivan lähellä neitosta tarkastellen häntä uteliaana.

— Olettehan te, sanoi hän liikutetulla äänellä, Orso Antonio della Rebbia? Minä olen Colomba.

— Colomba! huudahti Orso ja sulki neitosen syliinsä suudellen häntä hellästi.

Everstiä ja hänen tytärtänsä tämä hiukan hämmästytti, sillä Englannissa ei suudella toisiansa ulkona kadulla.

— Suonette kai minulle anteeksi, veljeni, sanoi Colomba, että tulin tänne kutsumattanne? Tuttaviltani kuulin teidän saapuneen Ajaccioon ja minusta oli niin suuri lohdutus saada nähdä teidät, että...

Orso syleili häntä vielä kerran ja kääntyi sitten everstiin päin:

— Tämä on sisareni, jota en olisi tuntenut, ell'ei hän olisi sanonut nimeänsä ... (esittäen): Sisareni Colomba, eversti sir Thomas Nevil. — Herra eversti kai suo anteeksi, jos minä tänään kieltäyn kunniaista syödä päivällistä kanssanne ja ... sisareni kanssa...

— Ja missä hiidessä te sitten ai'otte syödä päivällisenne, rakas herra luutnantti? huudahti eversti: Tiedättehän varsin hyvin, ett'ei tässä kirotussa hotellissa tarjota kuin yksi päivällinen, joka katetaan meitä varten. Neiti Colomba ilahduuttaisi suuresti tytärtäni, jos hän liittyisi seuraamme.

Colomba katsahti veljeensä, jota ei tarvinnut kahdesti kutsua, ja kaikki kolme astuivat he sitten hotellin suurimpaan suojaan, joka samalla oli everstin salonki ja ruokasali. Kun neiti della Rebbia esitettiin miss Nevilelle, kumarsi hän tälle syvään virkkamatta muuten sanaakaan. Jokainen huomasi hänet kovin metsistyneeksi ja näyttipä melkein siltä kuin olisi hän nyt ensi kerran elämässään ollut vieraiden ihmisten seurassa. Kuitenkaan ei hänen käytöstavassansa ollut mitään maalaista. Outous pelasti hänessä kömpelyyden. Juuri sen vuoksi miellytti hän miss Lyydiaa ja kun ainoatakaan vapaata huonetta ei löytynyt hotellissa, jonka eversti seuralaistensa kanssa oli ottanut kokonaan haltuunsa, meni tämä ystävyydessä tai uteliaisuudessa niin pitkälle, että tarjosi neiti della Rebbialle yösijan omassa kamarissansa, jonne valmistettaisiin vuode häntä varten.

Colomba sopersi jotakin kiitokseksi ja riensi miss Nevilen kamarineitosen seurassa järjestämään hiukan pukuansa, sikäli kuin se oli välttämätöntä tomuisen ja paahteisen ratsastusmatkan jälkeen.

Palattuansa takaisin salonkiin pysähtyi hän everstin pyssyjen luo, jotka metsästäjät olivat juuri asettaneet erääseen nurkkaan.

— Voi, kuinka kauniita aseita, huudahti hän. Ovatko nämä teidän, Orso Antonio?

— Eivät, ne ovat everstin englantilaisia pyssyjä ... ja yhtä hyviä kuin kauniitakin.

— Toivoisinpa, että teillä olisi yksi tällainen ase, sanoi Colomba veljeensä kääntyen.

— Epäilemättä onkin yksi noista kolmesta herra della Rebbian oma, lausui eversti. Hän käsittelee sitä jo liiankin hyvin. Tänäänkin neljätoista laukausta ja yhtä monta otusta.

Herrojen kesken syntyi nyt taistelu anteliaisuudesta ja tässä ottelussa joutui Orso tappiolle sisarensa suureksi mielihyväksi, kuten helposti voi huomata siitä lapsellisen ilon ilmeestä, joka äkkiä näkyi hänen äsken niin vakavilla kasvoillansa.

— Valitkaa mieleisenne, rakas ystäväni, lausui eversti.

Orso teki esteitä.

— No, siinä tapauksessa valitsee sisarenne jonkun näistä teitä varten.

Colombaa ei tarvinnut pyytää siihen kahta kertaa: hän valitsi aseista vähimmän koristellun, mutta erinomaisen ja suuriluotisen Mantonkiväärin.

— Tämän pitäisi olla kantavan, sanoi hän.

Hänen veljensä joutui vallan hämmennyksiin kiitellessänsä lahjasta, mutta onneksi päätti katettu päivällispöytä koko jutun. Miss Lyydiaa huvitti suuresti nähdä, että Colomba, joka oli hieman estellyt käydäkseen päivällispöytään ja vasta veljensä katseesta noudattanut everstin pyyntöä, hyvän katoollilaisen lailla teki ristinmerkin aterialle ruvettaessa.

— Hyvä, sanoi hän, tuo on todellakin alkuperäistä.

Ja hän päätti tehdä vielä paljon huvittavia havaintoja tämän vanhoja korsikalaisia tapoja edustavan nuoren neitosen johdolla. Orso taas näytti hiukan epävarmalta peljäten nähtävästi, että hänen sisarensa sanoisi tahi tekisi jotakin, joka olisi liian maalaista. Mutta Colomba tarkasti veljeensä lakkaamatta ja käyttäysi niinkuin huomasi hänen käyttäytyvän. Joskus katseli hän Orsoa sangen tarkkaavasti ja outo surumielisyyden ilme kasvoillansa; ja jos tämä silloin sattui katsahtamaan häneen päin, loi Orso heti katseensa toisaalle ikäänkuin päästäksensä vastaamasta kysymykseen, jonka hänen sisarensa näytti katseellansa tekevän ja jonka hän muuten varsin hyvin ymmärsi.

Keskustelu kävi ranskaksi, sillä eversti puhui italian kieltä kovin huonosti. Colomba ymmärsi ranskaa ja äänsikin varsin hyvin ne muutamat sanat, jotka hän oli pakotettu vaihtamaan isäntäväkensä kanssa.

Päivällisen jälkeen kysyi eversti, joka oli huomannut jonkunlaista väkinäisyyttä veljen ja sisaren välillä, tavallisella avomielisyydellensä Orsolta tahtoiko hän ehkä jutella kahden kesken sisarensa kanssa; siinä tapauksessa vetäytyisi hän tyttärinensä viereiseen huoneeseen. Mutta Orso kiiruhti kiittämään tarjouksesta sanoen, että heillä oli kyllä Pietranerassakin aikaa keskustella toistensa kanssa. Pietranera oli nim. hänen kotikylänsä, johon hän aikoi asettua.

Eversti siirtyi sitten tavalliseen paikkaansa sohvassa. Miss Nevil, joka turhaan oli yrittänyt useita keskustelun aineita, eikä saanut kaunista Colombaa puhetuulelle, pyysi Orsoa lukemaan jonkun laulun Dantesta; tämä oli näet hänen lempirunoilijansa. Orso valitsi laulun helvetistä, jossa tapaamme kuvauksen Francesca da Riministä, alkoi lukea ja lausui parhaimpansa mukaan nuo korkealentoiset tersetit, jotka kuvaavat niin hyvin, kuinka vaarallista on kahden kesken lukea rakkautta käsittelevää kirjaa.

Sitä mukaa kuin luku edistyi, lähestyi Colomba pöytää ja kohotti pystyyn päänsä, joka muuten oli painuksissa; hänen laajenneet silmäteränsä loistivat omituista tulta, hän punastui ja kalpeni vuorotellen ja vääntelihe suonenvedontapaisesti tuolillansa. Ihmeteltävän selvä kieli, tuo italian kieli, joka ei kaipaakaan pikkumaisia opettajia osoittamaan runon kauneuksia!

Kun Orso oli lakannut lukemasta, huudahti Colomba:

— Oi, kuinka se oli kaunista! Veljeni, kenen tekemä se runo oli?

Orsoa tämä kysymys hieman nolostutti, vaan Lyydia vastasi hymyillen, että sen tekijä oli eräs firenzeläinen runoilija, joka oli kuollut jo useita vuosisatoja sitten.

— Kun tulemme Pietraneraan, sanoi Orso sisarellensa, voimme yhdessä lukea Dantea.

— Hyvä Jumalani, kuinka se on kaunista, huudahti Colomba toistamiseen lausuen muistostansa kolme neljä tersettia, jotka olivat erityisesti jääneet hänen mieleensä, ja tehden tämän ensiksi matalalla, sitten vilkastuneena korkealla äänellä ja tunteellisemmalla tavalla kuin veljensä oli äsken ne lausunut.

Miss Lyydia oli vallan hämmästynyt.

— Te näytätte rakastavan suuresti runoutta, sanoi hän. Siinä tapauksessa kadehdin minä onneanne saada lukea Dantea kuin uutta kirjaa.

— Nyt te näette, miss Nevil, kuinka voimakkaasti Danten värssyt voivat liikuttaa pikku metsäläistä, joka osaa vain "Isä meitänsä". Mutta nyt minä erehdyin: muistanpa, että Colombakin on runoilijatar. Jo lapsena teki hän syntiä runoja kyhäämällä ja isäni kirjoitti minulle hänen olevan suurimman voceratricen koko Pietranerassa ja pari lieutä vielä sen ulkopuolellakin.

Colomba heitti rukoilevan silmäyksen veljeensä. Miss Nevil oli kuullut puhuttavan korsikalaisista improvisaattoreista ja toivoi kerrankin saavansa kuulla sellaista. Siksipä hän nyt pyytämällä pyysi Colombaa antamaan näytteen taidostansa. Mutta Orso vastusti häntä pahoitellen kovasti, että oli ollenkaan tullut muistuttaneeksi sisarensa runollisista taipumuksista. Ei mikään ole jokapäiväisempää kuin korsikalainen ballata, vakuutti hän väittäen, että korsikalaisten laulujen lukeminen Danten tersettien jälkeen olisi maansa kavaltamista. Mutta tällä hän vain kiihoitti miss Lyydian oikkua saada kuulla korsikalainen ballata ja tunsu itsensä vihdoin pakotetuksi sanomaan sisarellensa:

— No, sepitähän sitten joku runo, mutta elä tee kovin pitkää.

Colomba huo'ahti, katsoi jonkun minuutin tarkkaavasti pöytäliinaa ja sitten katto-orssia; peittäen vihdoin silmänsä kuin eräät linnut, jotka näin tehden vakiutuvat uskossansa, ett'ei kukaan heitä näe, kun he eivät näe muita, lauloi tai oikeammin lausui hän vapisevalla äänellä serenatan nimeltä

Nuori tyttö ja sormuskyyhkynen.

Laaksossa kaukana vuorten takana ... minne aurinko paistaa vain tunnin päivässä; ... niin, laaksossa moisessa oli pimeä mökki ... jonka kynnyksellä kasvoi vihreä ruoho. Sen ovi ja ikkunat pysyivät aina kiinni ... ei koskaan noussut sen katosta sauhu. Vaan keskellä päivää ... kun aurinko paistoi ... yks ikkuna töllin jo avautui ... ja orpo tyttönen istui sen ääressä kehräten lankaa... Hän kehräsi laulaen suruisen laulun ... joka muiden ei laulujen kaltainen ollut...

Kevätpäivänä eräänä sormuskyyhky ... oli istunut oksalle läheisen puun ... ja kuullut sen orvon laulun... Oi tyttönen, yksin et itkene sa ... vei multakin ystävän haukka niin julma... Oi, lintunen, näyttääs ryöväri tuo ... niin vaikka hän pilvissä asuis ... ma korkeudestaan sen maahan lyön! Mut kenpä mun veljeni, veljeni rakkaan ... tuo orvolle kaukomailta? — Nimi veljesi virkkaos, tyttönen, vain... Mun siipeni luoksensa kantaa!

— Sepä vasta hyvin kasvatettu lintunen, huudahti Orso syleillen sisartansa liikutuksella, joka oli vallan vastakkainen hänen teeskennellylle leikillisyydellensä.

— Laulunne oli herttaisen sievä, sanoi miss Ly Lydia. Kirjoitattehan sen muistikirjaani, minä pyydän? minä käännän sen englannin kielelle ja annan säveltää sen.

Kunnon eversti ei tosin ollut ymmärtänyt sanaakaan, mutta yhtyi kuitenkin tyttärensä ylistykseen lisäten lopuksi:

— Kyyhkynen, josta lauloitte, neiti, on kai sama lintu, jota tänään juuri söimme *à la crapaudine*!12]

Miss Nevil nouti muistikirjansa ja katseli hämmästyneenä, kuinka omituisella tavalla runonsepitsijä Colomba käytti paperia kirjoittaessansa albumiin äskeisen laulunsa. Sen sijaan, että kukin säe olisi ollut rivillänsä, kirjoitti hän ne samalle riville sikäli kuin arkin laajuus sen salli; tällä tapaa kirjoitettuna eivät ne enää olleet runosepustusten tavallisen määrittelyn mukaiset: "runo on sarja eripituisia pikkurivejä, joiden molemmille puolin jätetään reunaa". Sitäpaitse teki miss Ly Lydia muutamia hauskoja havaintoja neiti Colomban hieman oikullisesta oikeinkirjoituksesta, jolle hän ei voinut olla hymyilemättä, vaikka se nolasikin Orson veljellistä turhamielisyyttä.

Kun levon hetki oli tullut, vetäytyivät molemmat nuoret tytöt kamariinsa. Riisuessaan yltänsä kaulakoristuksensa, korva- ja rannerenkaansa, tarkasteli hän seuralaistansa, joka hamosensa alta veti esille pitkän, vaan muodoltansa sangen oudon tikarin. Sen kätki Colomba huolellisesti ja melkein salaa pöydälle heitetyn mezzaronsa alle, jonka jälkeen hän polvistui ja luki hurskaan rukouksen. Pari minuuttia myöhemmin oli hän vuoteessansa. Hitaasti riisuutuen kuten kaikki englantilaiset naiset ja, luonteeltansa utelias kun oli, lähestyi miss Ly Lydia pöytää ja nosti — muka neulaa etsiessänsä — mezzaroa, jolloin hän huomasi pitkänlaisen tikarin, jonka pää oli huoliteltu hopealla ja raakunkuorisilla koristeilla. Tikari oli huomattavan merkillistä työtä, nähtävästi vanhanaikainen ja kokoilijoille kallisarvoinen ase.

— Onko täällä tapana, kysyi hän hymyillen, että neitokset kantavat tällaisen pikku aseeseen kureliivissänsä?

— Se on välttämätöntä, vastasi Colomba huokaisten, täällä kun on niin paljo pahoja ihmisiä!

— Ja olisiko teillä tosiaankin rohkeutta pistää sillä tällä tavoin?

Ja samassa oli hän iskevinänsä tikarilla niinkuin teatterissa pistetään ... ylhäältä alaspäin.

— Kyllä, jos tarvis vaatii, sanoi Colomba vienolla ja sointuvalla äänellensä, vaikka ainoastaan puolustaessa itseäni tai ystäviäni. Mutta ei sitä niin pidetä... Noin voisitte te itse haavoittua, jos henkilö, jota aiotte pistää, väistyisi äkkiä syrjään.

Nousten istuallensa jatkoi hän:

— Katsokaas, näin teidän on iskettävä. Silloin on isku murhaava, on minulle vakuutettu. Onnelliset ne ihmiset, jotka eivät tarvitse tällaisia aseita.

Colomba huo'ahti, painoi päänsä tyynylle ja sulki silmänsä.
Kauniimpaa, jalompaa ja neitseellisempää päätä ei voinut löytyä!
Parempaa mallia ei itse Feidias olisi voinut toivoa veistäessään
Minervaa.

VI.

Noudattaakseni Horatiuksen neuvoa olen kertomuksessani käynyt jo alussa *in medias res*.^[13] Mutta nyt kun nukkuvat kaunis Colomba ja eversti tyttärinensä, käytän tilaisuutta kuvatakseni lukijalle muutamia yksityisseikkoja, joista hän ei saa jäädä tietämättömäksi, jos hän tahtoo täydellisesti perehtyä tähän tositarinaan.

Lukijani tietää jo, että Orson isä, eversti della Rebbia oli kuollut salamurhaajan käden kautta. Mutta Korsikassa eivät murhaajat ole, kuten Ranskassa, kaleerivankilasta pakoon päässeitä roistoja, jotka eivät keksi parempaa keinoa ryövätäksensä rahanne, vaan täällä ovat ne teidän vihamiehiänne. Syytä näihin vihamielisyyksiin on usein sangen vaikea keksiä. Useat suvut vihaavat toisiansa vain vanhan tavan vuoksi eivätkä polvesta polveen kulkevat sukumuistelmataan enää tiedä vainon alkuperäistä syytä.

Se suku, johon eversti della Rebbia oli kuulunut, vihasi useita muita perheitä, mutta erityisesti Barricini-sukua. Eräät väittävät että joku della Rebbia oli XVI:lla vuosisadalla vietellyt erään Barricinin, jonka johdosta joku häväistyn neitosen sukulainen oli lävistänyt hänet tikarilla. Kaikissa tapauksissa oli näiden kahden suvun välillä "vainon verta", käyttäkseni erästä pyhää lausepartta. Vastoin yleistä tapaa ei tämä murha kuitenkaan ollut aiheuttanut muita murhia. Genovalainen hallitus oli nim. vainonnut yhtä ankarasti sekä della Rebbioita että Barricineja, jonka vuoksi näihin kuuluvat nuoret miehet olivat paenneet maasta niin tarkkaan, ett'ei kummallakaan useiden miespolvien aikana ollut ainoatakaan voimakasta edustajaa.

Viime vuosisadan lopulla oli eräs Napolin armeijassa upseerina palveleva della Rebbia kapakassa joutunut riitoihin sotilaiden kanssa, jotka muiden loukkausten ohessa olivat nimittäneet häntä korsikalaiseksi vuohipaimeneksi. Silloin oli hän paljastanut miekkansa, mutta ollen yksin kolmea vastaan, olisi hänen käynyt huonosti, ell'ei eräs vieras, joka löi korttia samassa paikassa, olisi tullut hänelle avuksi huudahtaen: "korsikalainen minäkin olen".

Vieras osoittausi olevansa eräs Barricini, joka muuten ei tuntenut maamiestänsä. Kun riita oli asianomaisten kesken selvitetty, lausuttiin molemmin puolin suuria kohteliaisuuksia ja vakuutettiin toisillensa ikuista ystävyyttä. Mantereella tulevat korsikalaiset nim. helposti ystäviksi; toisin on laita kotisaarella, sen todistaa meille seuraava käänne.

Italiassa ollessansa pysyivät della Rebbia ja Barricini hyvinä ystävyksinä. Mutta Korsikaan palattuansa tapasivat he toisensa sangen harvoin, vaikka asuivatkin samassa kylässä ja heidän kuoltuaan kerrottiin, ett'eivät he viiteen kuuteen vuoteen olleet vaihtaneet sanaakaan keskenänsä. Heidän poikansa ylläpitivät niinkään ainoastaan sovinnasta tuttavuutta eläen *en étiquette*, kuten saarella on tapana sanoa. Toinen heistä, Ghilfuccio, Orson isä, oli sotilas: Giudice Barricini taas asianajaja. Perheensä päämiehiksi jouduttuaan ja toimien eri virka-aloilla, ei heillä ollut juuri mitään tilaisuutta tavata toisiansa tahi edes kuulla puhuttavan toisistansa.

Eräänä päivänä v. 1809 oli Giudice Bastiassa lukenut sanomalehdestä, että kapteeni Ghilfuccio oli

saanut kunniamerkin ja vieraiden miesten kuullen lausunut, ett'ei tämä häntä hämmästyttänyt, koskapa kenraali N. tietävästi suosi hänen sukuansa. Guidice Barricinin sanat kerrottiin Ghilfuccio della Rebbialle Wienissä; sen johdosta taas sanoi tämä eräälle maamiehellensä, että epäilemättä saa hän Korsikaan palattuansa nähdä Giudicen rikkaana miehenä, koskapa tämä kuului ansaitsevan enemmän menetetyillä kuin voitetuilla jutuillansa.

Koskaan ei ole saatu tietää, tarkoittiko Ghilfuccio tällä viittauksella, että asianajaja petti suojattinsa vai levittikö hän tätä typerää sukkeluuttansa tarkoittaen, että väärä juttu hyödytti enemmän lakimiestä kuin oikea asia. Kuinka lieneekin, asianajaja Barricini sai tiedon pisteliäästä sukkeluudesta eikä sitä unhottanut.

Kun hän v. 1812 anoi nimitystä syntymäseutunsa kylävoudiksi ja näyttikin täydellä syyllä pääsevän virkaan, kirjoitti kenraali N. prefektille (kuvernöörille) suosittaen toimeen erästä Ghilfuccion vaimon sukulaista. Prefekti kiiruhti noudattamaan kenraalin toivomusta ja Barricini oli varma siitä, että Ghilfuccion juonet olivat syynä hänen syrjäytykseensä. Kun keisari Napoleon sitten kukistui v. 1814, karkoitettiin kenraalin suosikki bonapartelaisena virastansa ja hänen sijallensa nimitettiin Barricini. N.k. "sadan päivän" aikana karkoitettiin uudestaan Barricini, mutta tämän myrskyn jälkeen vastaanotti hän taas suurilla juhlallisuuksilla kylävoudin virkasinetin ja -rahaston.

Sen jälkeen loisti hänen tähtensä kirkkaampana kuin koskaan. Eversti della Rebbia sai puolelle palkalle jouduttuansa ja Pietraneraan vetäytyttyänsä käydä alinomaista salasotaa yhäti uudistuvien syytösten johdosta. Milloin vaadittiin häntä korvaamaan vahingot, jotka hänen hevosensa olivat aikaansaaneet kylävoudin aituuksissa, milloin oli tämä kirkon lattiaa korjauttaessaan käyttänyt erään haljenneen ja della Rebbian vaakunalla varustetun laattakiven, joka peitti tälle perheelle kuuluvan sukuhaudan. Jos vuohet söivät everstin nuoret istukaskaalit löysivät näiden elukkain omistajat kylävoudissa puolustajansa; kauppias, joka hoiti postikonttoria Pietranerassa, ja kyläpoliisi, eräs vanha, rampa sotilas [molemmat della Rebbian suojatteja] menettivät peräkkäin virkansa, joihin nimitettiin Barricinin kätyrejä.

Everstin vaimo oli kuollessansa lausunut toivomuksensa olevan, että hän saisi leposijansa eräässä pienessä puistossa, jossa hän rakasti kävellä. Mutta kylävouti selitti, että vainaja oli haudattava yleiseen kirkkomaahan, koska hän ei ollut saanut mitään virallista määräystä, joka olisi oikeuttanut hänet sallimaan erillään olevaa hautasijaa. Vimmastuneena selitti eversti, että tuota määräystä odottaessa oli hänen vaimonsa haudattava siihen paikkaan, minkä tämä oli itsellensä valinnut — ja kaivatti siihen haudan. Kylävouti puolestansa taas luotti hänelle haudan kirkkomaalla ja turvautui santarmeihin, "että voima puolustaisi lakia", kuten hän sanoi.

Hautajaispäivänä saapuivat molemmat puolueet kirkolle, missä hetken aikaa jo näytti syntyvän taistelu rouva della Rebbian maallisista jäännöksistä. Nelisenkymmentä hyvin aseestettua talonpoikaa vainajan omaisten johdolla pakotti pastorin, kirkosta lähdeittäessä, kääntymään lehtoon päin; vouti kahden poikansa, käskyläistensä ja santarmistonsa avulla valmistausi vastarintaan. Kun hän ilmestyi ja käski ruumissaaton peräytyä, vastaanotettiin hänet vihellyksillä ja uhkauksilla. Suurin osa yleisöstä oli hänen vastustajiansa ja kaikki näyttivät he sangen päättäväisiltä. Hänen saapuessaan latasivat useat pyssynsä ja kerrotaanpa, että eräs paimen jo nosti aseensa poskellensa. Mutta silloin lykkäsi eversti pyssyn sivulle sanoen: "Ilman käskyäni älköön kukaan ampuko!" "Laukauksia tietysti peljäten" kuin Panurgos luopui kylävouti vihdoon taistelusta ja vetäytyi takaisin seuralaistensa kanssa. Vasta silloin voi hautasaatto lähteä liikkeelle ja valitsi luonnollisesti pisimmän tien voidaksensa kulkea voudin asunnon sivuitse. Virkatalon ohi mentäessä huomautti eräs epatto, joka oli liittynyt saattueeseen, olemassa olostansa huutamalla: "eläköön keisari!" Pari kolme ääntä joukosta yhtyi häneen, jolloin rebbialaiset yhä kiihoittuen uhkasivat tappaa voudin härän, joka sattumalta salpasi heiltä tien. Onneksi sai eversti tämän ilkityön estetyksi.

Tietysti syntyi asiasta oikeusjuttu, sillä kylävouti lähetti prefektille mitä korkealentoisimpaan tyyliin kyhätyn ilmoituksen, jossa hän kuvasi kuinka jumalallista ja maallista lakia oli poljettu ja hänen, voudin, ynnä pastorin arvoa loukattu; eversti della Rebbia oli nim. asettumalla bonapartelaisen vehkeilyn etunensä tarkoittanut perinnöllisen valtaistuimen kukistamista ja yllyttänyt kansalaiset aseihin toisiansa vastaan, molemmat rikoksia, jotka olivat rangaistavat rikoskaaren 86:n ja 91:n luvun mukaan.

Tällainen liioittelu vahingoitti valituksen vaikutusta. Eversti kirjoitti selityksensä sekä prefektille että kuninkaalliselle viskaalille; eräs hänen vaimonsa omaisista sattui sitä paitse olemaan erään Korsikan edusmiehen ystävä ja eräs toinen taas oli kuninkaallisen oikeuspresidentin orpana. Näiden vaikutuksesta raukesi juttu siksensä ja rouva della Rebbia sai levätä lehdoissansa; ainoastaan epatto tuomittiin pariksi viikoksi vankeuteen.

Asianajaja Barricini, joka mielestensä oli saanut huonon hyvityksen tässä jutussa, käänsi patteriansa toisaalle päin. Hän väitti keksineensä vanhan asiakirjan, jonka nojalla hän otti todistaaksensa everstille omistusoikeutensa erääseen koskeen ja sen voimalla käytettyyn myllyyn. Asiasta sukeusi pitkälinen

oikeusjuttu. Vuoden kuluttua piti tuomioistuimen antaa päätös asiassa, joka kaikesta päättäen näytti kallistuvan everstin eduksi.

Silloin jätti hra Barricini kuninkaalliselle viskaalille kirjeen, jonka kuuluisa ryöväripäällikkö Agostini oli allekirjoittanut uhaten polttaa kylävoudin talon ja murhata hänet itsensä, ell'ei hän luovu vaatimuksestaan. Yleisesti tunnettua on, että Korsikassa mielellänsä halutaan ryövärein puolustusta ja että he ystäviensä eduksi usein sekautuvat yksityisten riitoihin. Vouti käytti siis hyväksensä tätä kirjettä. Mutta silloin sattui uusi tapaus, joka edelleen sekoitti asiaa. Ryöväri Agostini kirjoitti vuorostansa kuninkaalliselle viskaalille valituksen väittäen, että hänen allekirjoituksensa oli väärennetty ja hänen luonteensa saatettu epäilyksen alaiseksi esittämällä hänet mieheksi, joka muka möi vaikutuksensa. "Jos vain saan varman tiedon väärentäjistä", sanoi hän kirjeensä lopussa, "rankaisen minä häntä esimerkiksi soveltuvalla tavalla."

Selvää olikin, ett'ei Agostini ollut kirjoittanut tuota voudille jätettyä uhkauskirjettä. Rebbialaiset syyttivät siitä Barricineja ja *vice versa* (= päinvastoin). Kumpienkin puolelta lausuttiin uhkauksia eikä oikeusistuimella lopulta tiennyt, kummalta taholta syylliset olivat etsittävät.

Näiden vehkeiden aikana kuoli eversti Ghilfuccio murhattuna. Kas tässä tapaus sellaisena kuin se oikeudessa esitettiin:

Elokuun 2 p. vuonna 18 ... oli vaimo Madeleine Pietri jyväsäkin kanssa hämärissä ollut tulossa Pietraneran kylään, kun hän äkkiä kuuli pari vallan läheistä laukausta, jotka hänen mielestänään ammuttiin kylään tuovalla autiolla tiellä noin 150:n askeleen päässä siitä paikasta, missä todistaja silloin oli. Melkein heti sen jälkeen näki hän miehen kumartuneena juoksevan erääseen villiin viinipensastoon ja suuntaavan kulkunsa kylää kohti. Hetken perästä seisahtui mies ja katsoi taaksensa, mutta välimatkan etäisyys esti Pietrin vaimoa erottamasta hänen kasvojensa piirteitä ja sitä paitse oli miehellä suussansa viinipuun lehti, joka melkein kokonansa peitti hänen kasvonsa. Kädellensä antoi hän merkin jollekin kumppanille, jota todistaja ei voinut nähdä, ja hävisi sitten pensastoon.

Jättäen kantamuksensa juoksi Pietrin vaimo mainitulle autiolle tielle ja näki eversti della Rebbian makaavan verissänään ... kahden luodin lävistämänä, mutta vielä hengittäen. Hänen vieressänään lepäsi hänen ladattu pyssynsä asennossa, joka todisti hänen juuri asettuneen vastarintaan edestäpäin ahdistavaa vihamiestä vastaan, kun toinen samalla iski häntä takaapäin. Koristen taisteli hän kuolemaa vastaan voimatta kuitenkaan saada sanaa suustansa; lääkärit selittivät myöhemmin, että tämä oli seuraus haavoista, jotka olivat lävistäneet hänen keuhkonsa. Veri, joka pulppusi hiljalleen kuin punainen puro, tukahdutti hänet. Turhaan koetti Pietrin vaimo nostaa häntä istualle ja tehdä hänelle kysymyksiä. Sen vaimo kyllä näki, että eversti tahtoi puhua, mutta tämän oli mahdoton tehdä itseänsä ymmärretyksi. Huomattuansa, että haavoitettu koetti pistää kätensä povitaskuunsa, ehätti hän vetämään sieltä esille lompakon, jonka hän avattuna ojensi haavoitetulle. Eversti otti lyijykynän lompakosta ja koetti kirjoittaa. Todistaja näkikin hänen vaivalla saavan paperille useita kirjaimia, mutta kun hän ei osannut lukea, ei hän myöskään niiden merkitystä ymmärtänyt. Tästä ponnistuksesta voipuneena laski eversti lompakon Pietrin vaimon käteen ja puristi sitä lujasti katsoen samalla häntä niin omituisella tavalla kuin olisi hän tahtonut saada sanotuksi: "tämä on tärkeä ... siinä seisoo murhaajani nimi..."

Pietrin vaimo lähti juoksemaan kylään päin ja tapasi tiellä vouti Barricinin ja hänen poikansa Vincentellon. Silloin oli jo melkein yö käsissä. Vaimo kertoi heille näkemänsä. Kylävouti otti lompakon ja riensi kotiinsa sitoakseen virkavyön yllensä ja kutsuakseen avuksi sihteerin ja santarmit. Jäätyänsä kahden kesken nuoren Vincentellon kanssa ehdotti Madeleine Pietri hänelle, että hän rientäisi everstiä auttamaan siltä varalta, että tämä ehkä olisi vielä hengissä. Mutta Vincentello vastasi, että jos hän lähestyisi miestä, joka oli ollut hänen sukunsa verivihollinen, joutuisi hän epäilemättä syytöksen alaiseksi murhasta. Hiukan myöhemmin saapui kylävouti paikalle, tapasi everstin kuolleena, korjasi ruumiin ja teki laillisen ilmoituksen asiasta.

Huolimatta tällaisessa tilaisuudessa luonnollisesta hämmästystilastansa oli Barricini kiirehtinyt sinetöimään everstin lompakon ja toimeenpanemaan kaikki tutkistelut, mitä hän suinkin voi; mutta mitään huomattavampaa ei näiden avulla ilmi saatu. Tutkintatuomarin saavuttua avattiin lompakko ja nähtiin eräällä veren tahraamalla lehdellä muutamia tosin vapisevalla kädellä piirrettyjä, mutta sentään selvästi luettavia kirjaimia. Eversti oli kirjoittanut siihen: Agosti... Tuomarin mielestä oli selvää, että eversti oli tahtonut murhamiehenänsä ilmi antaa Agostinin. Colomba della Rebbia, jonka oikeus oli kutsunut todistajaksi, pyysi kuitenkin saada tarkemmin tutkia lompakkoa. Selailtuansa sitä kotvasen, osoitti hän kädellensä kylävoutia huudahtaen: "tuo tuossa on isäni murhaaja!"

Sitten kertoi hän suruntilaansa nähden hämmästyttävän täsmällisesti ja selvästi, että hänen isänsä oli muutamia päiviä ennen tapausta saanut kirjeen Orsolta ja polttanut sen, mutta sitä ennen oli hän kirjoittanut lompakkoon poikansa osoitteen, tämä kun oli siirtynyt toiseen linnaväkeen. Kun tätä osoitetta ei enää löytynyt lompakosta, veti Colomba siitä sen johtopäätöksen, että vouti oli reväissyt

pois muistikirjasta osoite-lehden, joka epäilemättä oli sama, mille hänen isänsä oli kirjoittanut murhamiehensä nimen. Tämän nimen sijaan oli vouti — Colomban luulon mukaan — piirtänyt Agostinin nimen. Tuomarikin huomasi nyt, että eräs lehti todellakin puuttui siitä vihkosesta, johon nimi oli kirjoitettu, mutta samalla havaitsi hän toisistakin samassa lompakossa olevista vihkosista niinikään puuttuvan lehtiä; todistajat selittivät tämän havainnon johdosta, että everstin tapana oli reväistä lehti lompakostansa aina, kun hän sytytti sikaarinsa. Mikään ei siis ollut luultavampaa kuin että hän epähuomiossa oli polttanut osoitteen, jonka hän juuri oli kopioinut. Sitä paitse näytettiin toteen, että vouti, Pietran vaimolta lompakon saatuansa, ei voinut sitä pimeään vuoksi lukea ja että hän hetkeksikään seisautumatta oli rientänyt virastoonsa, minne santarmieversti oli seurannut häntä; perille tultua oli tämä nähnyt hänen sytyttävän lampun, pistävän lompakon kirjekuoreen ja sinetöivän sen todistajan läsnäollessa.

Kun santarmieversti oli päättänyt todistuksensa, heittäysi Colomba haltioissansa tämän jalkoihin, rukoillen tätä kaiken sen nimessä, mitä hänelle pyhää oli, vakuuttamaan hänelle, ett'ei hän ollut jättänyt voutia hetkeksikään yksin. Hiukan mietittyänsä myönsi prikaatipäällikkö, huomattavasti liikutettuna nuoren tytön mielenpurkauksesta, että hän oli poistunut noutamaan vierashuoneesta suurta paperiarkkia, mutta ei ollut poissa kokonaista minuuttiakaan; sitä paitse oli vouti koko ajan puhunut hänelle, sillä aikaa kun hän haparoi paperiarkkia eräästä laatikosta. Lopuksi todisti hän, että verinen lompakko hänen palatessansa oli samalla paikalla pöytää, mihin vouti sisään tullessansa oli sen laskenut.

Hra Barricini antoi todistuksensa mahdollisimman tynesti. Hän antoi neiti della Rebbialle anteeksi hänen mielenpurkauksensa ja suostui kohta todistamaan syyttömyytensä. Hän vakuutti pysyneensä koko päivän kotonansa; toinen hänen pojistansa, Vincentello, oli ollut hänen kanssansa virkatalon edustalla silloin, kun rikos tapahtui; Orlanduccio taas, joka sinä päivänä sairasti kuumetautia, ei ollut liikahantakaan vuoteeltansa. Hän tuotti esille kaikki talossansa löytyvät pyssyt näyttäen, ettei ainoallakaan niistä oltu äskettäin ammuttu. Sitten lisäsi hän heti käsittäneensä lompakon tärkeyden, jonka vuoksi hän sen sinetöi ja uskoi sen apulaisensa käsiin aavistaen, että hän, joka ei ollut vainajan ystäviä, voitiin muuten saattaa epäilyksen alaiseksi. Vihdoin muistutti hän Agostinin uhanneen murhalla rangaista sen, joka oli kirjoittanut tuonoisen kirjeen hänen nimissänsä ja arveli, että tuo onneton oli luultavasti epäillyt siitä eversti della Rebbiaa ja pannut sen vuoksi uhkauksensa täytäntöön. Ryöväritapojen historiassa eivät tällaisesta syystä aiheutuvat kostot olleet esimerkkiä vailla.

Viisi päivää eversti della Rebbian kuoleman jälkeen sai Agostini, jonka eräs poliisiosasto oli yllättänyt, kuolemansa epätoivoisen taistelun temmellyksessä. Hänen taskustansa löytyi kirje Colombalta, joka tässä rukoili ryöväriä ilmaisemaan, oliko hän syyllinen siihen murhaan, josta häntä epäiltiin, vai ei. Kun ryöväri ei mitään vastannut, päättivät useat, ett'ei hän uskaltanut myöntää nuorelle tytölle olevansa tämän isän murhaaja.

Ihmiset, jotka väittivät hyvin tuntevansa Agostinin luonteen, kuiskivat kuitenkin, että jos tämä olisi murhannut everstin, niin olisi hän sitä tekoansa vain kehunut. Eräs toinen ryöväri, nimeltä Brandolaccio, oli jättänyt Colomballe selityskirjeen, jossa hän kunniansa kautta vakuutti toverinsa syyttömyyttä; mutta ainoa todistus, minkä hän voi esittää, oli se, ett'ei Agostini koskaan ollut puhunut epäilyksistänsä everstin suhteen.

Seurauksena oli, että Barricinit jätettiin rauhaan; tutkintotuomari kiitteli voutia pilviin saakka ja tämä taas kruunasi kauniin menettelynsä sillä, että luopui kaikista vaatimuksistansa siihen koskeen, josta riita hänen ja eversti della Rebbian välillä yhäti oli ratkaisematta.

Maan tavan mukaan sepitti Colomba *ballatan* isävainajansa ruumisarkun luo kertyneen ihmisjoukon läsnäollessa. Siinä päästi hän ilmoille koko vihansa Barricineja kohtaan suorastaan syyttäen heitä murhasta ja uhaten kostaa heille veljensä kautta. Juuri tämän sangen yleisesti tunnetun ballatan oli laivamatuusi laulanut miss Lydian kuullen.

Saatuansa tiedon isänsä kuolemasta oli Orso, joka silloin palveli pohjois-Ranskassa, pyytänyt lomaa, jota hänelle kuitenkaan ei myönnetty. Sisarensa kirjeen johdosta oli hän alussa luullut Barricineja syypäiksi murhaan, mutta piakkoin sai hän kopiot kaikista tutkintopöytäkirjoista ja tuomarin erityinen kirje hänelle sai hänet melkein vakuutetuksi siitä, että Agostini yksin oli syyllinen.

Joka kolmas vuosi kirjoitti Colomba hänelle, aina uusien epäilyksensä, jotka hänen mielestänsä olivat todistuksia. Vastoin tahtoansa tunsu hän korsikalaisen verensä kiehuvan ja toisinaan hän melkein jo uskoi sisarensa epäilykset tosiksi. Kuitenkin toisti hän aina, kun sisarensa kirjeisiin vastasi, ett'ei tämän epäluuloihin ollut mitään perusteellisempaa aihetta, jonka vuoksi niihin ei ollut vähääkään uskomista. Vihdoin hän suorastaan kielsi sisarensa kajoamasta sen koommin koko asiaan. Mutta turhaan. Näin kului kaksi vuotta, jonka jälkeen hänet asetettiin puolelle palkalle.

Silloin päätti hän matkustaa kotisaarellensa takaisin, mutta ei suinkaan aikeissa kostaa syyttömille

ihmisille, vaan naittaaksensa pois sisarensa ja myydäksensä vähäiset tiluksensa, jos ne vain olivat sen arvoiset, että hän niistä saadulla pääomalla voi asua mantereella.

VII.

Herättikö sisaren tulo Orsossa syntymäkodin muistot elävämmiksi vai kärsikö hän hiukan sivistyneiden ystäviensä edessä Colomban puvun ja metsäläistapojen vuoksi, en tiedä sanoa. Mutta jo seuraavana päivänä ilmaisi hän aikeensa olevan jättää Ajaccio ja palata Pietraneraan. Everstiltä otti hän kuitenkin lupauksen, että tämä Bastiaan tultuansa ottaisi asuntonsa hänen matalassa majassansa luvaten taata hänelle runsaan saaliin metsäriistaa.

Päivää ennen lähtönsä ehdotti Orso, ett'ei mentäisikään metsälle, vaan tehtäisiin kävelymatka lahdelman rannikkoa pitkin. Tarjoten käsivartensa miss Lyydialle, voi hän jutella tämän kanssa vallon vapaasti, sillä Colomba oli jäänyt kaupunkiin ostoksiansa toimittamaan ja eversti taas jätti heidät alinomaa ampuuksensa kalalokkeja ohikulkijain suureksi kummastukseksi, sillä nämä eivät voineet käsittää, että kukaan voi haaskata ruutiansa moiselle saaliille.

Nuoret seurasivat kreikkalaiseen kappeliin johtavaa tietä, jolta oli mitä kaunein näköala merenlahdelle. Sitä eivät he sentään huomanneetkaan.

— Miss Lyidia, sanoi Orso pitkän vaitiolon jälkeen, joka jo oli ehtinyt käydä tuskalliseksi. Sanokaapa suoraan, mitä te arvelette sisarestani?

— Hän miellyttää minua suuresti, vastasi miss Nevil lisäten hymysuin: niin, hän miellyttää minua enemmän kuin te, sillä hän on tosi-korsikalainen, mutta te taas liian sivistynyt metsäläinen.

— Liian sivistynyt! Vai niin! Vastoin tahtoani tunnen juuri villiityväni jälleen tälle saarelle saavuttuani. Tuhannet kauheat ajatukset saattavat minut levottomaksi ja hämmennyksiin. Sen vuoksi tunsin tarpeen saada keskustella kanssanne, ennen kuin katoan kotikorpeeni.

— Rohkeutta, herra Orso, katsokaa sisartanne, kuinka tyyni hän on. Siinä on teille seurattava esimerkki.

— Oi, nyt te petytte, miss Lyidia. Elköö uskoko hänen tyyneyteensä. Tosin ei hän vielä ole sanonut minulle sanaakaan, mutta jokaisesta katseestansa voin minä lukea, mitä hän minulta odottaa.

— Mitä hän siis teiltä odottaa?

— Ei mitään, ei ... korkeintaan pitäisi minun koettaa satuttaako arvoisan isänne lahjoittama pyssy yhtä hyvin ihmisiä kuin peltopyyitä metsästettäessä.

— Mikä hurja ajatus! Ja sellaisesta voitte te epäillä sisartanne, vaikka juuri vakuutatte, ett'ei hän vielä ole puhunut teille siitä mitään. Mutta sehän on kauheaa menettelyä teidän puoleltanne.

— Ell'ei hän miettisi kosta, olisi hän heti puhunut minulle isästani. Mutta sitä hän ei ole tehnyt. Silloin olisi hän myöskin nimitellyt ne henkilöt, joita hän, kuten tiedän, aiheettomasti pitää isävainajamme murhaajina. Mutta ei sanaa näistäkään! Seikka on nähkääs sellainen, että me korsikalaiset voimme olla viekastakin rotua. Sisareni tietää, ett'en minä ole kokonansa hänen vallassansa; sen vuoksi ei hän tahdo kauhistuttaa minua, sillä nyt minä vielä voin pujahtaa, pakoon. Mutta kun hän vain saa minut johdetuksi äyrään partaalle ja pannuksi pääni pyörälle, niin on hän valmis lykkäämään minut kuiluun.

Sitten kertoi Orso miss Lyydialle eräitä yksityisseikkoja isänsä kuolemasta ja mainitsi ne pääasialliset todistukset, jotka kaikki yhdessä pakottivat häntä pitämään Agostinia vainajan murhamiehenä.

— Mutta Colombaa ei mikään ole voinut saada vakuutetuksi asiasta. Sen näen minä selvästi hänen viimeisestä kirjeestänsä. Hän on nähtävästi vannonut kuolemaa Barriccineille... Ja nähkääs, miss Nevil, kuinka suuri minun luottamukseni teihin on; luultavasti ei heitä enää olisikaan tässä maailmassa, ell'ei Colomba — noudattaen ennakkoluuloa, jota ainoastaan hänen metsäläiskasvatuksensa voi puolustaa — eläisi siinä vakaumuksessa, että kosto kuuluu minulle, joka olen perheen pää ja jonka kunnia muka vaatii sitä.

— Herra della Rebbia, te suorastansa panettelette sisartanne, lausui miss Nevil.

— En suinkaan, hän on, kuten te juuri sanoitte, tosikorsikalainen... Hän ajattelee niinkuin kaikki muut kansalaisensa. Tiedätekö, mikä minut eilen teki niin surulliseksi?

— En, mutta jonkun aikaa olette te jo olleet mielestäni tuollaisten huonojen tuulten vallassa... Tuttavuutemme ensimmäisinä päivinä olitte te paljon rakastettavampi.

— Päinvastoin olin minä eilen oikeastaan tavallista iloisempi ja onnellisempi. Näinhän teidän kohtelevan sisartani niin hellästi ja anteeksi antavaisesti!... Palasimme juuri venheelle, eversti ja minä, kun eräs soutajista sanoo kirotulla murteellansa: "Paljo riistaa olette te kaatanut, Ors' Anton, mutta Orlanduccio Barricini on sentään parempi metsämies kuin te."

— No, mutta mitä kauheaa noissa sanoissa olisi? Vai onko teistä niin välttämätöntä olla etevä metsästäjä?

— Mutta ettekö te ymmärrä, että tuo hirtehin piti minua liian pelkurina murhaamaan Orlanduccion?

— Tiedätekös, nyt te minua peljästyttätte, herra della Rebbia. Korsikan ilmanala näyttää voivan tehdä ihmiset sekä kuumetautisiksi että vallan hulluiksi. Onneksi pääsemme me täältä pian pois.

— Ette, ennenkuin olette käyneet Pietranerassa. Sen olette te nim. luvanneet sisarelleni.

— Luultavasti odottaisi meitä joku kosto, ell'emme lupaustamme pitäisi.

— Muistatteko, mitä arvoisa isänne tuonoin kertoi meille intialaisista, jotka uhkasivat kuolla nälkään, ell'eivät kauppayhtiön johtajat tunnusta heidän vaatimuksiansa oikeutetuiksi?

— Tekö aikoisitte siis kuolla nälkään? Sitä en usko. Muutaman päivän syömättä oltuanne toisi neiti Colomba teille niin maukkaan *bruccion*,[14] että pian luopuisitte aikeestanne.

— Te laskette julmaa leikkiä, miss Nevil, vaikka teidän pitäisi hillitä minua. Minä olen näet täällä vallan yksin. Ainoastaan te olette estänyt minut tulemasta hulluksi, kuten sanoitte. Te olette olleet minun suojelusenkelini, mutta nyt...

— Nyt, sanoi miss Lyydia vakavasti, on teidän ylläpidettävä kunnianne miehenä ja sotilaana, mutta sitäpaitsä muistonne suojelusenkelistänne, jos hän teille mitään merkitsee, lisäsi hän käännähtäen pois päin taittaakseen erään kukkasen.

— Oi, neiti Nevil, jospa minä saisinkin uskoa, että teillä todella on hiukan osanottoa minua kohtaan...

— Kuulkaas, herra della Rebbia, sanoi miss Nevil vähän liikutettuna, koska te puhutte lapsen lailla, niin kohtelen minä teitä kuin lasta. Pikku tyttönä ollessani antoi äiti minulle kauniin kaulakoristeen, jota tulisesti olin halunnut; mutta samalla sanoi hän minulle: "Joka kerran kun käytät tätä koristusta, on sinun muistettava, ett'et osaa vielä ranskan kieltä." Tämän kautta menetti koko koriste hiukan arvostansa minun silmissäni. Se vaikutti minuun kuin jonkunlainen omantunnon tuska, mutta sittenkin kannoin minä sitä ja — opin ranskankielen. Katsokaas tätä sormusta!... Se on egyptiläinen koppakuoriainen, joka on löydetty erään pyramiidin sisästä. Tuo omituinen kuvio, joka teistä ehkä on pullonnäköinen, on vertauskuva ihmiselämästä. Kotimaassani löytyy henkilöitä, joiden mielestä tämä merkkikirjake on sangen hyvin keksitty. Tämä seuraava merkki taas on kilpi, jossa näette keihästä pitävän käden; se merkitsee ottelua eli taistelua. Molemmat kuvat yhteensä muodostavat siis lauseen, joka mielestäni on kaunis tunnus: Elämä on taistelua. Eläkää uskoko, että minä itse noin vain osaan selittää merkkikirjakeita; nämä kuvat on minulle selittänyt eräs oppinut mies, jonka nimi päättyi — us-päätteellä. Kas niin, minä lahjoitan teille tämän koppakuoriaisen. Joka kerran kun joku paha korsikalainen ajatus valtaa teidät, on teidän katseltava tätä taikakalua ja ajateltava, että teidän on voitettava taistelu pahojen intohimojenne kanssa. Eikö totta, minä en ole mikään huono saarnaaja?

— Minä muistelen teitä, neiti Nevil, ja ajattelen aina, että...

— Niin, ajatelkaa aina, että teillä on ystävätär, jota olisi vaikea lohduttaa, jos hän kuulisi teidän joutuneen perikatoon. Sitä paitsä surettaisi se suuresti esi-isianne, herroja korpraaleja.

Näin sanoen jätti hän nauraen Orson käsivarren ja juoksi isäänsä vastaan:

— Isä, huusi hän, jättäkää jo rauhaan nuo poloiset linnut ja tulkaa kanssamme runoilemaan Napoleonin luolaan.

VIII.

Poislähdössä on aina jotakin juhlallista, vaikka erotaankin ainoastaan lyhyeksi ajaksi. Orson piti lähteä sisarensa kanssa matkalle jo varhain aamulla, jonka vuoksi hän jo edellisenä iltana oli hyvästellyt Lyydiaa, sillä hän ei uskaltanut toivoakaan, että tämä hänen vuoksensa poikkeaisi laiskuuden tavoistansa.

Jäähyväiset olivat olleet kylmät ja totiset. Tuonoisen keskustelun jälkeen meren rannikolla näytti miss Lyydia pelkäävän osoittaneensa liian suurta osanottoa Orsoa kohtaan ja tämä taas muisti neiti Nevilen pilan ja keveän puhutavan liiankin hyvin. Hetkisen aikaa oli hän luullut löytävänsä nuoren englantilaisen missin käytöksessä heräävän rakkauden oireita. Mutta sitten tunsu hän itsensä noloksi neiti Nevilen leikkiä laskiessa ja arveli olevansa tämän silmissä ainoastaan tavallinen tuttavuus, joka pian unhottuu.

Suuresti hän sen vuoksi hämmästyi, kun everstin kanssa aamukahvia juodessansa näki miss Lyydian astuvan sisään Colomban seurassa. Hän oli noussut ylös jo klo 5 aamulla ja englantilaiselle neitoselle, olletikin miss Nevilelle, oli tämä sellainen ponnistus, että se herätti Orsossa toiveita.

— Kuinka ikävää, että teitä on häiritty näin varhain, sanoi hän. Huolimatta varoituksistani on sisareni epäilemättä herättänyt teidät ... ja siitä voitte syystä kyllä sadatella meitä. Ehkä toivoitte minut jo *hirtetyksi* vai —?

— En suinkaan, sanoi miss Lyydia aivan hiljaa ja italian kielellä, nähtävästi sen vuoksi, ett'ei eversti häntä ymmärtäisi. Mutta te näytitte eilen murjottavan viattomien pilapuheitteni johdosta enkä minä suinkaan tahdo, että te viette huonon muiston palvelijattarestanne. Te korsikalaiset olette hirveää väkeä! Hyvästi siis ... ja toivoakseni — pikaisiin näkemiin!

Miss Lyydia ojensi hänelle kätensä. Orso voi vastata ainoastaan huokauksella. Colomba lähestyi häntä ja vietyänsä hänet erään ikkunan syvennykseen näytti hän jotakin esinettä mezzaronsa alla ja puhutteli häntä matalalla äänellä.

— Sisareni, sanoi Orso miss Lyydiaan kääntyen, haluaisi antaa teille omituisen lahjan, neiti. Mutta meillä korsikalaisilla ei ole paljo mitään lahjoittaa lukuunottamatta ystävyyttä, jota aikakaan ei voi hävittää. Sisareni sanoo huomanneensa teidän katselleen uteliaasti tätä tikaria Se on ikivanha sukumuisto. Luultavasti kantoi sitä aikoinansa joku niistä korpraaleista, joita minun on kiittäminen tuttavuudestanne. Colomban mielestä oli se niin kallisarvoinen, että hän halusi saada minulta luvan lahjoittaa sen teille; minä taas en tiedä oikein, pitääkö minun antaa siihen suostumukseni, sillä pelkäänpä teidän nauravan meille.

— Ase on mainio, sanoi miss Lyydia, mutta koska se on sukumuisto, en minä voi sitä vastaanottaa.

— Ei tämä olekaan isäni tikari, huudahti Colomba vilkkaasti. Tämän on eräs äitini esi-isistä saanut kuningas Teodorilta. Jos neiti siis tästä huolii, olisi se meistä sangen hauskaa.

Kokoilijasta ovat kuningas Teodorin aikuiset muinaismuistot sanomattoman paljo kallisarvoisemmat kuin mahtavimmalle nykyaikaiselle hallitsijalle kuuluneet esineet. Tarjous oli kovin houkutteleva ja miss Lyydia oli jo näkevinänsä, minkä vaikutuksen tuo ase tekisi levätessään kiilloitetulla pöydällä ... heidän asunnossaan Saint Jamesin palatsissa.

— Mutta, rakas neiti Colomba, sanoi hän ottaen tikarin empien, vaikka suostuvan näköisenä, enhän minä voi ... enkä uskaltaisikaan laskea teitä matkalle ... noin aseetonna, lisäsi hän miellyttävimmästi Colomballe hymyillen.

— Onhan veljeni mukana, vastasi Colomba ylpeillen, ja hänellä on isänne antama hyvä pyssy. Latasitteko jo pyssyn, Orso?

Miss Nevil piti tikarin, mutta taikauskoinen Colomba pyysi siitä yhden sou'n [= viisi penniä] korvaukseksi, koska terävään ja pistävään aseiden lahjoittaminen ystäville muka tuottaa turmiota antajalle.

Vihdoinkin oli eron hetki tullut. Vielä kerran puristi Orso neiti Lyydian kättä. Colomba syleili häntä ja tarjosi sitten ruusuiset huulensa everstille, joka vallan hämmentyi tästä korsikalaisesta kohteliaisuudesta. Salin akkunasta katseli miss Lyydia, kuinka veli ja sisar nousivat satuloihinsa; Colomban silmissä näytti loistavan vahingonilo, jota hän ei ollut ennen nähnyt.

Tuo pitkä ja voimakas nainen intoilevine käsityksinensä metsäläiskunniasta, joka ylpeyden leima otsallansa ja huulet ivahymyn kierteissä vei tuossa nuoren, ikäänkuin mustaa hanketta varten

aseestetun miehen mukanansa, johdatti hänen mieleensä Orson pelvon tunteet: hän oli näkevinänsä pahuuden hengettären raastavan miestä perikatoansa kohti. Ratsun selkään noustuansa kohotti Orso päänsä ja huomasi miss Lyydian. Aavistiko hän neiti Lyydian ajatukset vai halusiko ainoastaan sanoa viimeiset jäähyväiset, koska samassa vei nauhassa riippuvan egyptiläisen sormuksen huulillensa?

Miss Ly Lydia poistui punastuen akkunasta. Kun hän kohta sen jälkeen taas palasi akkunaan, näki hän molempain korsikalaisten kiitävän täyttä laukkaa vuoristoon päin pienten ponyhevoistensa seljässä. Puoli tuntia myöhemmin näytti eversti kiikarinsa avulla heidät kaukana ... lahden pohjassa ja senkin hän erotti, että Orso usein käänsi päänsä kaupunkiin päin. Vihdoin katosi hän niiden suomaiden taakse, joiden sijalla nykyään leviävät metsäopiston kauniit viljelykset.

Katsahtaessansa peiliin huomasi miss Ly Lydia kasvonsa kalvaiksi.

— Mitä mahtanee tuo nuori mies ajatella minusta, mietti hän, ja mitä on minun hänestä ajateltava?... Ja miksi ajattelisinkaan enää häntä?... Matkatuttavuus vain!... Mitä varten tulinkaan tänne Korsikaan?... Enhän minä tätä saarta rakasta ... en vähääkään... Ei, ei, se on mahdotonta!... Entäs Colomba ... voceratrice!... Minusta tulisi siis voceratricen käly, joka käy pitkä tikari yöllänsä!

Samassa huomasi hän ottaneensa käteensä kuningas Teodorin antaman aseensa. Sen heitti hän toalettipöydällensä.

"Colomba Lontoossa! ... tanssimassa Almackin palatsissa!... Hyvä Jumala, mikä salonkileijona, ... ihan näytettävä otus!... Hänellä voisi olla ehkä mainio menestys?... Orso rakastaa minua, siitä olen varma... Hän on romaanisankari, jonka minä olen johtanut pois seikkailu-uraltansa... Mutta olikohan hänellä todellakin halu kostaa isänsä kuolema korsikalaisella tavalla? Se olisi ollut jonkinlainen Konradin ja dandyn [= keikarin] välille kuuluva urho... Hänestä olen olen minä tehnyt pelkän dandyn, jolla kuitenkin on korsikalainen räätäli!"

Hän viskausi vuoteellensa ja halusi nukkua. Mutta se oli mahdotonta. En yritäkään enää seurata hänen ajatustensa juoksua... Sata kertaa vakuutti hän siinä itselleen, ett'ei herra della Rebbia ole ollut, ei ole eikä ikinä tule olemaan hänelle mitään.

IX.

Tällä välin jatkoi Orso matkaansa Colomban kanssa. Nopea kulku esti heitä alussa puhumasta mitään toisillensa. Mutta kun liian jyrkät törmät pakottivat heitä ajamaan käyden, vaihtoivat he muutamia sanoja ystävästensä, joista he juuri olivat eronneet. Colomba puhui innostuksella miss Lyydian kauneudesta, hänen vaaleista kiharoistansa ja sirosta käytöksestensä. Sitten kysyi hän oliko eversti Nevil todellakin niin rikas kuin hän näytti olevan ... ja oliko miss Ly Lydia hänen ainoa lapsensa.

— Sepä olisi siis mainio naimakauppa, sanoi hän. Eversti Nevil näyttää olevan teille sangen ystävällinen...

Kun Orso ei vastannut mitään, jatkoi hän:

— Meidänkin perheemme on ennen ollut rikas ... ja on vielä varakkaampia koko saarella. Kaikki nuo *signori*[15] ovat äpäriä. Tosiylimyksiä ovat vain korpraaleista johtuvat suvut ... ja tiedättehan, Orso, että johdatte sukunne Korsikan ensimmäisistä korpraaleista. Perheemme on, kuten tiedätte, kotoisin toiselta puolen vuoristoa,[16] vaikka kansalaissodat pakottivat sukumme asettumaan tälle puolen saarta. Jos minä olisin teidän sijassanne, Orso, en viivytelisi hetkeäkään pyytääkseni miss Lyydian kättä hänen isältänsä... (Orso kohautti olkapäitensä). Hänen myötäjaisillänsä ostaisin minä Falsettan metsäpalstat ja viini-lehdot laaksossa kotimme luona. Sitten rakentaisin minä kauniin kivirakennuksen ja korottaisin yhdellä kerroksella sen vanhan tornin, jossa Sambucuccio teki lopun maurilaisjoukosta kreivi Henri le bel Misseren aikana.[17]

— Colomba, sinä olet hupsu, vastasi Orso kiirehtien ratsuansa.

— Te olette mies, Ors' Anton', ja ymmärrätte tietysti paremmin kuin nainen, mitä teidän on tehtävä. Mutta tahtoisinpa mielelläni tietää, mitä esteitä tuo englantilainen eversti voisi keksiä sukuliitolle... Löytyyköhän Englannissa korpraaleja?...

Jotenkin pitkän taipaleen tehtyensä saapuivat veli ja sisar näin puhellen pieneen kylään lähellä Bocognanoa ja pysähtyivät siihen syödäkseen päivällistä. Siihen he sitten yöpyivätkin erään

perhetuttavan luo. Tämä otti heidät vastaan sillä korsikalaisella vieraanvaraisuudella, jota ei voi arvostella, ellei ole sitä kokenut. Seuraavana päivänä saattoi isäntä, joka oli ollut rouva della Rebbian kummi-isä, heitä lieun matkan päähän kotoansa.

— Katsokaapas noita metsiä ja pensahistoja, sanoi hän Orsolle eron hetkellä, niissä voisi mies, jonkun onnettoman työn tehtyensä, viettää kymmenkunnan vuotta kaikessa rauhassa, sillä siellä eivät santarit eivätkä poliisit häntä löytäisi. Nämä metsät ulottuvat aina Vizzavonaan saakka ja jos teillä on ystäviä Bocognanossa tahi sen ympäristössä, ei siellä ole mitään hätää. Kas, mikä kaunis pyssy teillä on tuossa, Ors' Anton', se mahtaa kantaa kauas. Pyhän Neitsyen veren nimessä, kuinka suuri kuula siihen mahtuu! Sillä voisi nähtävästi tappaa parempiakin otuksia kuin metsäsikoja.

Orso vastasi kylmästi pyssyn olevan englantilaista tekoa ja kantavan *lyjyä* sangen kauvas. Sitten syleiltiin toisiansa ja kumpikin jatkoi matkaansa omalle tahollensa.

Matkustajamme olivat saapuneet jo jokseenkin lähelle Pietraneraa, kun huomasivat edessä olevan vuorisolan luona 7 tai 8 pyssyllä varustettua miestä, joista eräät istuivat maantien kivillä, toiset loikoivat nurmikolla tiepuolessa ja muutamat seisoivat ikäänkuin tähystäen heihin päin. Miesten hevoset kävivät laitumella vähän matkan päässä.

Colomba tarkasti heitä hetkisen kiikarilla, jonka hän otti erästä suuresta nahkataskusta, jommoisia kaikilla korsikalaisilla aina on muutamia satulassansa matkalla oltaessa. — Meidän väkeä! huudahti hän iloisella äänellä. Pieruccio on siis hyvin täyttänyt tehtävänsä.

— Mitä väkeä?

— Paimeniamme, vastasi Colomba. Toissailtana lähetin minä Ajacciosta Pieruccion käskyllä, että hän kokoisi nuo kunnan miehet saattamaan teitä kotiin. Teidän ei näet sovi palata Pietraneraan ilman saattuetta ... sillä teidän tulee muistaa, että Barricinit ovat mahdollisia millaisiin hankkeihin hyvänsä.

— Colomba, sanoi Orso ankarasti, minä olen jo monta kertaa kieltänyt sinua puhumasta minulle Barricineista ja perättömistä epäilyksistäsi. Minä en todellakaan tee itseäni naurettavaksi palaamalla kotiin tuollaisen lurjusjoukon saattamana enkä pidä siitä, että olet koonnut heidät tähän minulle siitä mainitsematta.

— Te olette unohtanut syntymämaanne tavat, veljeni. Sen vuoksi täytyy minun teitä vartioida, koska te epäviisaasti saatatte itsenne vaaran alaiseksi. Velvollisuuteni oli toimia niinkuin olen tehnyt.

Samassa huomasivat paimenet heidät, juoksivat hevostensa luo ja tulivat pian täyttä laukkaa heitä vastaan.

— Evviva Ors' Anton'! huusi eräs valkeapartainen, roteva vanhus, joka helteestä huolimatta oli pukeutunut vuohen nahkaa paksummasta korsikalaisesta kankaasta tehtyyn paslikilla varustettuun kauhtanaan. Isänne täydellinen kuva te olette, vaikka häntä kookkaampi ja vanterampi. Voi, mikä kaunis pyssy! Tuollaisesta aseesta puhutaan vielä Pietranerassa, Ors' Anton'!

— Evviva Ors' Anton'! toisti koko paimenkuoro. Tiesimmehän, että kerran palaa hän kotiansa!

— Voi, hyvä Ors' Anton', lausui eräs pitkä ruskeaihoinen roikale, kuinka iloiseksi tulisikaan isänne, jos nyt olisi teitä vastaanottamassa. Se rakas eversti! ... tiedättekös, jos hän olisi uskonut minua ... ja antanut minun selvittää asiat Giudicen kanssa, niin... Mutta se kelpo ukko ei uskonut minua; ... nyt hän kyllä tietää minun oikeassa olleen.

— Hyvä, sanoi vanhus, Giudice ei mitään menetä, jos odottaakin.

— Evviva Ors' Anton'!

Ja huudahdusta säesti tusina pyssynlaukausta.

Orso kävi sangen huonolle tuulelle tämän sikin sokin huutavan ratsujoukon keskelle joutuessaan, jossa itsekullakin oli kiire kättelemään häntä. Jonkun aikaa kätteli hän siinä voimatta saada ääntänsä kuuluville.

Ottaen sitten sen muodon, joka hänellä oli komppaniansa etunenässä, kun hän jakeli moitteitansa, sai hän vihdoin sanotuksi:

— Ystäväni, kiitän teitä siitä ystävyystiedestä, jota osoitatte minulle ja olette osoittaneet isälleni. Mutta minä vaadin teiltä, ett'ette tule minua neuvomaan. Tiedän varsin hyvin, mitä minun on tehtävä.

— Hän on oikeassa, hän on oikeassa!... huusivat paimenet. Tiedättehän, että voitte luottaa meihin, Ors' Anton'!

— Aivan oikein, teihin luotan. Mutta nyt en tarvitse teistä ainoakaan, sillä mikään vaara ei uhkaa meitä. Tehkää siis aluksi puolikäänne ja rientäkää karjanne luo. Tien Pietraneraan minä tunnen enkä oppaita kaipaa.

— Elkkä ensinkään peljätkö, lausui vanhus. Tänään eivät he uskalla näyttäytyäkään. Kyllä hiiri läpensä löytää, kun kissa lähestyy.

— Kissa voit olla itse, vanha valkoparta, sanoi Orso. Mikä on nimesi?

— Mitä? Ettekö te tunne minua, Ors' Anton', minua, joka olen pitänyt teitä niin usein mukanani vihaisen muulini seljässä? Ettekö te tunne Polo Griffoa! ... kelpo mies, tietäkääs, jonka ruumis ja sielu kuuluu della Rebbian suvulle. Lähettäkää sana vain ... ja jos teidän karkeakuulainen kiväärinne äännähtää, niin ei tämä musketti, joka jo on yhtä vanha kuin minäkin, ole vaikeneva. Luottakaa siihen, Ors' Anton'.

— Hyvä, hyvä. Mutta kaikkien perkeleiden nimessä, menkää nyt tiehenne ja antakaa meidän rauhassa jatkaa matkaamme.

Paimenet poistuivat vihdoinkin ratsastaen hyvää nelistä Pietroneran kylää kohti. Tuon tuostakin pysähtyivät he kuitenkin kaikille mäen kukkuloille ikäänkuin tutkistellaksensa, näkyikö ehkä salaväijyjä jossakin; koko ajan pysyivät he kyllin lähellä Orsoa ja hänen sisartansa voidakseen saavuttaa näitä, jos tarvis vaati.

— Kyllä minä hänet tunnen, sanoi vanha Polo Griffo seuralaisillensa, kyllä minä hänet tunnen. Hän ei sano, mitä aikoo tehdä, mutta hän sen tekee kuitenkin. Isänsä selvä kuva hän on. Hyvä mies, sanopas, ett'et sinä mitään pahaa tahdo kenellekään!... Vaikka olet tehnyt lupauksesi pyhälle Negalle![18] Oivallista!... Mutta minäpä en antaisi yhtä viikunaa vouden nahasta, minä. Ennen kuin kuukausi on kulunut voitte tehdä siitä nahkasäkin.

Tämän esijoukon ilmoittamana saapui siis della Rebbia-suvun jälkeläinen kotikyläänsä ja ajoi sen läpi vanhojen esi-isänsä korpraalein ikivanhaan kotitaloon. Rebbialaiset, jotka pitkän aikaa olivat kaivanneet johtajaa, olivat joukolla saapuneet vastaanottamaan Orsoa ja puolueettomatkin kyläläiset seisoivat kaikki porteillansa nähdäkseen hänet. Barricilaiset sitä vastoin pysyivät majoissansa tähystellen tulijoita ikkunaluukkujensa raosta.

Pietraneran kylä on sangen säännöttömästi rakennettu, kuten kaikki Korsikan linnakylät; jos tahdotte nähdä oikean kadun, on teidän matkustettava Cargeseen, jonka hra de Marboeuf on aikoinansa rakennuttanut. Talot Pietranerassa ovat rakennetut hajallensa ja ilman mitään suunnitelmaa pienen kukkulan vierteelle tahi oikeammin vuoren rapputasangolle.

Melkein kylän keskikohdalla kohoaa suuri, vihreä rautatammi ja sen luona on vesisäiliö graniitista, johon puuränni johtaa veden lähimmästä lähteestä.

Tämä yleishyödyllinen muistomerkki on rakennettu della Rebbia ja Barricini-sukujen kustannuksella, mutta suuresti erehdytte, jos pidätte sitä todistuksena näiden perheiden keskinäisestä sovusta. Se on näet päinvastoin keskinäisen kateuden tuote.

Kun eversti della Rebbia kerran lähetti kunnanpuvostolle pienen rahasumman ottaaksensa osaa säiliörakennukseen, kiiruhti asianajaja Barricini tarjoamaan samankokoisen lahjan; tätä anteliaisuuskilpailua saa Pietranera kiittää vesijohdostansa. Vihreän rautatammen ja vesisäiliön ympärillä on tyhjä paikka, jota kutsutaan toriksi; siihen kokoutuvat joutilaat iltaisin. Joskus lyödään siinä korttia ja kerran vuodessa, nim. karnevaalin aikana, tanssitaan siinä.

Torin molemmissa päissä kohoaa pari graniitista ja liuskakivistä tehtyä rakennusta, jotka ovat enemmän huomattavat korkeutensa kuin laajuutensa vuoksi. Ne ovat della Rebbian ja Barricini-sukujen vihamieliset linnatornit. Rakennustavaltansa ovat ne yhtä yksitoikkaisia, korkeudeltansa myöskin samanlaisia ja selvästi huomaa, että nämä perheet ovat aina pitäneet kilpailua vireillä rikastumatta kumpikaan toisensa kustannuksella.

Ehkä on asianmukaista antaa lyhyt selitys siitä, mitä tornilla tässä tapauksessa ymmärretään. Se on neliskulmainen, noin 40 jalkaa korkea tornirakennus, jota muualla maailmassa nimitettäisiin vain kyyhkyislakaksi. Noin kahdeksan jalkaa korkealla maasta on ovi torniin, jonne päästään sangen jyrkkiä portaita myöten. Oven yläpuolella on akkuna ja jonkunlainen parveke, jonka permannossa on ampumareikä, mistä kutsumaton vieras vaaratta voidaan tuhota kuoliaaksi. Akkunan ja oven välillä nähdään pari töykeästi veistettyä vaakunaa. Toinen näistä on aikoinansa esittänyt Genovan ristiä, vaikka se nykyään jo on mennyt niin pilalle, ett'ei siitä voi saada selkoa muut kuin muinaistutkijat. Toisessa taas nähdään sen suvun vaakunat, jonka hallussa tornirakennus on. Täydentääksemme

kuvauksen koristuksista on meidän mainittava muutamat kuulanjaljet vaakunoissa ja akkunanpielissä.

Tästä voinee lukija jo muodostaa mielessänsä kuvan keskiaikaisesta herraskartanosta Korsikassa. Lisätkäämme vain, että asuntorakennus jollakin tavoin aina liittyy torniin ja että asuntorakennuksesta useimmassa tapauksessa voitiin päästä suoraan torniin.

Della Rebbian torni ja kivitalo oli pohjoispuolella Pietraneran toria; eteläpuolella taas sijaitsi Barricinin talo torninensa. Pohjoisesta tornista graniittikaivolle saakka ulottui della Rebbian kävelypuisto; vastakkainen puoli taas kuului Barricineille. Everstin puolison hautajaisista saakka ei toisen perheen jäsenen koskaan oltu nähty kävelevän sillä puolen toria, joka hiljaisen sopimuksen nojalla ei hänelle kuulunut. Oikaistakseen matkaa aikoi Orso ratsastaa voudin talon ohitse, mutta silloin huomautti Colomba häntä tästä pyytäen, että kierrettäisiin toista katukujaa, jota he voivat päästä kotitalollensa tarvitsematta ajaa torin poikki.

— Mitä turhia! Onhan tori kaikkia varten, sanoi Orso, ja kannusti ratsuansa.

— Rohkea mies, sanoi Colomba aivan hiljaa. Isäni, hän on kostava kuolemasi!

Torille tultua asettui Colomba veljensä ja Barricinin talon välille pitäen koko ajan silmällä vihamiesten talon akkunoita. Hän huomasi ne äskettäin suljetuiksi ja varustetuiksi n.k. archereilla. Archereiksi kutsutaan ampumareikien tapaisia, kapeita aukkoja, jotka sisäpuolelta voidaan sulkea paksuilla lankkutelmimillä. Näin varustaudutaan silloin, kun odotetaan hyökkäystä ja näiden varustusten suojasta voidaan hyökkääjiä ampuu vallan salaa.

— Voi raukkoja, huudahti Colomba. Katsokaas, veljeni, Barricinit alkavat jo puolustautua ja varustavat itsensä; mutta kerran täytyy heidänkin tulla ulos talostansa!

Orson meno torin eteläpuolen poikki herätti suurta huomiota Pietranerassa ja pidettiin sitä yltyöpäisyyttä lähenevän rohkeuden todistuksena. Vihreän tammen alle illalla kokoutuneiden puolueettomain keskuudessa oli siinä keskustelun ainetta loppumattomiin.

— Onneksi eivät Barricinin pojat ole vielä palanneet kotiinsa, sanoi joku, sillä nämä eivät ole niin pitkämielisiä kuin heidän isänsä asianajaja on. Luultavasti eivät he olisi sallineet vihamiehensä tulla heidän alueellensa rankaisematta uskalikkoa teostansa.

— Muistakaa minun sanoneeni, naapuri, lisäsi eräs vanhus, joka oli linnan oraakeli, että Colomballa on jotakin mielessänsä. Sen näin hänen kasvojensa ilmeestä tänään. Tunnen ruudin hajua ilmassa. Pian on Pietranerassa "tuoresta lihaa" ... ja sangen huokeasta!

X.

Orso, joka oli vallan nuorena eronnut isästänsä, oli tuskin ehtinyt oikein tutustuakaan häneen. Viisitoista vuotiaana oli hän nim. jättänyt Pietraneran opiskelluksensa Pisassa ja joutunut sieltä sotakouluun, jota hän kävi Ghilfuccion samotessa ympäri Europpa keisarillisten lippujen mukana.

Mantereella oli Orso nähnyt hänet pitkien loma-aikojen kuluttua, mutta 1815 palveli hän isänsä komentamassa rykmentissä. Ankarana järjestyksen miehenä kohteli eversti poikaansa aivan samalla lailla kuin muitakin nuoria luutnantteja eli toisin sanoen ankarasti.

Orson säilyttämät muistot hänestä olivat kahtalaiset. Pietraneran ajoilta muisti hän isänsä usein uskoneen hänelle miekkansa ja metsästysretkeltä palatessa pyssyysnä; taikka oli hän opettanut häntä palleroisena istumaan ensi kerran päivällispöydässä. Sitten säilyi hänessä kuva isästänsä sellaisena kuin tämä esiytyi lähettäessään hänet jostakin ajattelemattomuudesta arestiin, jolloin hän aina kutsui poikaansa luutnantti della Rebbiaksi.

— Luutnantti della Rebbia, te ette ollut ajoissa paikoillanne ... kolme päivää arestia... Komppanianne on viisi metriä liian kaukana reservistä ... viisi päivää arestia. — Te esiinnytte leirilakissa klo 12 ja viisi minuuttia ... siitä saatte te viikon arestia...

Yhden ainoan kerran oli hän kiittänyt häntä. Se tapahtui Quatre-Bras'issa.

— Sangen hyvin, Orso; mutta hiukan viisaammin.

Nämä viimeiset muistot eivät muuten johtuneet hänen mieleensä Pietranerassa. Lapsuuden ajoilta tutut seudut ja huonekalut, joita oli käyttänyt hänen hellästi rakastettu äitivainajansa, herättivät hänessä satoja suloisia ja ikäviä muistoja. Häntä vartova synkkä tulevaisuus, sisaren mielialan aiheuttama epämääräinen levottomuus ja ennen kaikkea ajatus, että miss Nevil oli piakkoin saapuva hänen kotitaloonsa, joka nyt näytti hänestä niin pieneltä, köyhältä ja sopimattomalta loistoon tottuneelle maailmannaiselle, pelko halveksimisesta, jonka tämä ympäristö hänessä ehkä synnyttäisi, kaikki nämä ajatukset muodostivat hänen päässänsä sekamelskan aikaansaaden hänessä syvän masennuksen.

Illallispöytään käydessään istahti hän siihen tammesta tehtyyn, suureen ja mustaksi maalattuun nojatuoliin, jossa hänen isänsä tavallisesti istui perheen aterioidessa; hymyillä täytyi hänen Colomballe, joka vitkasteli ja empi käydäkö hänen kanssansa aterialle vai ei. Muuten oli hän sisarellensa kiitollinen siitä, että tämä pysyi äänetönnä illallisaterian ajan ja heti sen jälkeen äkkiä poistui, sillä hän tunsu itsensä liian liikutetuksi vastustaaksensa hyökkäystä, jota Colomba epäilemättä valmisteli. Mutta Colomba sääli häntä ja tahtoi suoda hänelle mietintöaika.

Pää käsivarassa istui hän kauvan liikkumattomana ja muisteli mitä hän parin viime viikon kuluessa oli elänyt; kauhulla huomasi hän kaikkien täällä elävän jonkunlaisessa odotustilassa hänen käytöksensä suhteen Barricineja kohtaan. Nyt oli hän jo huomannut, että yleinen mielipide Pietranerassa oli kallistunut hänen puolelensa. Mutta hänen täytyi kostaa, muuten pidettiin häntä raukkana.

Mutta kenelle oli hänen kostettava? Barricineja hän ei voinut uskoa murhaan syytäiksi. Tosin olivat he hänen perheensä vihollisia, mutta pitääksensä heitä salamurhaajina täytyi hänen jo turvautua maamiestensä sivistymättömiin ennakkoluuloihin. Joskus katsahti hän miss Nevilen antamaan taikasormukseen muistellen itsekseen sen aatetta: "Elämä on taistelua!" Mutta siitä olen minä suoriutuva voittajana, sanoi hän vihdoin päättävästi ja tämän hyvän ajatuksen lausuttuansa nousi hän ylös, otti lampun ja aikoi nousta leposuojaansa, kun hän äkkiä kuuli talon ovelle koputettavan.

Hetki oli liian myöhäinen vieraskäyntiä varten. Samassa ilmestyivät Colomba ja palvelustyttö ovelle.

- Ei mitään hätää, sanoi hän juosten avaamaan.
- Kuka siellä? kysyi hän kuitenkin, ennen kuin oven avasi.
- Minä vain, kuului vieno ääni ulkoa vastaavan.

Heti nostettiin teljin syrjään ja pian sen jälkeen ilmestyi Colomba ruokasaliin mukanaan noin 10-vuotias, avojalkainen, ryysyinen pieni tyttönen, päähineenä huono huivi, jonka alta valahti esille pitkiä hiussuortuvia, väriltänsä mustia kuin korpin siivet. Muuten oli lapsukainen laiha, kalpea ja ahavoittunut iholtansa; mutta silmistä loisti älyn tuli. Huomatessansa Orson pysähtyi hän pelokkaana ja niiasi hänelle talonpoikaisten naisten tapaan; sitten sanoi hän Colomballe jotakin aivan hiljaa ja antoi hänelle käteen vasta ammutun fasaanin.

- Kiitos, pikku Chili, sanoi Colomba. Kiitä enoasi meidän puolestamme. Kuinka hän voi?
- Palvelukseksenne, neiti, varsin hyvin. Minä en voinut tulla varemmin, kun hän myöhästyi. Minä sain odottaa häntä kolme tuntia pensaston laidassa.
- Oletkos sinä syönyt illallistakaan?
- En, neiti, enkä minä olisi ehtinytkään.
- No, sinä saat kohta käydä illalliselle. Vieläkö enollasi on leipää?
- Vielä vähän, mutta ruuti alkaa häneltä olla jo aivan lopussa. Vesilintujakin olisi jo ... mutta kun ei ole ruutia.
- Minä annan sinulle kohta leipää ja ruutia. Sano, että enosi pitää sitä säästäen, sillä ruuti on kallista.
- Colomba, sanoi Orso ranskaksi, ketä kohtaan sinä näin harjoitat hyväntekeväisyyttä?
- Erästä tämän kylän ryöväriraukkaa kohtaan, vastasi Colomba samalla kielellä. Tämä pikku tyttönen on hänen sisarensa lapsi.
- Mielestäni voisit paremmin sijoittaa lahjasi. Kuinka sinä voit lähettää ruutia roistolle, joka voi käyttää sitä rikosten tekoon? Ell'eivät kaikki täällä olisi niin surkuteltavan heikkoja ryöväreitä kohtaan, olisivat ne jo aikoja sitten hävinneet Korsikasta.

— Pahimmat Korsikan asukkaista eivät ole ne, jotka saloilla asuvat.[19]

— Anna heille vain leipää, jos haluat ... sitä ei voi kieltää keneltäkään, mutta minä en salli, että sinä varustat heitä ampumavaroilla.

— Rakas veljeni, sanoi Colomba vakavasti, te olette talon isäntä ja kaikki täällä on teidän, mutta sen sanon minä teille jo ennakolta, että ennen annan minä tälle tyttöselle mezzaroni myytäväksi, kuin kiellän ruudin ryöväriältä. Jos häneltä kiellätte ruudin, voitte samalla jättää hänet santarmien käsiin. Miten voisi hän muuten puolustautua näitä vastaan kuin kartessilaukauksilla?

Tyttönen söi ahnaasti saamansa leipäpalan ja katseli tarkkaavasti vuoroin Colombaan vuoroin hänen veljeensä koettaen lukea heidän silmistänsä, mitä he keskenänsä ranskaksi puhuivat.

— Ja mitä hän siis on tehnyt, tuo sinun suosikkisi? Minkä rikoksen johdosta pakeni hän pensahiston peittoon?

— Brandolaccio ei ole tehnyt mitään rikosta, huudahti Colomba. Hän tappoi Giovan' Opizzon, joka oli murhannut hänen isänsä sillä aikaa, kun hän palveli armeijassa.

Orso kääntyi pois päin, otti lampun ja nousi mitään vastaamatta kamariinsa. Sen jälkeen antoi Colomba lapselle ruutia ja evästä, saattoi hänet ovelle ja varoitti erotessa:

— Muista sanoa, että enosi valvoo hyvin Orson henkeä!

XI.

Orso ei saanut pitkään aikaan unta ja heräsi sen vuoksi seuraavana aamuna myöhään, olletikin Korsikan tapoihin nähden. Tuskin oli hän noussut ylös, niin sattuiivat hänen silmänsä vihollistensa taloon, joka nyt oli varustettu n.k. archereilla. Hän laskeusi alas ja kysyi sisartansa.

— Neiti Colomba on kyökissä valamassa kuulia, vastasi palvelustyttö Saveria.

Hän ei siis voinut astua täällä askeltakaan saamatta aina muistutusta sodasta.

Colomban tapasi hän istumasta rahilla juuri valettujen kuulain keskellä; hän leikkeli lyijypalasia.

— Mitä hittoa sinä täällä teet? kysyi Orso.

— Teillä ei ollut kuulia everstin pyssyä varten, vastasi hän vienolla äänellensä; sattumalta löysin minä sopivan kuulavormun ja vielä tänään on teillä 24 lyijykuulaa, veljeni.

— Niitä en, jumalan kiitos, tarvitse.

— Tässä maassa ei mies saa jäädä aseettomaksi, Ors' Anton'. Te olette unhottanut, millaiset ihmiset teitä täällä ympäröivät.

— Jos minä olenkin sen unhottanut, niin pianpa sinä siitä muistutat. Mutta sanopas, tuotiinko tänne eräs suuri matkakirstu ... muutamia päiviä sitten?

— Tuotiin kyllä, veljeni. Tahdotteko, että kannan sen kamariinne?

— Sinäkö muka kantaisit sen! Ethän sinä jaksaisi sitä nostaakaan... Eikö täällä ole miestä sitä kantamaan?

— En minä ole niin heikko kuin luulette, sanoi Colomba käärien ylös hihansa ja paljastaen valkoisen, pyöreän ja muodoltansa täydellisen käsivarren, joka ilmaisi tavattomampaa voimaa. Saveria, tulkaa auttamaan minua, sanoi hän palvelustytölle.

Yksin nosti hän jo ylös tuon raskaan kirstun, mutta silloin riensi Orso auttamaan häntä.

— Tässä kirstussa on sinulle jotakin, rakas siskoseni, sanoi hän. Antanethan anteeksi, että lahjani ovat niin vähäpätöisiä, mutta puolelle palkalle asetetun luutnantin kukkaro ei ole juuri lihava.

Puhuessansa oli hän avannut kirstun ja veti sieltä esille muutamia hameita, shaalin ja muita nuorelle neitoselle sopivia käyttöesineitä.

— Oi, kuinka kauniita tuomisia! huudahti Colomba, Minäpä vien ne heti lukon taa, ett'eivät ne pilaannu. Voinhan säilyttää ne häitäni varten, lisäsi hän surullisesti hymyillen, sillä nyt kannan minä vielä surupukua.

Ja sitten suuteli hän veljensä kättä.

— Mitä joutavaa lapsen rakkautta? Käydä surupuvussa näin kauvan!

— Minä olen sen vannonut, sanoi Colomba varmalla äänellä, enkä riisu surupukuani, ennenkuin...

Samalla katsahti hän ikkunasta Barricinien taloon päin.

— Ja milloin aiot sinä mennä naimisiin? kysyi Orso estäen häntä lausettansa lopettamasta.

— Minä en suostu muihin miehiin kuin sellaiseen, joka suorittaa kolme urotyötä...

Ja sitten katsoi hän taas surullisena vihamiehen asuntoa kohti.

— Minua kummastuttaa, Colomba, ett'ei noin kaunis tyttö jo ole naimisissa. Kas niin, sanopas minulle, kuka sinua täällä kosiskelee. Kai saanen kohta kuulla serenaadeja ... ja niiden täytyykin olla kauniita miellyttääkseen niin suurta runoilijatarta kuin sinä olet.

— Kukapa huolisi köyhästä orpotytöstä?... Ja sitä paitse pitää sen miehen, joka saa minut luopumaan surupuvustani, antaa surupuvun aihe naisille tuolla vastapäätä.

— Tuo alkaa jo olla hulluutta, ajatteli Orso itseksensä.

Mutta muuten ei hän vastannut mitään päästäkseen tästä keskusteluaineesta.

— Orso, sanoi Colomba hyväilevästi, minullakin on teille jotakin lahjoitettavaa. Tuo puku, joka teillä on yllänne, on liian hyvä käyttää täällä maalla. Kaunis pitkätkinne olisi repaleina parissa päivässä, jos käytätte sitä maquis-pensastossa. Sen voitte te pukea yllenne, kun miss Nevil saapuu tänne.

Avaten erään kaapin otti hän sieltä täydellisen metsästyspuvun.

— Minä olen ommellut teille samettitakin ... ja tällaisen päähineen, jota meikäläiset hienot herrat käyttävät. Sen olen valmistanut teille jo aikoja sitten. Tahdotteko koettaa näitä?

Ja Colomba auttoi veljensä ylle vihreästä sametista tehdyn väljän takin, jonka selkäpuolella oli summattoman suuri tasku.

Sitten asetti hän Orson päähän mustasta sametista ommellun suipon lakin, joka oli koristettu mustilla helmillä ja tummalla silkillä ja päättyi jonkunlaiseen tupsuun.

— Kas tässä isän patruunavyö, sanoi hän, ja takkinne taskussa on teillä hänen tikarinsa. Lisäksi noudan minä teille pistoolin.

— Olenpa minä kuin mikäkin ryöväri Ambigue-teatterissa, sanoi Orso katsahtaen Saverian ojentamaan pikku peiliin.

— Noin olette te erittäin hyvin puettu, Ors' Anton', arveli vanha palvelijatar, parempaa tupsulakkia ei löydy Bocognanossa eikä Bastelicassakaan.

Orso söi aamiaista tässä uudessa puvussansa ja mainitsi aterioidessa, että hänen kirstussansa löytyi joukko kirjoja; sitä paitse oli hänen tarkoituksensa tilata lisää Ranskasta ja Italiasta ja luettaa sisarellensa paljo kirjallisuutta.

— Se on näet häpeä, ett'ei sinun ikäisesi tyttö tunne asioita, jotka mantereella ovat tuttuja kapalolapsillekin.

— Siinä olette oikeassa, veljeni, sanoi Colomba; puutteeni tunnen varsin hyvin enkä pyydä parempaa kuin saada oppia, olletikin jos te suostutte olemaan opettajani.

Kului sitten muutamia päiviä niin, ettei Colomba maininnutkaan Barricinien nimeä. Hänellä oli yhäti pikku huolia veljensä tähden, jolle hän sen sijaan usein jutteli miss Nevilestä. Orso luetti hänellä ranskan- ja italiankielisiä teoksia kummeksien milloin sisarensa älykästä käsitystä ja tervejärkisiä havaintoja, milloin hänen täydellistä tietämättömyyttensä tavallisimmistakin asioista.

Eräänä aamuna poistui Colomba hetkeksi aamiaisen jälkeen, mutta ei palannutkaan enää kirjoinensa, vaan korsikalainen mezzaro yllänsä. Muuten oli hän tavallista paljo vakavamman näköinen.

— Tulkaa kanssani, Orso, minä pyydän, sanoi hän.

— Ja minne pitäisi minun saattaa sinua, kysyi tämä tarjoten hänelle käsivartensa.

— Käsivarttanne minä en kaipaa, mutta ottakaa pyssy ja ampumavarat mukaanne; miehellä pitää aina olla aseensa mukana.

— Olkoon menneeksi! Täytyneehän mukautua maan tapoihin. Ja minne nyt?

Mitään vastaamatta kääri Colomba mezzaron päänsä ympäri, kutsui vahtikoiran ja lähti kävelemään veljensä seurassa. Nopein askelin poistuttiin kylästä, jonka jälkeen hän poikkesi villiä viinimaata myöten mutkittelevalle, autiolla tielle houkuttaen koiran juoksemaan heidän edellensä. Merkin saatuansa, johon se näytti kovin tottuneen, lähti se heti vyyhteämään kahden puolen tietä kasvavaa viinipensastoa pysyen sentään aina noin viidenkymmenen askeleen päässä tulijoista; silloin tällöin seisahtui se keskelle tietä ja katsoi taaksensa heiluttaen häntäänsä. Vakoilijan tehtävän näytti se osaavan täyttää kaikin puolin tyydyttävästi.

— Jos musketti alkaa paukkua, Colomba sanoi, viritä aseesi ja seiso paikallasi.

Noin kolmen kilometrin päässä kylästä pysähtyi Colomba äkkiä eräässä tien mutkassa, jossa seiso kolmen jalan korkuinen, tuoreista ja kuivista oksista tehty pyramiidi; risupyramiidin huippuun oli pystytetty mustaksi maalattu puuristi. Useissa Korsikan kantoneissa ja olletikin vuoristossa elää vieläkin ikivanha tapa, joka johtunee pakanuuden aikuisesta taikauksesta saakka, ja velvoittaa kaikkia ohikulkijoita heittämään kiven tahi oksan sille paikalle, missä joku on väkivallalla murhattu.

Useiden vuosien kuluessa eli toisin sanoen

niin kauvan kuin murhatun surullinen muisto säilyy ihmisissä, jatkuu tätä omituista uhrausta, jonka kautta paikalle keräytynyt risukasa päivä päivältä kasvaa. Korsikan kielellä kutsutaan tätä tapaa nimellä *amas* tahi sanotaan sitä sen tai sen *muchioksi*.

Colomba pysähtyi tämän pienen risukasan eteen ja taittoi arbuusipuun oksan, jonka heitti risukasaan.

— Tässä on se paikka, Orso, jossa isä murhattiin. Rukoilkaamme hänen sielunsa puolesta, veljeni!

Hän polvistui. Samoin teki myöskin Orso. Samassa alkoi kyläkirkon kello soida verkalleen, sillä viime yönä oli eräs mies kuollut. Orso tunsu kyynelten virtaavan poskillensa.

Muutamien minuuttien kuluttua nousi Colomba ylös silmät kuivina, mutta kasvoilla liikatuksen ilme. Peukalollansa tekaisi hän sitten korsikalaiden tavalla ristinmerkin, jolla he tavallisesti säestävät juhlalliset lupauksensa.

Tämän jälkeen palasivat he jälleen kylätielle ja saapuivat kotiinsa kaikessa hiljaisuudessa. Orso hävisi kamariinsa. Hetken perästä tuli Colomba sinne pienen lippaan kanssa, jonka hän laski pöydälle. Avattuansa sen nosti hän siitä suurilla veritiplillä liatun paidan.

— Orso, tämä on isävainajanne paita.

Hän laski sen syliinsä.

— Ja tässä lyijy, joka hänet lopetti.

Samassa laski hän paidalle kaksi ruostunutta kuulaa.

— Orso, rakas veljeni! huusi hän juosten veljensä luo ja likisti häntä voimakkaasti, Orso! kostatko sinä hänen kuolemansa?

Hän syleili Orsoa kuin hurja, suuteli kuulia ja paitaa ja poistui kamarista jättäen veljensä melkein kivettyneenä tuolillensa.

Orso istui jonkun aikaa vallan hievahtamatta eikä uskaltanut siirtää luotansa noita kauheita muistoesineitä. Ponnistaen voimansa sai hän ne vihdoinkin takaisin lippaaseen ja riensi heittäytymään huoneen toisessa päässä olevaan vuoteeseen kääntäen päänsä seinään päin ja painautuen päänalukseensa ikäänkuin olisi hän tahtonut kätkeytyä jonkun kummituksen ilmestyessä.

Colomban viimeiset sanat kaikuivat lakkaamatta hänen korvissansa ja sisässängsä oli hänellä mielestensä katala oraakeli, jota hän ei voinut paeta ja joka vaati häntä vuodattamaan verta, syytöntä

verta.

En yritäkään kuvaamaan onnettoman nuoren miehen tuskia, jotka risteilivät hänen päässänsä kuin hullun hämmentyneissä aivoissa. Kotvan aikaa lepäsi hän samassa asennossa uskaltamatta kääntää päätänsä. Vihdoinkin nousi hän ylös, sulki lippaan ja poistui nopeasti kotoansa kiiruhtaen ulos salolle ja kulkien eteenpäin tietämättä minne mennä.

Vähitellen tunsu hän raittiin tuulen tuovan hänelle helpoitusta. Hän tyyntyi ja ryhtyi kylmäverisesti tutkistelemaan nykyistä asemaansa ja keinoja siitä päästäksensä. Barricineja hän ei epäillyt murhasta, sen me jo tiedämme; mutta hän syytti heitä Agostinin kirjeen väärentämisestä, joka taas hänen mielestään oli syynä hänen isänsä kuolemaan. Mutta ahdistaa heitä tästä väärennyksestä oli mahdotonta. Kun korsikalaiset ennakkoluulot ja vaistot joskus valtasivat hänet ja näyttivät hänelle helpon tien koston jossakin metsäpolun mutkassa, karkoitti hän nämä ajatukset luotansa muistaen rykmenttitovereitansa, Pariisin salonkeja ja olletikin miss Nevileä. Sitten mielti hän sisarensa moitteita ja se jäännös korsikalaista, mikä hänessä vielä oli jäljellä, myönsi nämä moitteet oikeutetuiksi ja teki ne vain sitä kipeämmiksi.

Yksi ainoa toivo säilyi hänessä tässä omantunnon ja ennakkoluulojen taistelussa, nimittäin alkaa jollakin tekosyyllä riita Barricinin jommankumman pojan kanssa ja saada se ratkaistavaksi kaksintaistelulla. Sen myönsivät näet hänen korsikalaiset ja pariisilaiset näkökantansa, että kaksintaistelussa joko pistooleilla tahi miekoilla tehty murha ei ollut epäkunniallista.

Tämän keinon hyväksytytensä mielti hän tapaa toteuttaa se ja tunsu vapautuvansa raskaasta taakasta, kun muut hellemmät tunteet vihdoinkin heräsivät tyynnyttämään hänen kuumeista liikutustansa. Tyttärensä Tullian kuolemasta epätoivoon joutunut Cicero unhotti surunsa miettiessään, kuinka kauniissa puheessa hän voisi kuvata tämän tapauksen. Samalla tapaa lohdutti hra Sandy itseänsä poikansa kuoltua. Orso taas tyynnytti kuumaa vertansa miettiessään, että hän voi antaa miss Nevilelle kuvauksen sieluntilastansa ja saada siitä sellaisen, ett'ei se voinut olla voimakkaasti liikuttamatta tuota ihanaa imeä.

Näin lähestyi hän jälleen kylää, josta hän huomaamattansa oli loitonnut sangen kauvas, kun hänen korviinsa äkkiä sattui pikku tyttösen ääni. Luullen epäilemättä olevansa vallan yksin oli tämä istahtanut maquis-pensaston laitaa kulkevan tien viereen ja alkanut laulaa aikansa kuluksi. Verkkaisesta, yksitoikkoisesta nuotista tunsu sen heti suruvalitukseksi eli ballataksi. Lapsi lauloi: "Mun pojalleni mailla kaukaisilla... Verinen paitani ja risti antakaa..."

— Mitä sinä siinä vaikeroit? sanoi Orso astuen vihastuneena esille.

— Tekö, Ors' Anton'? huudahti lapsi hieman säpsähtäen. — Se on vain eräs neiti Colomban tekemä laulu.

— Minä kiellän sinua laulamasta sitä, ärjäsi Orso pelottavalla äänellä.

Käännellen päätänsä oikealle ja vasemmalle näytti lapsi katselevan, minnepäin hän tästä pelastuisi ja olisikin epäilemättä paennut, ell'ei hänen tehtävänänsä olisi ollut vartioida nurmikolla, hänen jalkojensa juuressa, olevaa suurehkoa nyyttiä.

Orso häpesi kiivastumistansa.

— Mitä sinulla tuossa on, lapseni? kysyi hän niin hellästi kuin voi.

Kun Chilina viivytteli vastausta, nosti hän nyytystä ja huomasi sen sisältävän leivän ja muita ruokavaroja.

— Kenelle viet sinä nämä eväät, rakas lapseni? kysyi hän.

— Tiedättehän, herra, että enolleni...

— Eikös enosi ole ryöväri?

— Palvelukseksenne, herra Ors' Anton'.

— Mutta jos santarmit tapaavat sinut, kysyvät he minne sinä menet...

— Santarmeille sanoisin minä, vastasi lapsi nokkelasti, että vien eväitä lucqueläisille, jotka ovat maquis-pensastoa karsimassa.

— Entäpä jos joku nälkäinen metsämies tahtois aterioida sinun kustannuksellasi ja söisi evääsi?

— Sitä ei hän uskaltaisi tehdä. Hänelle sanoisin minä, että eväät ovat enolleni.

— Todellakin, enosi ei ole niitä miehiä, joilta noin vain syödään eväät... Enosi pitää sinusta paljo vai mitä?

— Kyllä, Ors' Anton'. Isäni kuoltua pitää hän huolta koko perheestä, nim. äidistä, minusta ja pikku sisarestani. Kun äiti vielä oli terve, suositteli eno häntä rikkaille, jotka antoivat työtä hänelle. Kylävouti antaa minulle puvun joka vuosi ja pastori opettaa minua lukemaan ja kuulustelee katkismusta... Sen tekevät he enoni pyynnöstä. Mutta anteliain meitä kohtaan on sisarenne, neiti Colomba.

Samassa ilmestyi eräs koira metsäpolulle. Pistäen kaksi sormea suuhunsa vihelsi tyttönen kimakan merkin, jolloin koira heti juoksi hänen luoksensa ja hyväili häntä, mutta katosi sitten äkkiä pensastoon. Pian sen jälkeen ilmestyi pari huonosti puettua, vaan hyvin aseestettua miestä erään pensaston sisästä, muutamien askelten päässä Orsosta. Näytti siltä kuin olisivat he tulleet siihen käärmeiden lailla kontaten läpi systi- ja myrttipensaston, joka täytti koko seudun.

— Kas, Ors' Anton'! Tervetuloa kotikylään, sanoi vanhempi miehistä. Vai ettekö tunne minua?

— En, sanoi Orso katsellen häntä tarkasti.

— Kummapa, että parta ja suippolakki voivat niin muuttaa miehen! Katsokaa minua tarkempaan, hra luutnantti. Vai oletteko unhottanut vanhat sotilaanne Waterloon ajoilta? Ettekö todellakaan muista enää Brando Savellia, joka vierellänne ampui monen monta laukausta tuona onnettoman päivänä?

— Mitä? Sinäkö se olet? sanoi Orso. Mutta sinähän karkasit v. 1816?

— Niinkuin sanotte, hra luutnantti. Palvelus kävi ikäväksi, hiisi vie, ja sitä paitse oli minulla eräs väli selvitetävänä tällä samaisella saarella. Hahahaha! Chili, sinä kelpo tyttö, liikupas nopeasti, sillä meidän on nälkä. Ette voi aavistaa, hra luutnantti, millaisen ruokahalun voi saada tuolla maquis-pensastossa liikkueensa. Kukas meille nämä eväät lähetti, kylävouti vaiko neiti Colomba?

— Ei kumpikaan, eno, vaan mylläri nämä antoi ja sitä paitse lahjoitti hän peitteen äidille.

— Mitä hän siis meistä tahtoo?

— Hän sanoi, että lucqueläiset, jotka hän on ottanut uutismaata raivaamaan, vaativat häneltä nyt 35 sou'ta ja kastanjat, koska Pietraneran laaksossa muka raivoo kuumetauti.

— Ne laiskurit!... No, saadaan nähdä. — Kursastelematta, hra luutnantti, ettekö tahdo tehdä meille seuraa? Olemmehan syöneet yhdessä monta kertaa huonomminkin onnettoman maamiehemme aikoina, joka nyttemmin on virkaheittona.

— Paljo kiitoksia. Virkaheitto minäkin olen.

— Niin olen kuullut kerrottavan. Mutta lyönpä vetoa, ett'ette ole siitä pahoillanne. Onhan teilläkin täällä eräs lasku suoritettava, tiedän mä. Kas niin, pastori, sanoi ryöväri toverillensa, käy ruo'alle. Herra Orso, saanko esittää teille tässä hra pastorin ... toisin sanoen, en ole oikein varma siitä, onko hän pastori, mutta sellaisen tiedot hänellä on.

— Köyhä jumaluus-opin ylioppilas vain, arvoisa herra, sanoi toinen ryöväreistä, köyhä opistolainen, jonka ei sallittu noudattaa kutsumustansa. Kukapa tietää, vaikka olisin kohonnut kerran paaviksi, Brandolaccio.

— Mikäs teidän valoisat lahjanne kirkolta riisti? kysyi Orso.

— Eräs vähäpätöinen asia tai eräs suoritettava lasku, kuten ystäväni Brandolaccio sanoo. Sisareni oli tehnyt tuhmuuksia sillä aikaa kuin minä ahmin kirjallisuutta Pisan yliopistossa. Minun täytyi palata kotimaahan naittamaan hänet. Mutta sulhanen ehti kuolla kuumetautiin kolme päivää ennen tänne tuloani. Minä käännyin silloin vainajan veljen puoleen niinkuin tekin kai olisitte minun sijassani tehnyt. Mutta hän sanoi jo olevansa naimisissa. Mitäs tehdä?

— Todellakin, hieman kiusallista. Ja mitä te sitten teitte?

— Tällaisissa tapauksissa ei auta muu kuin turvautua piikivipyssyyn.[20]

— Ja mitä te sillä tarkoitatte?

— Minä ammuin hänelle luodin otsaan, sanoi ryöväri kylmästi.

Orso säpsähti kauhistuksesta. Uteliaisuus ja ehkä myöskin halu lykätä palausmatkansa kotiin hiukan myöhemmäksi pidättivät hänet kuitenkin paikallansa. Hän päätti siis jatkaa vielä keskustelua näiden

miesten kanssa, joilla kummallakin oli omallatunnollansa ainakin yksi murha.

Toverin puhellessa, laski Brandolaccio hänen eteensä leipää ja lihaa ottaen sitten itsekin eteensä; lopuksi sai osansa koirakin, jonka hän esitti Orsolle nimellä Brusco; sillä oli ihmeteltävä vaisto tuntee poliisiositas millaisen valhepuvun sisässä tahansa. Vihdoin leikkasi hän leipäpalan ja viipaleen huonosti savustettua siankinkkua, jotka hän ojensi veljensä tyttärelle.

— Hauskaa elämää tämä ryövärin elämä! huudahti jumaluus-opin ylioppilas syötyänsä muutamia suupaloja. Ehkäpä haluatte tekin kerran kokea tätä, hra della Rebbia, ja saattepas nähdä, kuinka hauskaa on elää ilman muita määrääjiä kuin omat oikkunne.

Tähän saakka käytti ryöväri italian kieltä, mutta jatkoi nyt ranskaksi:

— Tavalliselle nuorelle miehelle ei Korsika ole juuri mikään hauska maa; mutta toisenlainen on se ryöväristä. Naiset ovat meihin hullautuneita, hra luutnantti. Tämännäköinen minä vain olen, mutta minulla on kolme rakastajataria kolmessa eri piirikunnassa. Kaikkialla olen minä kuin kotonani. Eräs rakastajattaristani on päälle päätteeksi santarmin vaimo.

— Te osaatte useita kieliä, sanoi Orso vakavasti.

— Ranskaa puhun minä sen vuoksi, nähkääs, että *maximo debetur pueris reverentia*. Brandolaccio ja minä tahdomme, että tämä pikku tyttönen käyttäikse hyvin ja käy suoraan eteenpäin.

— Ja kun Chilina täyttää 15 vuotta, naitan minä hänet. Minulla on jo sulhanenkin katsottuna.

— Sinäkö se siis kosit hänelle? kysyi Orso.

— Tietysti. Uskokaa minua, että jos minä sanon jollekin saaren pohatoista näin: "minä Brando Savelli näkisin mielelläni, että teidän poikanne naisi veljeni tyttären Michelina Savellin", niin ei hän paljo vastaan hangoittele, sen saatte uskoa.

— Siihen en minä häntä kehoittaisikaan, arveli toinen ryöväreistä. Toverillani on vähän raskaanlainen nyrkki.

— Jos minä olisin roisto, kanalja taikka nylkyri, sanoi Brandolaccio, tarvitsisi minun vain avata pussini, niin satelisi siihen viiden frangin rahoja.

— Pussissasi on siis jotakin houkuttelevaa? naurahti Orso.

— Ei mitään. Mutta jos minä kirjoittaisin jollekin rikkaalle niinkuin eräät ovat tehneet: "tarvitsisin 100 frangia", niin rientäisi hän lähettämään ne minulle. Mutta minä olen kunnian mies, hra luutnantti.

— Tiedättekös, hra della Rebbia, sanoi pastoriksi kutsuttu ryöväri, että tässä yksinkertaisten tapojen maassa löytyy kuitenkin eräitä raukkoja, jotka käyttävät hyväksensä sitä kunnioitusta, minkä me näillä (hän viittasi pyssyihin) passeillamme herätämme, laatiaksensa väärennettyjä kirjeitä meidän nimissämme?

— Tiedän sen, sanoi Orso äkkiä, mutta mitä kirjeitä tarkoitatte?

— Kuusi kuukautta sitten, jatkoi ryöväri, kävelin Orezza puolella, kun eräs talonpoika lähestyi minua sanoen: Voi, herra pastori — näin nimittävät he minua kaikkialla — suokaa anteeksi ja antakaa minulle vielä aikaa, sillä minä en voinut saada kokoon kuin 55 frangia, ihan totta, enempää en ole voinut saada kokoon. — Mitä tämä merkitsee, sinä lurjus, sanoin minä vallan hämmästyen, ainoastaan 55 frangiako? — Aioin sanoa 65, oikaisi hän, mutta pyytämäänne sataa frangia on minun mahdoton antaa. — Kuinka, sinä vekkuli? olisinko minä vaatinut sinulta sata frangia? Enhän minä sinua tunnekaan. — Silloin antoi hän minulle kirjeen tahi oikeammin aivan likaisen lipun, jossa vaadittiin häntä jättämään sata frangia erääseen määrättyyn paikkaan, muuten tulisi hänen talonsa poltetuksi ja lehmänsä tapetuksi Giocanto Castriconin kautta; tämä on näette kunniallinen nimeni. Tuo hirtehinen oli väärentänyt nimikirjoitukseni! Enin harmitti minua se, että kirje oli kirjoitettu murteella ja vilisi kirjoitusvirheitä... Minä teen muka kirjoitusvirheitä! Minä, joka yliopistossa voitin kaikki palkinnot! Alun tein minä antamalla lurjukselle sellaisen korvapuustin, että hän pyörähti pari kertaa ympäri. — Häh? pidätkö sinä minua varkaana, senkin tolvana! ärjäsin samassa potkaisten miestä erääseen tuttuun paikkaan.

Tästä hieman tyyntyneenä kysyin häneltä: Ja milloin piti sinun viemän rahat määrättyyn paikkaan? — Juuri tänään, vastasi hän. — Hyvä, vie ne sinne vaan. — Sovittu paikka oli erään männyn juurella ja muuten tarkkaan selitetty. Mies vei rahat mainittuun paikkaan, peitti ne maahan männyn juurelle ja palasi luokseni. Minä piiloittausin lähiseutuville. Kuusi kuolettavaa tuntia sain minä odottaa siinä miehen kanssa. Mutta tiedättekö, hra della Rebbia, että minä olisin varronnut siinä vaikka kolme päivää, jos tarvis olisi vaatinut. Kuuden tunnin kuluttua ilmestyi Bastaccio (= bastialainen),[21] eräs

hävytön kiskuri. Hän kumartui korjatakseen rahat, mutta silloin minä laukaisin ja osasin niin hyvin, että hän kaatui täsmälleen niiden kultarahojen päälle, joita hän oli maasta kaivamassa. — Ja nyt korjaa rahasi, tolvana, sanoin talonpojalle, eläkö rohkene toiste epäillä Gicanto Castriconia mistään alhaisesta teosta. Mies poloinen kokosi vavisten 65 frangia ehtimättä edes kuivata niitä. Sitten yritti hän kiittelemään minua, mutta hyvästiksi potkasin minä häntä takapuoleen ja niin pötki hän tiehensä.

— Voi, hyvä pastori, sanoi Brandolaccio, kadehdinpa tuota hyvää pyssyäsi. Sinua kai nauratti makeasti koko juttu?

— Luoti oli sattunut Bastaccion ohimoon, jatkoi ryöväri, ja tapaus muistutti minua Virgilion säkeistä:

— — — Liquefacto tempora plumbo
diffidit, ac multâ porrectum extendit arenâ.

Liquefacto! Uskotteko, hra Orso, että lyijykuula häviää nopeutensa tautta ... ilmassa lentäessään? Te, joka olette lukenut balistiikkaa,[22] voinette kai sanoa minulle, onko se totta vai valhetta?

Orsoa miellytti enemmän väitellä tästä fysiikan alalle kuuluvasta kysymyksestä kuin teologin teon siveellisestä laadusta. Brandolaccio taas, jota tämä tieteellinen väittely tuskin huvitti, keskeytti heidät huomauttamalla että auringon lasku oli jo käsissä.

— Koska teitä ei haluttanut syödä päivällistä kanssamme, Ors'Anton, sanoi hän, annan minä teille sen neuvon, ett'ette enemmällä viivykillä tee neiti Colombaa levottomaksi. Eikä ole aina hyväkään kuljuskella autioteitä enää auringonlaskun jälkeen. Kuinka olette te lähtenyt liikkeelle aseetonna? Näillä tienoin löytyy pahojakin ihmisiä, niin että olkaa varuillanne. Tänään ei teidän kuitenkaan tarvitse peljätä mitään. Barricinilaiset palaavat juuri kotiinsa, prefekti mukanansa. Tämän olivat he nim. tavanneet tiellä ja prefekti jää päiväkaudeksi Pietraneraan, ennenkuin matkustaa Corteen laskeakseen peruskiven eräälle rakennukselle, kuten minulle kerrottiin. Tuhmuutta tietysti kaikki tyyni. Tämän yön lepää hän Barricinein luona. Mutta huomenna ovat nämä taas vapaita. Vincentello on aika roisto eikä Orlanducciokaan juuri parempi ole. Koettakaa kohdata heidät erikseen, tänään toisen, huomenna toisen, mutta olkaa varuillanne heidän suhteensa, sanon minä.

— Kiitos neuvosta, sanoi Orso, mutta meillä ei ole mitään yhteistä. Ell'eivät he etsi minua, ei minulla ole heille mitään sanottavaa.

Ryöväri vei kielen toiselle puolen suuta aikaansaaden näin omituisen mäiskähdyksen samalla kuin hänen kasvoillensa kuvausi ivallinen ilme. Mutta muuten ei hän vastannut mitään. Orso nousi lähteäkseen.

— Muistaessani pyydän kiittää teitä lähettämästänne ruudista, sanoi Brandolaccio; se tulikin hyvään tarpeeseen. Nyt ei minulta puutu mitään ... toisin sanoen ... kenkäni ovat tosin huononlaiset, mutta teenpäähän piakkoin itselleni uudet muhvelin nahasta.

Orso pisti pari viiden frangin rahaa ryövärin käteen.

— Colomba sinulle ruudin lähetti; kas tässä, osta kengät itsellesi, mies.

— Mitä tuhmuuksia, hra luutnantti, huudahti Brandolaccio ojentaen rahat takaisin. Pidättekö te minua kerjäläisenä? Leipää ja ruutia otan minä tosin vastaan, mutta muuta en ... en ollenkaan mitään muuta.

— Vanhojen sotilaskumppalien kesken luulin avuliaisuuden käyvän laatuun. Mutta niinkuin tahdot... Hyvästi!

Pistettyänsä salaa kuitenkin rahat ryövärin pussiin, poistui hän kaupunkiin päin.

— Hyvästi, Ors' Anton', sanoi teologi. Ehkäpä kerran tapaamme toisemme maquis-pensaston helmassa, niin voimme sitten jatkaa Virgilion tutkimista.

Neljännestunti sen jälkeen kun hän oli jättänyt nämä kunnialliset toverukset, kuuli Orso jonkun juoksevan perässänsä, minkä suinkin jaksoi. Se oli Brandolaccio.

— Tämä on jo liikaa, hra luutnantti, huudahti hän hengästyneenä, todellakin liikaa, sanon minä. Kas, tässä kymppinne! Minä en suvaitse kujeita keneltäkään, minä. Viekää paljo terveisiä minulta neiti Colomballe. Te saitte minut aivan hengästymään. Hyvää yötä!

XII.

Orso tapasi Colomban hieman levottomana hänen pitkällisen poissaolonsa vuoksi. Mutta nähtyään jälleen veljensä sai hän takaisin tavallisen surullisen kirkkaan katsantonsa. Illallista syödessä puhelivat he ensin vähäpätöisistä asioista, kunnes Orso, sisarensa tyyneestä ilmeestä rohkaistuneena, kertoi tälle kohtauksensa ryövärein kanssa. Laskipa hän vielä leikkiäkin siitä siveellisestä ja uskonnollisesta kasvatuksesta, jonka pikku Chilina saa enoltansa ja hänen kunnialliselta toveriltansa, hra Castriconilta.

— Brandolaccio on kunnian mies, sanoi Colomba, mutta Castriconi on mies ilman periaatteita, on minulle kerrottu.

— Minä puolestani luulen heidät vallan toistensa arvoisiksi, arveli Orso. Molemmat ovat avonaisella sotakannalla yhteiskuntaa vastaan. Ensimmäinen rikos raastaa heidät alituisesti uusiin rikoksiin. Eivätkä he ehkä kuitenkaan ole niin syyllisiä kuin monet muut maquis-pensastossa piileksijät.

Ilon välähdys näkyi Colomban otsalla.

— Niin, jatkoi Orso, noiden onnettomain käytöstavassa on jotakin kunniakasta. Nykyiseen elämäänsä ovat ne joutuneet julman ennakkoluulon eivätkä suinkaan alhaisen voitonpyynnin takia.

Seurasi lyhyt äänettömyys.

— Veljeni, sanoi Colomba kaataen hänelle kahvia, olette ehkä jo kuullut, että Charles Baptiste Pietri on viime yönä kuollut? Niin, hän kuoli vilutautiin.

— Mikä Pietri se oli?

— Tämän kylän väkeä hän oli ja sen Madeleinen aviomies, jolle isämme kuollessansa jätti lompakkonsa. Leski kävi täällä pyytämässä minua peijaisiin ja laulamaan valituksen vainajan muistoksi. Teidän sopisi tulla mukaan. He ovat naapureitamme ja se olisi pieni kohteliaisuus, jota ei pitäisi laiminlyödä näin pienellä paikkakunnalla kuin meidän on.

— Mene hiiteen peijainesi, Colomba! Minä en pidä siitä, että sisareni asettuu julkisen näytännön päähenkilöksi.

— Orso, vastasi Colomba, kukin kunnioittaa vainajaa omalla tavallaan. Tapa laulaa *ballata* kuolleen muistoksi on esi-isiltä peritty ja sen vuoksi on meidän pidettävä sitä kunniaissa ikivanhana perintönä. Madeleinella ei ole runolahjaa ja vanha Fiordispina, koko saaren paras ballatalaulaja, on kipeä. Jonkun muun täytyy siis laulaa tässä tilaisuudessa.

— Etkö sinä luule Charles Baptisten löytävän oikeaa tietä toiseen maailmaan, jos nuo värssypahaiset jäisivätkin kuikuttamatta hänen olut-tuoppinsa muistoksi? Vaikka mene vain peijaisiin, kun sinua haluttanee, Colomba, ja voinhan tulla mukaankin, jos luulet kohteliaisuuden sitä vaativan. Mutta elä laula mitään, minä pyydän ... se ei sovellu sinun ikäisellesi, siskoni.

— Minä olen luvannut sen tehdä. Se on maan tapa täällä eikä koko paikkakunnalla löydy muita, kuten jo sanoin.

— Tuhma tapa!

— Ballatan laulaminen ei ole hauskaa minullekaan. Se muistuttaa vain minua meitä itseämme kohdanneista onnettomuuksista. Huomenna olen minä sairas tuon toimituksen jälkeen. Minä tiedän sen, mutta minun täytyy se tehdä. Sallikaa minun laulaa, veljeni... Pyysittehän Ajaccioissa, muistatteko, että runoilisin jotakin huvittaakseni tuota englantilaista neitosta, joka ehkä nauraa meidän vanhoille tavoillemme. Enkö minä sitten saisi runoilla tänään noille poloisille, jotka ovat siitä kiitollisia, sillä se lohduttaa heitä surussansa?

— No, tee sitten, kuten tahdot. Lyönpä vetoa, että sinä olet jo miettinyt valmiiksi ballatasi etkä tahdo jättää sitä esittämättä.

— En, enkä minä voisikaan valmistaa sitä ennakolta. Vasta sitten, kun asetun vainajan eteen ja ajattelen jäljelle jääneitä, selviää se minulle. Kyyneleet herahtavat silmiini ja silloin laulan minä, mitä mieleni käskee.

Kaiken tämän lausui hän niin yksinkertaisesti, ett'ei kukaan voinut huomata mitään runoilijattaren

itserrakkautta signora Colombassa. Orso myöntyi ja seurasi sisartansa Pietrin taloon.

Vainaja lepäsi kasvot paljastettuina, eräällä pöydällä, talon suurimmassa asuintuvassa. Ovet ja akkunat olivat avoinna ja useita kynttilöitä paloi ruumispöydän ympärillä. Pään puolella seisoi leskivaimoja hänen ympärillensä suuri joukko naisia, jotka kaikki pysyivät samalla puolen huonetta; toisella puolen seisivat miehet, avopäin ja katse vainajaan luotuna, yleisen hiljaisuuden vallitessa. Jokainen uusi tulokas lähestyi pöytää, suuteli tai syleili vainajaa, nyökäytti päätänsä tervehdykseksi leskelle ja pojalle ja vetäytyi sitten paikoillensa sanaakaan virkkamatta.

Silloin tällöin katkaisi joku sentään juhlallisen hiljaisuuden tehden vainajalle tämäläisiä kysymyksiä:

"Miksi jätit sinä hyvän vaimosi?" kysyi esim. eräs kummisetä. "Eikös hän pitänyt hyvää huolta sinusta? Mitä puuttui sinulta täällä? Miksi et voinut odottaa vielä muutaman kuukauden, että miniäsi olisi ehtinyt synnyttää pojan?"

Pietrin poika, pitkäkasvuinen nuori mies, huudahti isävainajan kättä puristaen:

"Voi, miksi ei sallittu sinun kuolla väkivaltaisesti![23] Poikasi olisi costanut ilkitöyön!"

Nämät olivat ensimmäiset sanat, jotka Orso kuuli astuessaan surutupaan. Hänet huomattessansa vetäysivät ihmiset sivulle antaen tietä ja heikko uteliaisuuden solina ilmoitti, että liikuttettu väkijoukko oli jännityksellä odottanut valituslaulun runoojatarta.

Colomba syleili leskeä, tarttui häntä kädestä ja seisoi jonkun aikaa miettien ja silmät maahan luotuina. Sitten heitti hän mezzaronsa taaksepäin, katsoa tuijotti vainajaan, kumartui hänen ylitsensä ja alkoi laulunsa, melkein yhtä kalpeana kuin edessä oleva ruumis:

"Charles Baptiste! Kristus saakoon sinun sielusi! Elämä on kärsimystä. Nyt muutat sinä sinne, missä ei ole auringon hellettä eikä kylmän uhoa. — Et tarvitse sinä enää sirppiäsi etkä rakasta lapiotasi... Ei tarvitse sinun enää työssä hikoilla... Sunnuntaipäiviä ovat täst'edes päiväsi, Charles Baptiste! Kristus saakoon sinun sielusi! Poikasi hallitsee nyt huonettasi... Olen nähnyt rautatammenkin kaatuvan, kun Libeccio sen kuivattaa. Ijäksi luulin minä sen kuoleutuneen... Mutta sitten kuljin minä siitä ohitse ... ja katso, juuresta versoi nuori vesa... Vesa varttui tammeksi sekin ... varttui ja siimestä runsaasti soi... Levähdä, Maddale, suojassa nuoren tammen ... ja muistele vanhaa, joka nyt kaatunut on."

Tässä alkoi Matalena itkeä nyyhkyttää ääneen ja pari kolme miestä, jotka tarpeen vaatiessa olisivat ampuneet kristittyjä ihmisiä yhtä kylmäverisesti kuin peltopyitä, kuivailivat niinkään suuria kyynelpisaroita ahavoituneilta kasvoiltaan.

Colomba jatkoi vielä jonkun aikaa tähän tapaan kääntyen milloin vainajaan, milloin tämän perheen puoleen ja antaen ballatassa usein tavattavan kaunopuheisen käänteiden avulla vainajan itsensä lohduttaa ystäviänsä ja ja'ella heille hyviä neuvoja. Sikäli kun hän äkkirunossansa edistyi, kirkastui hänen katsantonsa ja hänen poskipäillensä ilmestyi kuultava ruusun väri, jonka rinnalla hänen valkeat hampaansa sitä kauniimpana hohtivat ja hänen laajenneiden silmäteriensä tuli sitä virkeämpänä leimusi.

Hän seisoi siinä kuin Pythia kolmijalkansa päällä. Lukuunottamatta joitakuuta huokauksia ja pidätettyjä nyyhkytyksiä ei kuulunut pienintäkään ääntä koko joukosta, joka hänet ympäröi. Vaikka Orso ei ollutkaan erittäin altis tällaiselle villille luonnonrunoudelle, tunsu hän kuitenkin joutuvansa vähitellen yleisen liikutuksen valtaan. Vetäytyen tuvan hämäärään nurkkaan itki hän itseksensä niinkuin Pietrin poikakin.

Äkkiä syntyi tuvassa hiljaista liikettä, ihmiskehä avausi ja useita outoja miehiä astui sisään. Päätäten kunnioituksesta, jota heille osoitettiin, ja siitä nopeudesta, millä ihmiset riensivät tekemään heille tilaa, olivat tulijat nähtävästi arvokasta väkeä, joiden käynti oli talolle erityiseksi kunniaksi. Ballatan vuoksi ei kukaan sentään puhutellut heitä.

Ensimmäinen tulokkaista näytti olevan noin 40-vuotias mies. Mustasta puvusta, punaisesta kaulanauhasta sekä käskevästä ja itseensä luottavasta kasvojen ilmeestä voi arvata hänet prefektiksi eli kuvernööriksi. Hänen jäljessään astui sisään köyryselkäinen, ihoväritänsä keltainen ukko, jonka arkaa ja levotonta katsetta vihreät silmälasit huonosti peittivät. Yllänsä oli vanhuksella liian väljä musta puku, joka tosin näytti uudelta, mutta nähtävästi oli teetetty jo useita vuosia sitten. Pysytellen aina prefektin rinnalla näytti hän tahtovankin piiloittautua tämän luomaan varjoon. Ukkoa seurasi pari pitkää nuorta miestä, joiden iho oli päivän helteen polttama, posket tuuhean korvusparran peitossa ja joiden korskean rohkea katsanto ilmaisi hieman tungettelevaa uteliaisuutta.

Orso oli aikojen kuluessa ehtinyt unhottaa kotikylänsä herrasväen ulkomuodot. Mutta tuo vihreiden

silmälasiensa takaa vilkuva vanhus sai heti hänessä vanhat muistot hereille. Jo siitäkin, että tämä kuului prefektin seuraan, arvasi hän ukon Pietraneran voudiksi, asianajaja Barriciniksi, joka siis poikinensa oli saattanut prefektin tänne kuulemaan ballatan esitystä.

Kävisi vaikeaksi kuvata niitä tunteita, jotka tällä hetkellä Orsossa syntyivät; etupäässä herätti hänen isänsä vihämiehen läsnäolo hänessä kauhua ja nyt tunsin hän olevansa alttiimpi kuin koskaan ennen niille epäilyksille, jotka hän tähän saakka oli aiheettomina karkoittanut luotansa.

Colombaan taas vaikutti sen miehen tulo, jolle hän oli verivihan vannonut, hetipaikalla niin voimakkaasti, että hänen vilkas hahmonsakin synkistyi. Sitten kävi hän vallan kalpeaksi, hänen äänensä painui ja aloitettu runosä'e kuoli hänen huulilleen. Mutta pian selvisi hän taas ja jatkoi ballataansa uudella innolla:

"Kun haukka tyhjän pesän luona vaikeroi, niin haikarat lens' ympäri ilkkuen..."

Tässä kuului pidätettyä naurua: äskentulleiden nuorten miesten mielestä oli tämä vertauskuva liian rohkea.

"Ja haukka hän valveusi taas ... ja siipensä auki löi ... ja huuhto hurmeessa terävän nokan... Ja sinä, Charles Baptiste, joka muutat nyt pois, vie viimeiset hyvästit ystäväies... On kyyneleet heiltä jo ehtyneet... Ja orpo tyttönen sua ei itke... Ja miksi hän itkis?... Sa nukahdithan keskipäivällä ... sun oman perhees keskellä ... ja aikaa sait myös valmistautua ... etehen käydä Kaikkivaltiaan.

"Mut orpo itkee isävainajaa ... jonk' kurjat tappoi salamurhaajat... kavalin iskuin takaapäin he löit ... ja levon löys hän vihreen nurmen alla... Mut veren vuotaneen hän säilytti ... tuon viattoman jalon hurmehen ... ja pirskoitti sen yli Pietraneran, jot' uhkaa se nyt kuin tappava myrkky... Ja kirottu on tämä Pietranera, kunis syyllinen hurme on huuhtonut ... viattomain verten viime jäljet."

Tämän säkeen päätettyänsä vaipui Colomba tuolille, veti mezzaron kasvoilleen ja nyyhkytti vielä kotvan aikaa. Itkien kertyivät naiset hänen ympärillensä; monet miehistä heittivät jo hurjia silmäyksiä kylävoutiin ja hänen poikiinsa päin; eräät vanhukset taas murisivat sen häiriön johdosta, minkä nämä olivat läsnäolollansa aikaan saaneet. Vainajan poika tunkeusi väkijoukon läpi aikoen pyytää kylävoutia poistumaan mitä pikimmin. Mutta tämä ei ollut tätä pyyntöä odottanut, vaan oli jo livehtanut tiehensä; myöskin hänen molemmat poikansa olivat jo ulkona raitilla. Prefekti valitti surua nuorelle Pietrille ja seurasi kohta sen jälkeen voutilaisia.

Orso lähestyi sisartansa, tarjosi hänelle käsivartensa ja talutti hänet ulos tuvasta.

— Saattakaa heidät kotiin, sanoi nuori Pietri eräille ystävilensä, ja katsokaa, ett'ei heille mitään tapahdu.

Pari kolme nuorta miestä pisti äkkiä tikarin takkinsa vasempaan hihaan ja saattoi Orson sisarinensa della Rebbian talon ovelle.

XIII.

Colomba oli niin hengästynyt ja voipunut, ett'ei hän tässä tilassansa saanut sanaa suustansa. Nojaten päänsä Orson olkapäähän piti hän tämän toista kättä omiensa välissä. Vaikka hän sisällisesti paheksuikin sisarensa valituslaulun loppusäkeitä, oli hän sentään liian liikutettu julki lausuakseen yhtään moitteen sanaa. Äänetonni odotti hän tämän hermokohtauksen päätöstä, jonka valtaan hänen sisarensa oli joutunut, kun samassa heidän ovellensa kolkutettiin. Pian sen jälkeen astui Saveria sisään aivan peljästyneenä ilmoittaen — herra prefektin. Sen kuultuansa nousi Colomba ylös ikäänkuin häveten heikkouttansa ja pysyttelihe seisollaan nojautuen tuoliin, mutta silminnähävästi vapisi hänen kätensä.

Prefekti aloitti keskustelun pyytelemällä anteeksi, jos hänen vieraskäyntinsä sattui sopimattomaan aikaan, surkutteli neiti Colombaa, puhui liiallisten mielenliikutusten vaarallisuudesta, moitti tätä peijais-viettotapaa, olletikin kun valitus-runoojattaren kyky teki tilaisuuden sitä kiusallisemmaksi läsnäolijoille, ja liitti sopivalla tavalla lopuksi lievän moitteen ballatan viimeisten säkeiden tarkoituksiperästä.

Muuttaen sitten äänensä, jatkoi hän:

— Herra della Rebbia, teidän englantilaiset tuttavanne lähettivät teille paljon terveisiä minun kauttani; neiti Nevil pyysi minun vakuuttamaan puolestansa parhaita ystävyttä teidän arvoisalle sisarelle. Sitäpaitsi antoi hän minulle kirjeen teille.

— Kirje minulle neiti Nevileltä? kummasteli Orso.

— Niin, vaikka se onnettomuudeksi ei ole nyt mukanani; mutta viiden minuutin kuluttua lähetän minä sen teille. Hänen isänsä ei ole ollut terve. Pelkäsimme jo kerran, että hän oli saanut kauhean vilutaudin. Vaan onneksi meni kohtaus ohitse ja hänen tilastansa voitte pian itse lausua mielipiteenne, sillä ennen pitkää on eversti täällä, ell'en erehdy.

— Miss Nevil oli tietysti kovin levoton?

— Onneksi ei hän tiennyt vaarasta, ennen kuin se oli jo ohitse. Hra della Rebbia, neiti Nevil on jutellut minulle paljon teistä ja arvoisasta sisarestanne.

Orso kumarsi.

— Hän pitää sangen paljon teistä molemmista. Suloisen ulkokuoren ja keveän perustelutavan alle osaa hän kätkeä mitä terävimmän älyn.

— Hän on todellakin ihastuttava nainen, myönsi Orso.

— Minä tulinkin tänne melkein pä yksinomattain hänen pyynnöstänsä, hra della Rebbia. Kukaan ei tunne paremmin kuin minä erästä juttua, jota minun ei suinkaan tekisi mieli johtaa mieleenne. Kun hra Barricini vielä toistaiseksi on Pietraneran kylävoutina ja minä tämän läänin kuvernöörinä, niin lienee minun tarpeetonta sanoa, minkä verran annan arvoa eräille epäilyksille, joita ajattelemattomat ihmiset ovat, ell'en vallan erehdy, teillekin kuiskineet; nämä olette te loukattuna torjuneet, kuten teidän asemassanne olevalta ja teidän laiseltanne luonteelta voikin odottaa.

— Colomba, sanoi Orso liikahtaen äkkiä tuolillansa, sinä näytät kovin väsyneeltä. Sinun pitäisi mennä nukkumaan.

Colomba pudisti päätänsä eittävästi. Hän oli voittanut takaisin tyyneytensä ja kiinnitti tuliset katseensa prefektiin.

— Hra Barricini, jatkoi tämä, toivoisi kovin, että tämä vihamielisyys ... tai kuinka sanoisin: tämä epävarma tila, jossa te elätte keskenänne, päättyisi. Minä puolestani olisin iloinen nähdessäni teidän rakentavan keskenänne sellaiset sovinnolliset suhteet, joissa toisiansa arvostamaan luotujen naapurusten tuleekin elää...

— Hra kuvernööri, keskeytti Orso hänet liikutetulla äänellä, minä en ole syyttänyt koskaan hra Barricinia isäni murhasta, mutta hän on tehnyt itsensä syyppääksi erääseen toiseen tekoon, joka tekee kaikki suhteet meidän välillämme ainaisesti mahdottomiksi. Hän on näet tuonut esille erään tunnetun ryövärin nimessä kirjoitetun uhkauskirjeen ... ja ainakin hiljaisuudessa väittänyt isääni sen kyhääjäksi. Luultavasti on tämä kirje ollutkin välillisesti syyppää hänen kuolemaansa.

Hra kuvernööri mietti hetken, ennenkuin jatkoi:

— Jos arvoisa isänne niin uskoi, joka vilkkaan luonteensa kiihoittamana oli laillisessa oikeusriidassakin hra Barricinin kanssa, on se vielä anteeksi annettavissa. Mutta teidän puolelta ei tuollainen sokeus ole sallittu. Muistakaahan toki, ett'ei Barricinilla ollut mitään hyötyä tuon kirjeen julkisuuteen saattamisesta... Hänen luonteestansa en viitsi keskustella teidän kanssanne, ettekä te häntä edes tunnekaan... Teillä on vain ennakkoluuloja häntä vastaan eikö totta?... Mutta ajatelkaahan toki, että laintunteva mies...

— Mutta, hra kuvernööri, sanoi Orso nousten ylös, suvaitkaa muistaa, että joka ei ota uskoakseen Barricinia tuon väärinnetyn kirjeen laatijaksi, samalla syyttää siitä isävainajaani. Hänen kunniansa taas on minunkin kunniani, niin että...

— Kukaan ei voi olla enemmän vakuutettu eversti della Rebbian kunniallisuudesta kuin minä, jatkoi kuvernööri, mutta tuon kirjeen laatijahan on nyttemmin saatu ilmi, hra luutnantti.

— Kuka siis? huudahti Colomba astuen prefektiä kohti.

— Eräs hirtehin, joka on tehnyt itsensä syyppääksi useampiin rikoksiin, vieläpä sellaisiin, joita te korsikalaiset ette anna anteeksi, eräs varas nimeltä Tomaso Bianchi ... on äskettäin Bastian linnassa tunnustanut olevansa tuon katalan kirjeen tekijä.

— Mies on minulle vallan outo, sanoi Orso. Ja missä tarkoituksessa olisi hän sen tehnyt?

— Tämän kylän miehiä hän on, sanoi Colomba, ja meidän entisen myllärimme veli. Hän on ilkeämielinen valehtelija, jota ei kannata uskoa.

— Saattepa vielä nähdä, mikä hyöty hänellä on jutusta ollut, jatkoi kuvernööri. Mylläri, josta arvoisa sisarenne mainitsi ja jonka nimi muistaakseni oli Teodor, oli vuokrannut everstillä myllyn siinä koskessa, jonka omistusoikeudesta hra Barricini oli alkanut jutun arvoisaa isävainajaanne vastaan. Everstillä, joka aina oli antelias luonteeltansa, ei liene ollut mitään etua koko myllystä. Tomaso taas otaksui, että jos hra Barricini saisi kosken haltuunsa, joutuisi hän maksamaan tälle melkoista suuremman vuokrasumman, koskapa hra Barricini tietävästi on jotenkin ahne. Veljensä etujen takia väärensi Tomaso siis kirjeen ryöväri Agostinin nimeen, siinä koko juttu. Niinkuin tiedätte ovat sukusiteet Korsikassa niin voimakkaat, että ne toisinaan vievät suorastaan rikoksiin... Olkaa hyvä ja lukekaa tämä kirje, jonka yleinen syyttäjä kirjoitti minulle... Siitä saatte todistuksen siihen, mitä tässä olen teille kertonut.

Orso silmäili nopeasti kirjeen läpi, joka antoi yksityiskohtaisen selonteon Tomason tunnustuksista ... ja Colomba seurasi samalla hänkin kirjeen sisällystä veljensä olan yli.

Luettuansa sen loppuun, huudahti hän:

— Orlanduccio Barricini matkusti Bastiaan joku kuukausi sitten, kun tieto veljeni tulosta oli levinnyt Pietranerassa. Hän kai tapasi Tomason ja — osti tämän valheen.

— Arvoisa neiti, sanoi prefekti kärsimättömästi, kaikki selitätte te vihamieliseen suuntaan. Luuletteko totuuden tulevan ilmi sillä tavoin? Te olette sen sijaan kylmäverisempi, hra della Rebbia; sanokaa, mitä te tästä arvelette? Luuletteko tekin, kuten sisarenne, että mies, jolla on verrattain helppo rangaistus kärsittäväenä, ottaa ilomielellä niskoillensa rikoksen, jota hän ei ole tehnyt, ja sitoutuu tähän vallan tuntemattoman henkilön takia?

Orso luki uudelleen yleisen syyttäjän kirjeen punniten jokaista sanaa erityisen tarkkaavasti, sillä nähtyänsä asianajaja Barricinin, tunsin hän käyvän vielä vaikeammaksi vakiutua siitä, että tämä oli syytön väärennykseen. Kuitenkin huomasi hän vihdoinkin täytyvänsä myöntää, että selitys oli hänestä riittävä.

Colomba sitä vastoin huudahti rajusti:

— Tomaso Bianchi on petturi. Olen varma siitä, että hän joko vapautetaan tai pääsee pakenemaan vankeudesta.

Prefekti kohautti olkapäitänsä.

— Minä olen antanut teille, hra della Rebbia, ne tiedot, jotka olen asianomaisilta viranomaisilta saanut. Nyt vetäydyn minä pois ja annan teidän itsenne miettiä asiaa. Toivon, että käytätte selvää järkeänne ja että se voittaa taistelussa sisarenne epäilyksiä vastaan.

Pyydettyänsä muutamin sanoin anteeksi Colomban käytöstä, uudisti Orso äskeiset sanansa, että hän nim. uskoi Tomason yksin olevan syyppään rikokseen.

Prefekti oli noussut ylös aikeessa poistua.

— Ell'ei olisi niin myöhäistä, sanoi hän, ehdottaisin, että tulette kanssani noutamaan luotani neiti Nevilen kirjeen. Myöskin voisitte samalla sanoa hra Barricinille, sen mitä juuri olette vakuuttanut minulle, niin olisi kaikki hyvin.

— Orso della Rebbia ei ikinä ole astuva Barricinin kynnyksen yli! huusi Colomba tuimasti.

— Neiti näkyy olevan perheen *tintinajo*[24] (= kellokas), lausui prefekti leikillisesti.

— Hra prefekti, sanoi Colomba päättävästi, teitä on petetty. Asianajaja Barricinia te ette tunne. Hän on mitä viekkain ja petollisin ihminen. Minä rukoilen teitä, ett'ette taivuta veljeäni tekoon, joka kerrassaan häpäisisi hänet.

— Colomba, tiuskaisi Orso, kiihkosi tekee sinut mielettömäksi.

— Orso, Orso, sen lippaan nimessä, jonka teille näytin, pyydän teitä kuulemaan minua. Teidän ja Barricinin välillä on verta; ettehän te mene heidän luoksensa?

— Sisko hyvä!

— Ettehän, rakas veljeni, ettehän mene? Muuten täytyy minun jättää tämä talo ... enkä minä takaisin

palaja... Orso, säälikää minua...

Samassa heittäysi hän polvilleen veljensä eteen.

— Minä joudun aivan epätoivoon nähdessäni nti della Rebbian noin mielettömänä. Mutta te saatte hänet vakuutetuksi mielipiteestänne, siitä olen varma, hra luutnantti.

Prefekti avasi oven, vaan pysähtyi ikäänkuin olisi odottanut, että Orso seuraisi häntä.

— Minä en voi jättää häntä nyt, sanoi Orso, mutta huomenna minä kyllä...

— Minä matkustan pois jo varhain aamulla — — —

— Veljeni, odottakaa edes huomisen aamuun, huudahti Colomba ristien kätensä. Sallikaa minun käydä vielä läpi isäni paperit... Sitähän te ette voine kieltää minulta?

— Olkoon menneeksi!... Vielä tänä iltana saat sinä ne nähdä, mutta sen koommin et sinä saa minua kiusata tuolla mielettömällä vihallasi... Tuhannesti anteeksi, hra prefekti ... Minä tunnen itsekin voivani hieman pahoin ... Jättäkäämme mieluummin tuo asia huomiseksi.

— Uni tuopi uuden neuvon, sanoi prefekti poistuessaan, huomenna olette te toivoakseni päässyt kaikesta eperoisesta. Jääkää hyvästi!

— Saveria, ota lyhty ja saata hra prefekti asuntoonsa, käski Colomba. Hän antaa sinulle samalla kirjeen, jonka tuot Orso-herralle.

Sitten lisäsi hän vielä pari sanaa, joita eivät kuulleet muut kuin palvelustyttö.

— Colomba, lausui Orso prefektin mentyä, sinä olet tuottanut minulle paljon ikävyyksiä. Kuinka voit sinä kieltäytyä uskomasta sitä, mikä on silminnähävästi totta?

— Te olette antanut minulle harkinta-aikaa huomiseksi, vastasi tämä. Pitkä aika se ei ole, mutta sittenkin säilytän minä vielä toivoni.

Ottaen samalla avainkimpun juoksi hän suoraa päätä yläkertaan. Siellä kuulusti hän availevan pöytälaatikoita ja penkovan sen salalaatikon sisällystä, johon eversti della Rebbia aikoinansa oli kätkenyt tärkeät paperinsa.

XIV.

Saveria viipyi kauvan poissa ja Orson kärsimättömyys oli jo ehtinyt ylimmillensä, kun hän vihdoinkin palasi kirjeen ja pikku Chilinan kanssa, joka juuri oli herätetty ensi unestansa ja vielä hieroi silmiänsä.

— Lapsi kulta, mikä sinut tänne saattoi näin myöhällä? kysyi Orso.

— Neiti oli kutsunut minua, vastasi Chilina.

— Mitä pirua hän tuolla poloisella tekee? mietti Orso; mutta hän kiirehti avaamaan miss Lyydian kirjeen ja ryhtyi lukemaan. Sillä välin meni Chilina yläkertaan Colomban puheille.

"Isäni on ollut hieman kipeä, kirjoitti miss Nevil, ja muutenkin on hän niin laiska kirjoittamaan, että minun täytyy toimittaa hänelle kirjurin virkaa. Häneltä kastui näet jalat meren rannikolla sinä samana päivänä, jolloin hän olisi voinut ihaila maisema-näköalaa kanssamme; eikä tässä teidän viehättävässä saarssanne tarvita muuta, niin on vilutauti jo ovelle. Minä olen täältä asti jo näkevinäni teidän hahmonne tätä lukiessanne; te tavoittelette epäilemättä tikarianne, mutta toivottavasti ei teillä ole sitä enää. No niin, isäni on siis sairastanut hieman vilutautia ja kuumetta, minua taas on ahdistanut pelko sen johdosta. Prefekti, joka yhäti mielestäni on sangen rakastettava mies, toi luoksemme miellyttävän lääkärin, joka parissa päivässä pelasti meidät pulasta. Kohtaus ei uudistunut ja isäni tahtoisi jo jälleen lähteä metsästänsä, mutta sen huvin olen minä häneltä vielä kieltänyt. —

Millaiselta näytti teidän vuoristolinnanne kotiin palattuanne? Oliko pohjoinen torni vielä paikoillansa?... Näkyykö kummituksia? Kyselen teiltä näitä asioita sen vuoksi, että isäni

muistaa teidän ta'anneen hänelle runsaan saaliin daama-eläimiä, metsäsikoja ja muhveleja ... vai kuinka tuon ihmeellisen elävän nimi kuului?... Noustuamme Bastiassa laivaan on tarkoituksemme saapua Pietraneraan ja pyytää vierasvaraisuuttanne; toivon, ett'ei della Rebbian linna, jonka kerroitte olevan niin perin vanhan ja ränsistyneen, kuitenkaan yllemme suistu.

Vaikka prefekti onkin niin miellyttävä mies, ett'ei meiltä hänen seurassansa koskaan puutu puheenainetta, *by the by*,[25] luulen sentään panneeni hänen päänsä pyörälle. Puhelimme kerran teidän jalosukuisuudestannekin: Bastian lakimiehet olivat lähettäneet hänelle muutamia tietoja eräästä telkimien ta'a suljetusta veitikasta, jonka tunnustukset ovat sellaiset, että ne kai karkoittavat tähänastiset epäilyksenne; teidän vihamielisyytenne (naapurianne kohtaan), joka toisinaan on saanut minut levottomaksi, lakanee näistä tiedon saatuanne. Ette voi kuvailla, kuinka tämä minua ilahduttaa!

Kun te lähditte täältä kauniin runolaulajattaren kanssa, pyssy kädessä ja synkkänä katsannolta, näytitte te minusta tavallista enemmän ... jopa liiankin ... korsikalaiselta. *Basta!* Olen kirjoittanut teille jo näistä asioista niin laajaperäisesti vain sen vuoksi, että minulla on täällä ikävä.

Sen pahempi, on prefekti jo lähdössä. Me lähetämme teille sanan, kun rupeamme hommautumaan täältä vuoristoanne kohti ja erityisesti kirjoitan minä neiti Colomballe pyytääkseni häneltä yhden bruccion, *ma solenne*. Sillä välin voitte sanoa hänelle puolestani tuhansia helliä terveisiä. Hänen antamaansa tikaria käytän minä usein aukileikatessani romaanin lehtiä, jonka onneksi otin mukaani; mutta tuo hirmuinen teräsase pitää tätä arvottomana käyttönä ja viiltelee kirjaraukkani säälimättömällä tavalla.

Hyvästi nyt, hra luutnantti; isäni lähettää teille *his best love*. Ottakaa varteen prefektin puheet, sillä hän on neuvokas järkimies ja tekee tuon mutkan Pietraneraan luullakseni ainoastaan teidän vuoksenne. Muuten matkustaa hän Corteen laskemaan erään julkisen rakennuksen peruskiveä. Kuvittelen tuon juhlallisuuden suuremmoiseksi ja valitan suuresti, ett'en voi olla siellä mukana. Herrasmies koruompeleuksilla varustetussa virkapuvussa, silkisukissa ja valkea nauha yllänsä käsittelee muurarin lastaa ... ja pitää puheen, jonka jälkeen juhlallisuus päättyy tuhanten huutaessa: eläköön kuningas!

Olettepas te ollut aika tuhma-Jussi, saadessanne minut kirjoittamaan neljä kokonaista sivua. Mutta minun on täällä ikävä, pyydän vielä kerran huomauttaa teille, ja sen vuoksi näen mielelläni, että tekin vastaatte minulle laajaperäisessä kirjeessä.

Muuten on minusta hieman omituista, ett'ette ole vieläkään ilmoittanut minulle onnellista saapumistanne linnaanne Pietranerassa.

Lyydia.

J. K. Pyydän teitä vielä kerran kuuntelemaan prefektin sanoja ja tekemään niinkuin hän sanoo. Me olemme täällä yhdessä miettineet, miten teidän tässä on meneteltävä ... ja minua se erityisesti ilahduttaisi."

Orso luki kirjeen kolmeen, neljään kertaan säestäen mielessänsä jokaisen luennan lukemattomilla selityksillä; sitten kirjoitti hän pitkän vastauksen ja käski Saverian toimittamaan sen erälle kyläläiselle, joka vielä samana yönä lähti Ajaccioon. Sisarensa kanssa ei hän enää aikonut antautua minkäänlaisiin keskusteluihin Barricinien todellisista tahi valheellisista ilkitöistä, sillä miss Lyydian kirje oli saattanut hänet näkemään kaiken ruusuisessa valaistuksessa. Epäilyksiä ei hänellä enää ollut eikä myöskään vihamielisyyden tunteita.

Jonkun aikaa odotteli hän, että Colomba tulisi alas yläkerrasta, mutta kun tätä ei näkynyt tulevaksi, meni hän levolle keveämmällä sydämellä kuin mitä hänellä oli pitkään aikaan ollut.

Kun Colomba oli toimittanut Chilian matkaan annettuansa hänelle salaiset määräykset, vietti hän suurimman osan yöstä lukemalla isänsä vanhoja papereja. Hiukan ennen päivän koittoa viskattiin muutamia pikkukiviä ikkunaan, jonka merkin kuultuansa hän juoksi alas puutarhaan, avasi erään salaportin ja saattoi taloon kaksi sangen epäilyttävän näköistä miestä. Hänen ensimmäinen huolensa oli saattaa heidät keittiöön ja toimittaa heille siellä ruokaa.

Mitä miehiä nämä olivat, sen saamme pian tietää.

XV.

Noin klo 6 aamulla kolkutti eräs prefektin palvelija della Rebbian talon ovelle. Colomballe, joka tuli avaamaan, sanoi hän prefektin olevan lähtö-aikeissa, ja odottavan saavansa sitä ennen tavata hra della Rebbiaa. Empimättä vastasi Colomba, että hänen veljensä oli langennut rappusissa ja nyrjäyttänyt jalkansa eikä voinut astua askeltakaan. Sen vuoksi pyysi hän hra prefektin suomaan anteeksi, ett'ei hän voinut tulla sinne, mutta olisi hän sangen kiitollinen, jos prefekti suvaitsi nähdä vaivan pistäytyä täällä. Heti viestin poistuttua tuli Orso alas huoneestansa ja kysyi eikö prefekti ollut lähettänyt ketään häntä noutamaan.

— Hän pyysi teitä odottamaan häntä täällä, vastasi Colomba vakuuttavasti.

Puoli tuntia kului eikä mitään elonmerkkiä näkynyt Barricinien talossa. Orsolle juolahti mieleen kysyä Colombalta, oliko hän löytänyt mitään erikoista, johon tämä vastasi antavansa selityksen niin pian kuin prefekti saapuu. Muuten näytti hän tyyneltä, mutta ihon väri ja katse ilmaisivat kuumeentapaista levottomuutta.

Vihdoinkin avausi Barricinien talon ovi ja ensimmäisenä tuli sieltä ulos prefekti matkapuvussaan; häntä seurasi kylävouti molempien poikiensa keralla. Pietraneran asukkaat, jotka jo päivän koittaessa olivat laittautuneet tähystys-sijoillensa katsellaksensa läänin ensimmäisen virkamiehen lähtöä, hämmästyivät suuresti nähdessänsä, että tämä kolmen Barricinin seurassa tuli suoraan torin poikki ja hävisi della Rebbian taloon.

— Siellä tehdään sopuisa rauha, huusivat kylän politikoitsijat.

— Sanoinhan minä teille, lisäsi eräs vanhus, että Ors' Antonio on elänyt liian kauvan mantereella ottaaksensa asiat sydämen kannalta.

— Huomatkaa sentään, vastasi eräs rebbialainen, että Barricinit etsivät häntä ... ja pyytävät tietysti anteeksi.

— Tietysti on prefekti narrannut heidät kaikki tyyni, arveli ukko; nykyajan ihmiset ovat kaikki vailla miehuutta eivätkä nuoret miehet enää välitä isänsä verestä enempää kuin — äpärät!

Prefekti hämmästyi kovin nähdessänsä Orson seisoallansa ja kävelevän vallan vaivatta. Parilla sanalla ilmaisi Colomba valheensa pyytäen sitä anteeksi:

— Jos te olisitte asunut jossakin muualla, olisi veljeni vastannut käyntiinne jo eilen, sanoi hän.

Orso pyyteli niinikään useampia kertoja anteeksi väittäen, ett'ei hän ollut tiennyt mitään tästä naurettavasta valheesta, josta hän oli aivan suutuksissansa. Prefekti ja ukko Barricini näyttivät uskovan hänen vakuutustensa vilpittömyyttä, jotka oikeiksi todisti sekä hänen hämmästyneen esiytymisensä että nuhteensa Colomballe; mutta kylävoudin pojat eivät näyttäneet tyytyvän näihin selityksiin.

— Hän pitää meitä pilkkanansa, sanoi Orlanduccio niin kovalla äänellä että talonväenkin piti se kuuleman.

— Jos minun sisareni tekisi minulle moisen kepposen, lisäsi Vincentello, niin kyllä minä ottaisin häneltä halun tehdä sitä toistamiseen.

Nämä sanat ja se ääni, millä ne lausuttiin, eivät miellyttäneet Orsoa, jonka hyväntahtoisuutta ne loukkasivat. Hän heitti molempiin Barricineihin silmäyksiä, joissa ei enää äskeitä hyväntahtoisuutta ollut.

Kun kaikki muut tällä välin olivat istuutuneet, paitse Colomba, joka seiso i kyökin ovella, koroitti prefekti äänensä ja lausui ensin muutamia jokapäiväisyyksiä maan ennakkoluuloista, muistuttaen sitten läsnäolijoille, että useimmat ikivanhat vihamielisyudet perustuivat vain väärinkäsityksiin. Kääntyen sitten kylävoutiin sanoi hän, ett'ei hra della Rebbia ollut koskaan uskonut Barricinin perheen suoranaisesti tahi epäsuorasti vaikuttaneen siihen valitettavaan tapahtumaan, jonka uhriksi hänen isänsä oli joutunut. Tosin oli hän säilyttänyt joitakin epäilyksiä yksityiskohtien johdosta, jotka aiheutuivat molempien perheiden välisestä oikeusjutusta, mutta näihin oli syynä niin hyvin hra Orson monivuotinen poissaolo kuin ne tiedonannot, jotka hän oli kotiseudultansa saanut. Nyt, kun uusia asioita oli äskettäin ilmi tullut, katsoi hän olevansa täysin tyydytetty ja halusi ystävällisiä suhteita ja hyvää naapuruutta hra Barricinin ja hänen molempien poikiensa kanssa.

Orso kumarsi hajamielisenä. Hra Barricini sopersi muutamia sanoja, joita kukaan ei voinut kuulla, ja

nuoret Barricinit katselivat katto-orsia. Jatkaen puhettansa kääntyi prefekti Orson puoleen antaaksensa Barricinien puolesta hänelle yhtäläisen selvityksen, kun Colomba samassa veti muutamia papereita esiliinansa alta ja astui juhlallisena rauhaa hierovien riitapuolten väliin sanoen:

— Tosin näkisin erittäin mielelläni, että sota kahden naapuriperheen välillä päättyisi. Mutta että rauhanteko olisi vilpiton, ovat keskinäiset suhteet selvitettävät eikä mitään epäilyksen alaista saa välillemme jäädä. Hra prefekti, Tomaso Bianchin tekemä tunnustus tuntui minusta heti epäilyttävältä, koska hän tietävästi on huonomaineinen mies. Mainitsin jo teille, että nuori Barricini ehkä on tavannut hänet Bastian vankilassa...

— Se ei ole totta, keskeytti Orlanduccio, Tomaso Bianchia en minä ole ikinä nähnyt.

Colomba heitti häneen halveksivan katseen ja jatkoi sitten näennäisesti aivan tyyneenä:

— Te olette selittänyt, mitä etuja Tomasolla oli uhata hra Barricinia yleisesti peljätyn ryövärin nimessä, ja huomauttanut hänen halunneen varata veljellensä Teodorille sen myllyn, jonka isäni oli vuokrannut hänelle vähäistä maksua vastaan?

— Sehän on päivänselvää, sanoi prefekti.

— Sellaiseen kurjaan nähden, mikä Bianchi näyttää olevan, riittää se selitykseksi, sanoi Orso erehtyen sisarensa maltillisen ulkomuodon suhteen.

— Väärennetty kirje, jatkoi Colomba, jonka silmät alkoivat loistaa vilkkaammin, on päivätty 11 p. heinäkuuta. Silloin oli Tomaso veljensä mylläri luona.

— Aivan niin, sanoi kylävouti hieman levottomasti.

— Mitä hyötyä olisi Tomaso Bianchilla siis tuosta ollut? huudahti Colomba voitonriemulla. Hänen veljensä vuokra-aika oli jo mennyt umpeen; isäni oli sanonut hänet irti jo 1 p. heinäkuuta. Kas, tässä isäni päiväkirja, johon irtisanominen on merkitty ... ja tässä kirje eräältä asiamieheltämme Ajacciossa, joka oli hankkinut meille uuden mylläri-ehdokkaan.

Näin sanoessaan antoi hän prefektille paperit, jotka olivat hänellä kädessä.

Seurasi yleinen hämmästyks. Kylävouti kalpeni huomattavasti. Orso rypisti kulmiansa ja lähestyi ottaaksensa selkoa papereista, joita prefekti luki tarkkaavasti tutkien.

— Meitä pidetään täällä pilkkanaan! huudahti Orlanduccio toistamiseen nousten vihaisena tuoliltansa. Menkäämme tiehemme täältä, minne meidän ei olisi ensinkään pitänyt tulla!

Hetken kuluttua oli hra Barricini jo ehtinyt saada takaisin kylmäverisyytensä. Hän pyysi saada tutkia noita papereita, jotka prefekti ojensi hänelle sanaakaan virkkamatta. Nostaen sitten vihreät silmälasit otsallensa, silmäili hän niitä sangen välinpitämättömänä, sillä aikaa kuin Colomba tarkasti häntä naarastiikerin katseilla, joka näkee daamahirven lähestyvän pesäluolassa olevia penikoitansa.

— Mutta, sanoi hra Barricini laskien silmälasinsa nenälleen ja antaen paperit prefektille takaisin, onhan Tomaso tuntien eversti vainajan hyväntahtoisuuden, voinut ajatella ... ja niin on hänen täytynyt ajatella ... että eversti peruuttaisi irtisanomista koskevan päätöksensä... Jäihän mylly hänen omaksensa, niin että...

— Myllyn vuokrasin minä sittemmin hänelle, sanoi Colomba halveksivasti. Isäni oli jo silloin kuollut ja sen vuoksi olin minä pakotettu pitämään huolta talon suojateista.

— Tomaso on kuitenkin itse tunnustanut kirjoittaneensa tuon kirjeen, sanoi prefekti, sehän on selvää.

— Selvää on minusta tässä se, keskeytti Orso, että koko tämä juttu on täynnä selittämättömiä hävyttömyyksiä.

— Vielä täytyy minun vastustaa eräitä noiden herrain väitteitä, sanoi Colomba. Samassa avasi hän kyökin oven ja heti astuivat sieltä saliin Brandolaccio ja teoologi koiransa Bruscon kanssa. Molemmat ryövärit olivat aseettomia; ainakaan ei heillä sellaisia näkynyt. Patruunavyö heillä tosin oli yllänsä, mutta siihen tavallisesti kuuluva täydennys — pistooli — puuttui. Saliin tultuansa ottivat he kunnioittaen lakit päästensä.

Voitte aavistaa, millaisen vaikutuksen heidän äkillinen ilmestymisensä aikaansai! Kylävouti oli horjahtaa kumoon ja hänen molemmat poikansa asettuivat rohkeina hänen eteensä haparoiden tikaria taskustansa. Prefekti yritti ovelle päin, mutta Orso kiristi Brandolacciota kaulasta ärjäisten:

— Mitä sinulla on täällä tekemistä, lurjus?

— Tämä on sala-ansa! huudahti kylävouti koettaen avata oven, jonka Saveria ryövärein käskystä oli vääntänyt lukkoon, kuten myöhemmin saatiin tietää.

— Hyvä herrasväki, sanoi Brandolaccio, elkää minua peljätkö. En minä ole niin suuri piru, miksi minut on mustattu. Mitään pahoja aikeita ei meillä ole. Palvelijanne, hra prefekti, ... hieman malttia, hra luutnantti, tähän vallan kuristatte minut!...

Me tulimme tänne kutsuttuina todistajina. No, puhu sinä pastori, jolla on kieli paremmassa kantimessa.

— Hra prefekti, aloitti teologi, minulla ei ole ollut kunnia tutustua teihin tätä ennen. Nimeni on Giocanto Castriconi, mutta paremmin tunnetaan minut nimellä: pastori ... kas, te tunnette minut sillä nimellä! Niin, neiti della Rebbia, jota minulla myöskään ei ole ollut kunnia ennen tavata, on pyytänyt minulta tietoja eräästä Tomaso Bianchista, jonka kanssa minä, kolme viikkoa sitten, istuin Bastian vankilassa. Kas tässä, mitä minä hänestä tiedän...

— Elkää vaivatko itseänne, sanoi prefekti, teidänlaiseltanne mieheltä minä en tahdo mitään tietoja. Hra della Rebbia, toivoakseni ette te ole mitenkään osallinen tähän katalaan salajuoneen. Mutta oletteko myöskin isäntä talossanne? Käskekää siinä tapauksessa avata tämä ovi. Sisarenne saa ehkä vielä vastata oikeudessa suhteistansa ryöväreihin.

— Hra prefekti, suvaitkaa kuulla, mitä tuolla miehellä on sanottavaa. Te olette täällä jakamassa oikeutta kaikille ja velvollisuutenne on koettaa saada totuutta ilmi. Puhukaa, Giocanto Castriconi.

— Elkää kuunnelko häntä, huusivat kaikki kolme Barricinia kuorossa.

— Jos kaikki puhuvat yht'aikaa, sanoi ryöväri hymyillen, niin on mahdoton kuunnella ketään. Niin, vankeudessa oli minulla huonetoiverina, vaan ei ystävänä, kysymyksessä oleva Tomaso Bianchi. Hra Orlanduccio kävi usein hänen puheillansa ja...

— Se ei ole totta, huusivat veljekset yht'aikaa.

— Kaksi kieltoa on sama kuin myönnytys, huomautti Castriconi kylmästi. Tomasolla oli aina rahaa; hän söi ja joi mitä parhaiten. Minäkin olen aina pitänyt hyvästä ruo'asta (se on pienimpiä vikojani) ja huolimatta vastenmielisyydestäni tuota vintiötä kohtaan, suostuin minä sentään syömään monta päivällistä hänen kanssansa. Kiitollisuudesta ehdotin hänelle, että salaa pakenisimme yhdessä... Eräs hempu ... jota kohtaan olin ollut vähän ystävällisempi ... oli neuvonut minulle keinon siihen... Mutta minä en tahdo epäilyksi saattaa ketään, ymmärrättekö? Tomaso kieltäysikin sanoen olevansa varma asiastansa, koska asianajaja Barricini oli suositellut häntä kaikille tuomareille, ja vakuutti pääsevänsä vankilasta valkeana kuin lumi ja ... vieläpä rahat taskussa. Minä puolestani luulin terveyteni kaipaavan vapaampaa ilmaa. *Dixi.*

— Kaikki tuon miehen puheet ovat pelkkää valhetta, sanoi Orlanduccio päättävästi. Jos olisimme avonaisella salolla ja pysy kädessä molemmilla, niin ei tuo lurjus sanojansa toistaisi.

— Nyt te teette tuhmuuden, huusi Brandolaccio, elkää haastako riitaa pastorin kanssa, Orlanduccio.

— Sallitteko minun vihdoinkin poistua, hra della Rebbia? kysyi prefekti polkien jalkaa levottomuudesta.

— Avatkaa ovi, Saveria, huusi Orso, avatkaa ovi tai vie teidät perkele!

— Silmänräpäys vielä, sanoi Brandolaccio. Meidän on täältä ensin pujahdettava tiehemme ... jonnekin päin. Hra prefekti, kun yhteisten tuttavien luona yhdytään, on tapana myöntää erotessa toisillensa puolen tunnin aselepo...

Prefekti heitti häneen ylenkatseellisen silmäyksen.

— Palvelijanne, hyvä herrasväki, sanoi Brandolaccio. Joudu, Brusco, jatkoi hän koiraansa puhutellen ja kätensä vaakasuoraan asentoon nostaen, teepäs juhlahyppy hra prefektille!

Koira teki käskyn mukaan, ryövärit poistuivat keittiöön, ottivat siellä aseensa ja pakenivat puutarhan kautta, mutta vasta kun ulkoa kuului heidän kimeä vihellyksensä, avausi salin ovi kuin taikauskusta.

— Hra Barricini, sanoi Orso pidätetyllä kiivastuksella, mielestäni olette te tuon kirjeen väärentänyt. Vielä tänään jätän minä yleiselle syyttäjälle syytöskirjeen sekä väärennyksestä että seurustelusta Bianchin kanssa. Mutta ehkä on minun tehtävä vielä kolmaskin kauheampi syytös teitä kohtaan.

— Ja minä puolestani, sanoi kylävouti, syytän teitä, hra della Rebbia, sala-ansan virittämistä ja kanssakäymistä ryövärein kanssa. Sillä välin suvainnee hra prefekti suositella teitä santarmeille.

— Prefekti tietää tehdä velvollisuutensa, sanoi tämä ankarasti. Hän on pitävä huolen siitä, ett'ei Pietranerassa yleistä turvallisuutta häiritä. Tämän sanon minä teille kaikille.

Kylävouti ja Vincentello olivat jo poistuneet salista ja Orlanduccio seurasi heitä takaperin, kun Orso hänelle kuiskasi:

— Isänne on ukkorahjus, jonka voin murjoo korvapuustilla. Mutta teidät vaadin minä tilille ... ja veljenne.

Vastaukseksi paljasti Orlanduccio äkkiä tikarinsa ja karkasi hurjana Orson kimppuun; mutta ennenkuin hän ehti käyttää asettansa, tarttui Colomba hänen käsivarteensa ja väänsi sitä voimakkaasti, samalla kun Orso, lyöden nyrkillä häntä kasvoihin, pakotti hänet peräytymään muutamia askelia ja horjahtamaan oven pieltä vastaan. Tikari lensi Orlanduccion kädestä, mutta samalla astui Vincentello sisään ase kädessä, jolloin Colomba tempasi pyssyn nurkasta näyttäen tulijalle, että voitto oli ehdottomasti hänen.

Prefektikin ehätti samassa taistelevien väliin.

— Näkemiin asti, Ors' Anton', huusi Orlanduccio ja avasi rajusti oven, jonka hän sulki jälkeensä saadakseen aikaa paeta tiehensä.

Orso ja prefekti pysyivät neljännestantun ajan aivan sanattomina, kumpikin omalla puolellansa salia. Voitonylpeys otsallansa katseli Colomba heitä kumpaakin vuorotellen nojautuneena pyssyyn, joka oli voiton ratkaisut.

— Oi, mikä maa ja mitkä hurjat tavat, huudahti prefekti nousten rajusti istualta. Te teitte väärin, hra della Rebbia, ja minä vaadin teiltä kunniasananne, ett'ette ryhdy minkäänlaisiin väkivaltaisuuksiin, vaan odotatte siksi, kunnes oikeus on ratkaisut tämän kirotun jutun.

— Siinä olette oikeassa, hra prefekti, ett'ei minun olisi pitänyt satuttaa kättäni tuohon kurjaan. Mutta kun minä kerran tulin lyöneeksi, niin en myöskään kieltäydy antamasta hänelle sitä hyvitystä, jota hän voi vaatia.

— Mitä vielä! Ei hän antau kaksintaisteluun kanssanne!... Mutta jos hän murhaa teidät salaa, niin... Ainakin olette te antanut hänelle kyllin aihetta siihen.

— Mepä osaamme puolustautua, sanoi Colomba.

— Orlanduccio näyttää minusta uljaalta mieheltä ja minä ennustan parasta hänestä, hra prefekti. Arvelematta paljasti hän tikarinsa, mutta ehkäpä olisin minä tehnyt hänen sijassansa aivan samalla tavoin. Onneksi oli sisarellani lujemmat kädet kuin salonkinaisilla.

— Mutta te ette saa suostua kaksintaisteluun! Minä kiellän sen, huusi prefekti.

— Suokaa minun huomauttaa, hra prefekti, ett'en kunnian asioissa hyväksy muuta käskijää kuin omantuntoni.

— Mutta minäpä vakuutan teille, ett'ei siitä taistelusta tule mitään!

— Tosin voitte te vangita minut, hra prefekti, jos minä antaun vangittavaksi. Mutta jos sen teette, ette te sillä muuta voi kuin lykätä hieman tuonnemmaksi nyttemmin välttämättömän asian. Olettehan te itse kunnian mies, hra prefekti, ja tiedätte hyvin kyllä, ett'ei tällaista tapausta muuten voi ratkaista.

— Jos te käytte vangitsemaan veljeäni, sanoi Colomba, niin puoli kylää asettuu hänen puolellensa; ja silloin saamme me nähdä kauniin ottelun.

— Niin, minä varoitan teitä ennakoita, hra prefekti, ja pyydän teitä uskomaan, ett'en minä turhia kerskaa, sanoi Orso. Minä sanon sen teille jo ennakoita, että jos hra Barricini väärinkäyttää valtaansa kylävoutina ja ryhtyy vangitsemaan minua, niin minä puolustaudun.

— Tästä päivästä alkaen, sanoi prefekti, on hra Barricini erotettu virastansa ... toistaiseksi. Toivoakseni puhdistaa hän itsensä. Mutta teidän kohtalonne ei ole minulle yhdentekevä, hra della Rebbia. Toistaiseksi en pyydä teiltä muuta kuin että pysytte levollisena, kunnes palajan Cortesta. Minä viivyn poissa ainoastaan kolme päivää. Silloin palaan minä takaisin viskaalin kanssa ja yhdessä selvitämme me sitten täydellisesti tämän surullisen jutun. Mutta lupaatteko te sillä aikaa pysyä rauhallisena?

— Minä en voi sitä luvata, jos Orlanduccio, kuten luulen, vaatii saada tavata minua.

— Kuinka? Voitteko te, hra della Rebbia, ranskalaisena upseerina taistella miehen kanssa, jota te epäilette väärennyksestä?

— Minä olen lyönyt häntä, hra prefekti.

— Mutta jos olisitte lyönyt jotakin kaleriorjaa ja tämä vaatisi teiltä hyvitystä, niin suostuisitteko te kaksintaisteluun hänen kanssansa? Kas niin, hra Orso! Minä en pyydä teiltä muuta kuin ett'ette te etsi Orlanducciota... Myönnyn näette siihen, että taistelette, jos hän vaatii teidät.

— Ja sen hän tekee, sitä en epäilekään. Mutta sen minä voin luvata, ett'en tällä välin uusilla korvapuusteilla anna hänelle taistelun aihetta.

— Mikä kauhea maa! toisteli prefekti itseksensä kävellen edestakaisin pitkillä askelilla. Milloin päässen täältä Ranskaan takaisin!

— Hra prefekti, sanoi Colomba vienoimmalla äänellensä, nyt on jo myöhäistä lähteä taipaleelle, ettekö tekisi meille sitä kunniaa että söisitte aamiaista kanssamme?

Prefekti ei voinut olla naurahtamatta.

— Minä olen viipynyt täällä jo liian kauvan... Tämä voi näyttää jo puolueelliselta... Ja entäs se kirottu perustuskivi?... Ei, kyllä minun täytyy nyt matkaan... Neiti della Rebbia ... mitähän onnettomuuksia te lienettekään valmistanut tänä päiväksi?

— Ainakin myöntänette sisarestani sen, hra prefekti, että hänen vakaumuksensa ovat syvät. Ja olenpa varma siitä, että te nyt itsekun uskotte ne täysin perustelluiksi.

— Jääkää hyvästi, sanoi prefekti tehden kädenliikkeellä merkin hänelle. Tahdon ilmoittaa teille rientäväni heti antamaan käskyn santarmieverstille, että hän valvoo kaikkia teidän kävelyretkiänne.

Prefektin mentyä sanoi Colomba:

— Orso, Korsikassa ette te ole mantereella. Orlanduccio ei ymmärrä teidän kaksintaistelujanne eikä sen kurjan anneta kuolla sankarin lailla.

— Sinä olet luja nainen, Colomba. Minä olen sinulle suuressa kiitollisuuden velassa siitä, että pelastit minut tikarin iskusta. Salli minun suudella pientä kättäsi. Mutta anna minun hoitaa tämä juttu, siskoseni. Löytyy asioita, joita sinä et ymmärrä. Ja nyt, toimita minulle aamiaisen. Chilinan voit kutsua puheilleni niin pian kuin prefekti on lähtenyt taipaleelle. Hän näyttää soveltuvan hyvin toimittamaan hänelle uskottuja asioita. Minä tarvitsen näet kirjeenkantajaa.

Sillä välin kuin Colomba valvoi aamiaisvalmistuksia, meni Orso huoneeseensa ja kirjoitti seuraavan kirjeen:

"Luultavasti on teillä kiire saada tavata minua. Samoin haluan minä yhtymystä teidän kanssanne. Huomen-aamulla klo 6 voisimme yhtyä Acqvavivan laaksossa. Pistoolia minä en ole tottunut käsittelemään; sen vuoksi en sitä asetta teille ehdotakaan. Olen kuullut kiitettävän teitä hyväksi pyssymieheksi; ottakaamme kaksipiippuinen kivääri mukaamme kumpikin. Minä saavun sinne erään tämän kylän miehen kanssa. Jos veljenne seuraa teitä, niin ottakaa sitä paitse toinenkin todistaja ja ilmoittakaa minulle asiasta. Ainoastaan siinä tapauksessa tuon kaksi todistajaa.

Orso Antonio della Rebbia."

Viivytyksensä tunnin aikaa kylävoudin apulaisen luona ja pistäydetyksensä vielä Barricinien luona, lähti prefekti jatkamaan matkaansa Corteen ... ainoastaan yhden santarmin seuraamana. Neljännestantia myöhemmin nouti Chilina yllämainitun kirjeen ja vei sen Orlanduccion omiin käsiin.

Vastausta sieti kotvan odottaa: se saapui vasta illalla. Kirjeen oli allekirjoittanut hra Barricini vanhempi, joka ilmoitti lyhyesti jättävänsä viskaalin haltuun kaikki hänen pojallensa osoitetut uhkauskirjeet. "Varmana omastatunnostani", lisäsi hän lopuksi, "odotan siksi, kunnes tuomio-istuin on antanut päätöksensä teidän panettelujenne johdosta."

Tällä välin saapui Colomban kutsusta viisi, kuusi paimenta vartioimaan della Rebbian linnatornia. Orson hangoittelemisesta huolimatta varustettiin torin puoleiset akkunat n.k. archereilla ja pitkin iltaa sai hän palveluksen tarjouksia kylän miehiltä.

Myöskin teologilta saapui kirje, jossa tämä omasta ja Brandolaccion puolesta lupasi tulla avuksi, jos kylävouti aikoi turvautua santarmeihin. Kirje päättyi seuraavalla *post-scriptumilla*: "Uskaltaisinkohan kysyä teiltä, mitä hra prefekti arveli siitä kasvatuksesta, minkä ystäväni on antanut Brusco-koirallensa?"

Lukuunottamatta Chilinaa, en tunne toista parempioppista oppilasta, jolla sitä paitse olisi sellaiset luonnonlahjat."

XVI.

Seuraava päivä kului ilman vihamielisyyksiä. Molemmilla tahoilla pysyttiin puolustus-asemassa. Orso ei poistunut talostansa ja suljettuna pysyi Barricinienkin portti koko päivän.

Pietraneran linnoitusväeksi jätetyt viisi santarmia näkyivät kävelevän torilla ja kylän ympäristössä maapoliisin kanssa, joka yksin edusti kylän eli kaupungin sotaväkeä. Voudin apulainen ei riisunut virkavyötä yltänsä; mutta lukuunottamatta n.k. archereja molempien vihamielisten talojen akkunoissa, ei mikään osoittanut sotatilaa. Ainoastaan korsikalainen olisi tehnyt sen huomion, että torilla — vihreän tammen alla — nähtiin yksinomattain naisia.

Illallisen aikana näytti Colomba iloisena veljellensä seuraavaa kirjettä miss Nevileltä:

"Rakas neiti Colomba! Mielihyvällä näin veljenne kirjeestä, että vihamielisyytenne ovat päättyneet. Vastaanottakaa minun onnitteluni sen johdosta. Isäni ei viihdy enää Ajacciossa, kun veljenne ei enää ole täällä juttelemassa sodasta ja metsästämissä hänen kanssansa. Me lähdemme tänään matkalle ja aiomme nukkua seuraavan yön sen sukulaisenne luona, jolle meillä on suosituskirje. Ylihuomenna noin klo 11 saavun minä sinne pyytääkseni saada maistaa sitä vuoristolaisbrucciota, jonka te väitätte olevan paljo parempaa kuin kaupunginjuusto on.

Hyvästi, rakas neiti Colomba.

Ystävättärenne Lyidia Nevil."

— Hän ei siis ole toista kirjettäni saanut, huudahti Orso.

— Näettehän kirjeen päiväyksestä, että nti Lyidia jo oli matkalla, kun teidän kirjeenne saapui Ajaccioon. Kielsittekö te siis häntä tulemasta?

— Minä kirjoitin hänelle, että elämme täällä piiritystilassa... Silloin ei mielestäni juuri voi vastaanottaa vieraita.

— Niin, ne englantilaiset ovat todellakin omituista väkeä. Viimeisenä yönä, minkä vietin hänen kamarissansa, kertoi hän tuntevansa itsensä sangen pettyneeksi, jos hänen täytyy jättää Korsika näkemättä joku kaunis verikosto. Jos tahdotte, Orso, voisimme antaa hänelle näytännön ja esittää hyökkäyksen vihollisen taloa vastaan?

— Tiedätkös, Colomba, että luonto on nähtävästi erehtynyt tehdessään sinusta naisen. Sinusta olisi tullut mainio sotilas.

— Ehkä. Kaikissa tapauksissa menen valmistamaan bruccioni.

— Se on tarpeetonta. Meidän on lähetettävä joku ilmoittamaan heille tilastamme ja pidättämään heitä tulemasta tänne.

— Vai niin, vai tahtoisitte lähettää sanansaattajan tällaiseen rankkasateeseen, että joku vuorivirta korjaisi sekä viestin että kirjeenne. Voi kuinka minun on sääli ryöväriraukkoja tällaisessa myrskyssä! Onneksi on heillä hyvät *pilonit*.^[26] Tiedättekö, mitä meidän on tekeminen, Orso? Jos myrsky taukoo, niin lähtekää huomen-aamulla sangen varhain matkaan ja joutukaa sukulaisemme luo, ennen kuin ystävämme ovat ehtineet lähteä liikkeelle. Se ei käyne teille vaikeaksi, sillä miss Lyidia nousee aina myöhään ylös. Siellä voitte te kertoa heille, mitä täällä on tapahtunut. Ja jos he siitä huolimatta haluavat tulla, niin vastaanotamme me heidät suurimmalla mielihyvällä.

Orso antoi myöntymyksensä tähän ehdotukseen. Hetken perästä sanoi Colomba:

— Luulitteko ehkä laskeneeni leikkiä, Orso, puhuessani äsken hyökkäyksestä Barricinien taloa vastaan? Tiedättekö, että meikäläisiä on ainakin kaksi yhtä vihollista vastaan. Sen jälkeen kun prefekti erotti kylävoudin virasta ovat melkein kaikki kyläläiset meidän puolellamme. Me voisimme hakata heidät kappaleiksi. Eikä hyökkäys olisikaan vaikea aloittaa. Jos niin tahdotte, menen minä torikaivolle,

ivailen heidän naisiansa, he tulevat ulos ... ja kukaties ... kurjia raukkoja kuin ovat ... kukaties ampuvat he minua *archereinsa* suojasta ... mutta eivät tietysti osaa. Muuta ei tarvita: sodan ovat he silloin alkaneet. Sitä pahempi voitetuille: kuinka voisi temmellyksessä saada selkoa niistä, jotka ovat kolhineet?... Luottakaa siis sisareenne, Orso; lopuksi saapuisivat mustakaavut (lakimiehet), tuhrisivat paljo paperia ja lörpöttelisivät sanomattoman paljo joutavuuksia. Koko juttu raukeisi kuitenkin tyhjiin. Vanha kettu keksisi kyllä keinon näyttää heille tähtiä keskellä päivääkin. Ja ell'ei prefekti vain olisi ehtinyt asettua Vincentellon eteen, niin olisi siinä pian ollut ainakin yksi sellainen.

Kaiken tämän tarinoin Colomba yhtä kylmäverisesti kuin hän hiukkaista ennen oli puhunut bruccion valmistuksesta.

Hämmästyneenä katseli Orso sisartansa pelonalaisella ihailulla.

— Vieno siskoseni Colomba, sanoi hän nousten pöydästä, pelkäänpä sinun olevan itse paholaisen. Mutta ole huoletta. Ell'en voi toimittaa Barricineja hirteen niin keksinen jonkun muun keinon päästäkseni tarkoitusteni perille. Joko kuuma kuula tai kylmää rautaa! [27] Näettehän, ett'en vielä ole unohtanut korsikan kieltä.

— Niin pian kuin mahdollista olisi parasta, sanoi Colomba huokaisten. Millä hevosella te huomenna lähдете matkalle, Ors' Anton'?

— Mustalla. Miksi sinä sitä kysyt?

— Käsken vain antaa sille ohria.

Kun Orso oli mennyt kamariinsa, lähetti Colomba palvelustytön ja vahtipaimenet levolle jääden yksin keittiöön brucciota valmistamaan. Silloin tällöin kuunteli hän ja näytti kärsimättömästi vartovan, että Orso ehtisi nukahtaa. Kun hän vihdoinkin luuli voitavansa otaksua hänen nukkuvan, otti hän veitsen, koetti sen terävyyttä, veti suuret kengät pieniin jalkoihinsa ja hiipi kuulumattoman hiljaa puutarhaan.

Muureilla suljettu puutarha liittyi suurehkoon aidattuun hakaan, johon hevoset aina yöksi vietiin; Korsikassa niitä näet aniharvoin pidetään öisin talleissa. Tavallisesti päästetään ne valloillensa kedolle siinä luottamuksessa, että ne itse ymmärtävät hakea elantonsa ja suojansa kylmältä ja sateelta.

Colomba avasi puutarhan portin varsin varovasti, astui hakaan ja kutsui hiljaa vihellellä luoksensa hevoset, joille hän muuten usein toi leipää ja suolaa. Niinpian kuin musta oli saavutettavissa, tarttui hän lujasti sen otsaharjaan ja viilsi veitsellä sen toiseen korvaan. Hevonen teki hirveän hypyn ja pakeni tiehensä päästäen sen kimeän äänen, jonka hevoset kovan kivun sattuessa toisinaan päästävät. Tyytyväisenä palasi Colomba sitten puutarhaan, mutta samassa avasi Orso akkunan huutaen: "ken siellä?" Myöskin kuuli hän veljensä juuri lataavan pyssyänsä. Onneksi oli puutarhan portti vallan varjossa ja osaksi suuren viikunapuun peitossa. Veljensä kamarista näkyvistä valon välkähdyksistä päätti hän tämän olevan puuhassa sytyttää lamppuansa. Hän kiirehti sulkemaan puutarhan portin ja hiipi talolle päin muuria pitkin, niin ett'ei hänen tummaa pukuansa voinut erottaa puistikon tummasta varjosta ja onnistui näin pääsemään takaisin keittiöön hiukan ennen kuin Orso avasi oven.

— Mitä nyt? kysyi Colomba.

— Minusta kuulusti kuin olisi puutarhan portti käynyt, sanoi Orso.

— Mahdotonta. Olisihan koira toki haukahtanut. Mutta menkäämme katsomaan.

Orso teki kierroksen puutarhan ympäri ja huomasi ulkoportin hyvin lukituksi; hieman häveten turhaa hälytystä, palasi hän takaisin.

— Hauskaa nähdä, että käynte varovaiseksi, veljeni, sanoi Colomba; varuillansa pitääkin olla teidän asemassanne.

— Sinähän minut mieleiseksesi muodostat, vastasi Orso. Hyvää yötä!

Jo päivän koettaessa oli Orso valveilla ja valmiina lähtemään. Hänen pukunsa oli sellainen, että se soveltui sekä hienolle miehelle, joka käy vastaanottamaan mielitiettyänsä neitosta, että myöskin verikoston hankkeissa olevalle korsikalaiselle. Vyötäisiltä luontevasti tiukan, sinisen pitkäntakin yllä riippui vyössä vihreästä silkkinauhasta tinattu, rautainen patruunalaatikko, jonka vieressä näkyi sivutaskusta tikarinkahva; kädessä oli hänellä kaunis Manton-kiväärinsä ladattuna.

Sillä aikaa kun hän kiireesti joi kahvinsa, jonka Colomba kaatoi hänelle kuppiin, meni eräs paimen suitsimaan ja satuloimaan ratsua. Orso seurasi sisarensa kanssa hänen jäljessänsä aina hakaan saakka. Paimen olikin saanut hevosen kiinni, mutta pudotti kauhistuksesta sekä suitset että satulan samalla kuin hevonen, muistaen viime yönä saamansa haavan ja peljäten toista korvaansa, peräytyi ta'apäin,

hypähti pystyyn, hirnui ja metelöi kuin neljä paholaista.

— Kas niin, joudu, joudu! kiirehti Orso.

— Katsokaas, Ors' Anton' ... näettekös tuota, Ors' Anton'! huudahti paimen. Voi, pyhän neitsyen veren nimessä, sitä hävyttömyyttä! j.n.e.

Paimen käytti lukemattoman ja loppumattoman tulvan sadatteluja, joita ei voi kääntää kirjakielelle.

— No, mitä on tapahtunut? kysyi Colomba. Kaikki kolme lähestyivät hevosta; nähtyänsä toisen korvan halaistuksi ja verta vuotavan pääsi heiltä hämmästyksen ja suuttumuksen huudahdus. Tulee muistaa, että vihollisen hevosen silpominen on samalla kosto, taisteluvaatimus ja uhkaus kuolemalla.

Sellaista tekoa ei sovita muu kuin pyssyn laukaus.

Vaikka Orso, joka oli elänyt niin kauvan mantereella, ei tuntenutkaan niin syvästi tämän ilkityön kataluutta, niin olisi hän ehkä kuitenkin hetipaikalla kostanut sen vihamiehillensä, jos joku barricinilainen tällä hetkellä olisi hänen eteensä ilmestynyt.

— Voi noita raukkoja ilkimyksiä! tiuskaisi hän. Poloiselle luontokappaleelle he kostavat, kun eivät uskalla katsoa minua silmiin!

— Mitä me enää vartoisimme, huudahti Colomba rajusti. Silpomalla ratsomme rrammoiksi he suorastaan manaavat meitä tappeluun... Emmekö me heille vastaisi? Olettekos te miehiä vai?

— Kostoa! huusivat paikalle kertyneet paimenet. Taluttakaamme hevosta pitkin kylää ja tehkäämme hyökkäys Barricinin taloa vastaan.

— Vallan lähellä heidän torniansa on olkikatolla varustettu jyvääitta, sanoi vanha Polo Griffo, silmänräpäyksessä sytytän minä sen tuleen!

Eräs toinen ehdotti, että kyläkirkon kellotapulista noudettaisiin tikapuut sitä varten; kolmas tahtoi, että Barricinin talon ovet lyötäisiin rikki eräällä hirrenpäällä, joka sattui olemaan torilla jotakin rakennustarvetta varten. Keskellä kaikkia näitä hurjia huutoja kuului Colomban ääni kehoittavan uskollisia asemiehiä käymään taloon saadakseen suuren ryppyn anisetteä, ennenkuin kävivät toimeen.

Onnettomuudeksi tai paremminkin onneksi ei hevosraukalle tehty ilkityö näyttänyt tekevän Orsoon sitä vaikutusta, jota Colomba oli odottanut. Tosin ei hän epäillyt, ettei tuo raaka työ ollut hänen vihamiestensä tekoja; erityisesti epäili hän siitä Orlanducciota. Mutta sitä hän ei ottanut uskoaksensa, että tuo nuori mies, jota hän oli lyönyt korvalle, oli katsonut tämän häväistyksen kostetuksi sillä, että viilsi korvan halki hänen hevoseltansa. Päinvastoin lisäsi tämä alhainen ja naurettava kosto hänen ylenkatsettansa Barricineja kohtaan: nyt yhtyi hän prefektin mielipiteeseen, ett'ei tuollaisten herrasmiesten kanssa todellakaan kannattanut antautua kaksintaisteluun.

Niin pian kuin hän voi saada äänensä kuuluville, selitti hän pökertyneille puoluelaisillensa, että heidän oli luovuttava sotaisista aikeistansa, sillä piakkoin saapuvat tuomarit tiesivät parhaiten kosta hevosensa silvotun korvan.

— Isäntä talossa olen minä, lisäsi hän ankarasti, ja vaadin, että minua totellaan. Sen joka täällä vielä puhuu miestapoista tai murhapoltosta, korvennan minä vuorostansa. Ja nyt ... satuloikaa harmi, että pääsen matkalle!

— Kuinka? kysyi Colomba vetäen hänet syrjään, te sallitte siis meitä näin loukattavan. Isävainajamme eläessä eivät Barricinit ikinä olisi uskaltaneet noin silpoa elukoitamme.

— Minä lupaan sinulle, että he vielä katuvat tätä. Mutta noiden kurjien rankaiseminen kuuluu santarmeille ja vanginvartijoille, koska he eivät uskalla käydä muiden kimppuun kuin eläinraukkojen. Tuomioistuin saa puolestamme kosta heille ... mutta ellei se sitä tee, niin ... sinun ei tarvitse tulla muistuttamaan minua siitä, kenen poika olen...

— Malttia! rukoili Colomba huokaisten.

— Muista se, siskoni, että jos minä palattuani kuulen täällä toimeenpannun mielenosoituksia Barricineja vastaan, en minä sitä ikinä sinulle anteeksi anna. Onhan sangen mahdollista, jatkoi hän hellemin, niin, jopa varsin luultavaakin, että palaan everstin ja hänen tyttärensä kanssa. Laita siis huoneet kuntoon heitä varten ja toimita hyvä aamiainen, että vieraamme viihtyisivät täällä niin hyvin kuin mahdollista. Rohkeus on hyvä avu, Colomba, mutta naisen tulee myöskin osata pitää huoli taloudesta. Ja nyt ... syleile minua ... ja ole järkevä! Kas, harmi onkin jo satuloitu.

— Orso, ette suinkaan te yksin lähde? kysyi Colomba.

— Minä en tarvitse seuralaista, vastasi Orso, ja ole varma siitä, ett'ei minulta korvia silvota.

— Vaan kuinka voisin minä päästää teidät lähtemään yksin näin sotaiseen aikaan. Hoi, Polo Griffo! Halloo, Gian' Francé! Memmo, hoi! Ottakaa pyssynne ... ja seuratkaa veljeäni.

Sangen vilkkaan väittelyn jälkeen täytyi Orson suostua lähtemään paimenjoukon seuraamana. Näistä valitsi hän ne kiihkoisimmat, jotka äänekkäimmin olivat sotaan yllyttäneet.

Toistettuansa vielä kerran äskeiset käskyt sisarelle ja kylään jääville paimenille, lähti hän vihdoin matkaan ... tehden mutkan välttääksensä Barricinin taloa.

Pietraneran kylän olivat he jo jättäneet kauvas jälkeensä ja ajoivat täyttä nelistä eteenpäin, kun vanha Polo Griffo puron yli mentäessä huomasi lähisuolla joukon sikoja, jotka kaikessa mukavuudessa maata röhöttivät liejussa, nauttien yht'aikaa auringon helteestä ja veden vilppaudesta.

Hetipaikalla tähtäsi hän suurinta emäsikaa ja laski sille kuulan päähän sillä menestyksellä, että se kuoli paikoilleen. Vainajan kumppalit kömpivät ylös ja pakenivat ihmeteltävän nopeasti. Ja vaikka eräs toinen paimenista ampui vuorostansa näiden jälkeen, pääsivät ne kuitenkin ehein nahoin eräeseen pensastoon, jonka peittoon hävisivät.

— Te pöllöt! ärjäsi Orso, ettekö te voi erottaa kesyjä sikoja villeistä?

— Häh? vastasi Polo Griffo, tunsinhan minä ne kylävoudin sikolaumaksi... Ja opettaakseni häntä silpomaaan hevosiamme, Ors' Anton'...

— Kuinka? huudahti Orso kiivastuen, vai aiotte te konnat jäljitellä vihamiestenne raakuuksia! Menkää tiehenne, lurjukset! Minä en teitä tarvitse. Muuhun te ette kelpaakaan kuin sikojen kanssa taistelemaan. Vannonpa Jumalan edessä, että lävistän kallonne, jos uskallatte seurata minua!

Molemmat paimenet vaihtoivat ällistyneinä silmäyksiä. Orso kannusti ratsuansa ja hävisi täyttä laukkaa näkyvistä.

— Kas niin! sanoi Polo Griffo, sepä vasta mies! Pidä sitten herrain puolta, jotka sinua näin kohtelevat! Hänen isänsä, eversti, haukkui sinut pahanpäiväiseksi siitä, että kerran tähtäsit kylävoutia... Mokomaa elukkaa ei muka saisi ampua!... Ja entäs poika! Näithän, mitä minä hänen puolestansa tein? Ja palkkioksi uhkaa hän lävistää kalloni niinkuin halkaistaan leilirämä, joka ei enää pidä viiniä. Semmoista ne mantereella oppivat, Memmo!

— Niin kyllä, ja jos se tulee tiedoksi, että sinä olet tuon sian tappanut, niin vetävät he sinut oikeuteen ... eikä Ors' Anton' ehkä viitsi puhua puolestasi tuomareille eikä maksaa vahinkoa kylävoudille. Onneksi ei kukaan tekoasi nähnyt ... ja pyhä Nega auttaa sinut kyllä koko jutusta.

Hiukan aikaa mietittyänsä tulivat molemmat paimenet siihen päätökseen, että oli viisainta upottaa sika läheiseen suokuoppaan. Ja päätöksensä panivat he myöskin täytäntöön ... vaikka kumpikin tietysti sitä ennen viilsi itsellensä muutamia viipaleita tästä della Rebbian ja Barricinien keskinäisen sukuvihan viattomasta uhrista.

XVII.

Päästyänsä vapaaksi kurittomasta saattoseurastansa jatkoi Orso matkaansa; enemmän mieltä hän sitä iloa, minkä miss Nevilen jälleennäkeminen hänelle tuotti, kuin pelkäsi vihamiestensä tapaamista.

Oikeusjuttu katalain Barricinien kanssa pakottaa minut tietysti tekemään matkan Bastiaan. Miksi en siis voisi saattaa miss Nevileä sinne asti? Ja miksi emme voisi yhdessä matkustaa sieltä Orezzan kylpylaitokseen? mieltä hän.

Äkkiä toivat lapsuuden muistot hänen mieleensä tämän sievän ja luonnonkauniin seudun. Hän siirtyi jo ajatuksissansa sinne ... vihreälle nurmikedolle ... ikivanhain kastanjapuiden alle. Valkkyvän nurmen ruohikossa, jossa vilkkui sinikukkia ... väriltänsä samanlaisia kuin hänelle hymyilevät sinisilmät ... näki hän jo miss Lyidian istuvan vierellänsä. Hän oli ottanut hatun päästänsä ... ja nuo vaaleat ... silkkiäkin hienommat ja pehmeämmät ... suortuvat loistivat lehvistön läpi tunkevan auringon paisteessa kuin kultainen vyyhti. Hänen kirkkaat sinisilmänsä olivat hänestä taivaan sineäkin sinisemmät. Käsi poskella kuunteli miss Lydia siinä miettivän näköisenä niitä lemmen sanoja, joita hän vavisten kuiskaili. Yllänsä

oli hänellä se musliini-puku, jota hän käytti viimeksi Ajaccioissa erottaessa. Tämän hameen helmojen alta näkyi pienoinen jalka mustassa satiinikengässäänsä. Orson mielestä olisi se onnen poika, joka saisi suudella tuota pienoista jalkaa. Mutta toisessa kädessä, jossa ei ollut hansikasta, oli hänellä satakaunun kukkiva oksa. Orso otti häneltä tämän kukkasen ja puristi miss Lyydian kättä; sen tehtyä suuteli hän kukkaista ... ja sitten kätöistä ... eikä miss Lyydia siitä pahastunut...

Kaikilta näiltä ajatuksilta oli hän laiminlyönyt tarkata matkan suuntaa, mutta ratsu lönkytteli yhäti eteenpäin. Mielikuvituksessaan oli hän jo toistamiseen suutelevinansa miss Nevilen valkoista kättä, mutta todellisuudessa huomasi hän aikovansa suudella ratsunsa harjaa. Samassa silmänräpäyksessä seisahtui hevonen. Pikku Chilina salpasi siltä tien ja tarttui sitä suitsista.

— Minne te ajatte, Ors' Anton'? kysyi tyttö. Vai ettekö tiedä, että vihamiehenne on tässä aivan lähellä?

— Vihamieheni! huudahti Orso suuttuen siitä, että hänen unelmaansa hauskimalla hetkellä näin häirittiin. Missä hän on?

— Orlanduccio on tässä lähellä. Hän odottaa teitä. Kääntykää pois, Ors' Anton'.

— Vai odottaa hän minua! Näitkö sinä hänet?

— Näin, Ors' Anton'; lepäsin erään sanajalka-pensaan peitossa ja näin hänen ratsastavan ohitseni. Kiikarillansa tähysteli hän joka taholle ympärillensä.

— Mistä päin hän tuli?

— Tuolta noin ... juuri sieltä, minne te nyt aiotte.

— Kiitos.

— Ors' Anton', eikö olisi viisaampaa vartoa, kunnes enoni saapuu? Ei hän enää kauvan viipyne ... ja hänen kanssansa olette te varmasti suojattuna.

— Elä pelkää, Chili, en minä tarvitse enoasi.

— Minä juoksisin edellänne, jos sallitte.

— Mitä joutavia ... kiitos, kiitos.

Kannustaen hevostansa ratsasti Orso nopeasti sinne päin, minne tyttönen oli näyttänyt.

Hänen ensimmäinen tunteensa oli sokea kiivastus, mutta sitten ajatteli hän, että kohtalopa antoi hänelle mainion tilaisuuden opettaa hieman tuota katalaa, joka hevosia silpomalla kosti saamansa korvapuustin. Yhäti eteenpäin ajaessansa muisti hän antaneensa prefektille jonkunlaisen lupauksen ja pelkäsi varsinkin, ett'ei saisi tavata miss Nevileä; tämä muutti hänen mielensä ja hän tunsu melkein toivovansa, ett'ei tapaisi Orlanducciota. Mutta sitten saivat isän muisto, tämän-aamuinen tapaus hevoisha'assa ja Barricinien tuonoiset uhkaukset jälleen vihan hereille kiihoittaen häntä vihamiestä vastaan, jonka hän aikoi vaatia, jopa suorastansa pakottaa taisteluun.

Vastakkaisten tunteiden näin hänessä riehuessa jatkoi hän yhä matkaansa, mutta kävi jo varovaiseksi, tarkasteli pensaita ja aitovieriä ja pysähtyi toisinaan kuuntelemaan salolta kuuluvaa epämääräistä humua.

Kymmenen minuuttia sen jälkeen, kun hän oli eronnut pikku Chilinasta (kello oli nyt noin 9 aamulla), saapui hän tavattoman jyrkänteen partaalle. Tie tahi oikeammin melkein huomaamaton polku, jota hän oli seurannut, meni tässä vasta palaneen maquis-pensaston poikki. Maa oli melkein valkean tuhan peitossa ja siellä täällä törrötti eräitä pensaspuita sekä vallan lehdettömiksi paljastuneita, mustiksi kärventyneitä vankkoja puunrunkoja, joissa elämän neste jo oli kuivettunut. Tuollainen palokangas muistuttaa meitä talvisesta salosta pohjois-Ranskassa ja nämä kuiviksi kärventyneet seudut, jotka tuli on tuhonnut vehmaine kasvullisuksiensa, näyttävät ihan epätoivoisen surullisilta ja ikäviltä.

Tämän maiseman nähdessänsä ei Orson päässä syntynyt muita ajatuksia kuin se, mikä hänelle nykyisessä asemassansa todellakin oli tärkeä: tuollainen alaston seutu ei voinut antaa suojaa väijyjille. Miehestä, jonka alinomaa täytyi peljätä näkevänsä rintaansa kohti tähdätyn kiväärin piipun pistävän esiin pensastosta, tuntui tällainen laaja ja aukea seutu mieluisalta kosteikolta. Palaneen maquis-kankaan takana näkyi useita viljelysmaita, jotka maan tavan mukaan olivat ryntäiden korkuisella kiviaidalla ympäröidyt. Polku kulki näiden aituuksien välistä, joiden sisäpuolella sikin sokin kasvavat mahdottoman suuret kastanjapuut etäältä katsoen näyttivät yhtenäiseltä, sankalta metsältä.

Mäen jyrkkyys pakotti Orson laskeutumaan satulasta maahan; heittäen suitset ratsun kaulalle luisti

hän aika vauhtia sileätuhkaista rinnettä alas ja oli enää tuskin 25 askelta tien vieressä olevasta oikeanpuolimaisesta kiviaidasta, äkätessään ihan edessänsä ensin kiväärinpiipun ja sitten muurin yli näkyvän pään. Kivääri laskeutui ja Orso tunsu miehen Orlanduccioksi, joka juuri aikoi laukaista. Tuokiossa asettui hän puolustautuvaan asentoon ja kiväärit poskella tarkkasivat molemmat toisiansa hetkisen ajan sen ahdistuksen tunteen vallassa, minkä uljainkin tuntee hetkellä, jolloin hän joko tappaa toisen taikka kuolee itse.

— Katala konna! huusi Orso hänelle. Samassa silmänräpäyksessä näki hän tulen Orlanduccion kivääristä ... ja melkein yhtäaikaan kuului vasemmalta puolen polkua toinen laukaus ... jonka ampujaa hän ei ollut huomannutkaan, vaikka sala-ampuja tietysti oli kätkeytynyt tuon toisen muurin ta'a.

Molemmat kuulat sattuivat: Orlanduccion luoti lävisti Orson vasemman käsivarren, joka tähdätessä oli jäänyt suojattomaksi; toinen sattui hänelle rintaan, mutta lävisti ainoastaan takin, sillä onneksi sattui se tikarin terään, ja litistyi sitä vastaan aikaansaaden ainoastaan lievän mustelman. Orson vasen käsivarsi vaipui hervahtaneena alas jääden jäykkänä riippumaan kylkeä pitkin ja samoin vaipui kohotettu pyssyn piippukin hetkiseksi alas. Mutta pian nosti hän sen jälleen ylös, tähtäsi ainoastaan oikealla kädellensä Orlanducciota kohti — ja laukaisi.

Vihamiehen pää, joka näkyi vain silmiin saakka, hävisi samassa muurin taakse. Kääntyen sitten vasemmalle ampui hän toisen laukauksen sauhun peitossa seisovaa miestä kohti, josta hän tuskin erotti mitään. Tämäkin hävisi tietymättömiin. Nämä neljä laukausta seurasivat toisiansa niin uskomattoman nopeasti, etteivät harjoitetut sotilaatkaan voisi ampua nopeammin ruoduttain ammuttaessa. Kiväärin sauhu nousi verkalleen taivaalle, mitään liikettä ei muurin takana näkynyt eikä pienintäkään ääntä sen koommin kuulunut. Ell'ei hän olisi tuntenut kipua käsivarressansa, olisi hän ollut valmis uskomaan ampuneensa vain oman mielikuvituksensa luomia kummituksia.

Odottaessansa toista laukaussarjaa astui Orso pari askelta syrjään päästäksensä erään kankaalle jääneen palaneen puun taakse. Tässä suojapaikassansa latasi hän nopeasti uudelleen pyssynsä, jonka hän asetti polviensa väliin. Vasemmassa käsivarressa tuntui sentään ankara kipu ja olipa kuin olisi hän kantanut sanomattoman raskasta taakkaa.

Mihin olivat hänen vastustajansa hävinneet? Asia oli hänen mahdoton käsittää. Jos he olisivat paenneet taikka haavoittuneet, niin olisi kai hän kuullut jotakin liikettä tai ääntä tuolta pensaiden välistä. Olisivatko he kuolleet vai odottivatko muuriensa suojassa ehkä sopivaa tilaisuutta ampua häntä toistamiseen? Epätietoisena tästä ja tuntien voimansa vähenevän, notkisti hän oikean polvensa maahan, nojasi haavoittuneen käsivartensa toista vastaan ja asetti pyssyn piipun palaneen puun rungosta esiin pistävän oksan varaan. Sormi liipasimella, katse suunnattuna muuria kohti ja herkästi kuunnellen pienintäkin risahdusta seisoi hän hievahtamatta paikoillansa muutamia minutteja, jotka tuntuivat hänestä vuosisadalta.

Vihdoin kuului hänen takanansa etäinen huuto ... ja pian sen jälkeen tuli nuolena mäkeä alas koira, joka häntäänsä heiluttaen pysähtyi hänen eteensä. Orso tunsu sen heti ryövärein opettamaksi Bruscocksi, joka epäilemättä näin ilmoitti isäntänsä olevan tulossa. Kunniallistakaan miestä lienee tuskin koskaan varrottu niin kärsimättömästi kuin Orso odotti Bruscon omistajaa. Kuono ilmassa vainusi koira levottomana lähintä aitausta kohti. Äkkiä päästi se äreän murinan, loikkasi kerralla muurin yli ja ilmestyi melkein samalla kertaa muurin harjalle, mistä se katseli Orsoon päin niin selvästi hämmästynein silmin kuin koira ikinä voi sen tehdä. Sitten haisteli se jälleen ... tällä kertaa vastakkaiseen aitaukseen päin ... jonne se äkkiä hyppäsi yhdellä ainoalla loikkauksella. Sekuntia myöhemmin ilmestyi se taas kiviaidan harjalle yhtä hämmästyneen ja levottoman näköisenä. Sen jälkeen lähti se, häntä koipien välissä, juoksemaan pensastoon päin tarkaten yhäti Orsoa ja poistui sivukaareissa verkkaisin askelin; jonkun matkan päässä tielle päästyänsä kapasi se mäkeä ylös melkein äskeisellä nopeudella juostaksensa isäntäänsä vastaan, joka mäen jyrkkyydestä huolimatta nopein askelin laskeutui tasangolle.

— Tänne päin, Brando! huusi Orso niin pian kuin luuli äänensä kantavan.

— Ohoo, Ors' Anton'! Oletteko te haavoittunut? kysyi Brandolaccio juosten luo vallan hengästyneenä. Vartaloonko sattui vai jäseniin?

— Käsivarteen.

— Käsivarteen! No, sitten ei ole hätää. Entäs hän?

— Luulen sattuneen häneenkin.

Seuraten koiraansa juoksi Brandolaccio lähintä kiviaitausta kohti ja kumartui katsomaan muurin toiselle puolen.

Sitten paljasti hän päänsä ja lausui:

— Levätköön rauhassa herra Orlanduccio!

Kääntyen sen jälkeen Orsoa kohti tervehti hän tätä vakavasti:

— Kas, tuota sanoisin minä "taidolla sovitetuksi" sankariksi.

— Elääkö hän vielä? kysyi Orso vaivaloisesti hengittäen.

— Ohoh! Sen jättää hän kiltisti tekemättä, sillä luotinne on sattunut silmään ... ja se suru riittää tavallisesti. Pyhän neitsyen veren nimessä, millainen läpi! Hyvä pyssy tuo, kautta uskoni oman! Kuinka karkea luoti! Aivanhan se murskaa aivot mieheltä! Tiedättekös, Ors' Anton', mitä ajattelin kuullessani ensimmäiset laukaukset: piff, piff! — Saakeli, ajattelin minä, nyt ne taisivat nykistää kunnan luutnanttini. Mutta kun englantilainen kiväärinne pamahti, pum, pum! ... niin arvelin, että mies vastaa... No, Brusco, mitä sinä minusta tahdot?

Koira vei hänet toisen aitauksen luo.

— Suokaa anteeksi, huusi Brandolaccio ällistyneenä, kaksoislaukausko? Elkkää hiidessä! Rutto vie, onpas ruuti kallista tähän aikaan, koska te sitä noin säästäen käytätte.

— Jumalan nimessä, kuinka niin? kysyi Orso.

— Hehee! Elkkää laskeko leikkiä, hyvä luutnantti! Te vain kaadatte riistaa ... ja vaaditte, että muut sen teille kokoo. Onpas eräs mies tänään saapa kauniin jälkiruo'an. Tarkoitin ukko Barricinia. Kuka lahtilihaa tahtonee, niin tuossa sitä on! Kuka perhana nyt ukon perii?

— Mitä? Vincentellokin kuollut?

— Sangen tarkkaan. Hyvää terveyttä meille, jotka tänne jäämme![28] Siinä teette te hyvin, hra luutnantti, ett'ette saata vihamiehillenne pitkällisiä kipuja. Tulkaas katsomaan Vincentelloa: hän on vieläkin polvillaan nojaten päänsä kiviäitaa vastaan. Hän näyttää vain nukahtaneen. Mutta sitä unta voimme kutsua lyijyuneksi. Kurja raukka!

Orso käänsi kauhulla päänsä pois päin.

— Oletko varma siitä, että hän todella on kuollut?

— Siinä olette te Sampiero Corson kaltainen, ett'ette ammu kuin kerran samaa miestä. Katsokaas tuota naarmuanne, vasemmalla puolen rintaa! Sattuipas kuin Vincileonelle Waterlooossa. Lyönpä vetoa, että luoti on käynyt sangen lähelle sydäntä. Kaksoislaukaus! Minä luovun, hitto vie, koko urheilusta!... Kaksi riistaa kahdella laukauksella!... Kuulilla! ... kaksi veljestä!... Jos teillä sattui olemaan kolmas, niin sai ukko tehdä seuraa... Ampukoonpas joku paremmin!... Olivatpa ne laukauksia, Ors' Anton'!... Mutta minkä saakelin vuoksi ei minunlaisen kunnan pojan ole koskaan suotu onnistua kaksoislaukauksella ... santarmein kanssa oteltaessa?

Näin ihmetellen tutkisteli ryöväri Orson käsivartta ja pisti tikarillansa läven hänen hihaansa.

— Ei tämä ole mitään, vakuutti hän. Hiukan parsimista neiti Colomballe, siinä kaikki... Häh? Mitäs minä tuossa näen? Mustelma rinnassa?... Mutta luoti siitä ei ole mennyt ... sillä kuinkas te voisitte tuolla tuulella olla. Koettakaas liikuttaa sormianne!... Tunnetteko hampaani, kun purasen teitä pikku sormeen?... Ette tunne juuri ensinkään?... Sama se ... ei se mitään ole. Sallikaapa minun ottaa kaula- ja nenäliinanne. Mutta pitkätakkinne on hieman pilalla... Minkä perhanan vuoksi te olette pukeutuneet kuin tanssijaisiin?... Vai häihinkö te aioitte? Kas tässä, juokaas tilkka viiniä ... kuinka ei teillä ole kurbitsipulloa mukanne?... Eihän korsikalainen koskaan lähde matkaan ilman tasku-mattia?

Äkkiä keskeytti hän haavurihommansa huudahtaen:

— Kaksi laukausta! Ja molemmat samassa kylminä... Toveriani pastoria on se naurattava ... kaksoislaukaus! Saakeli! Mutta tuossahan tulee pikku kilpikonnani vihdoinkin. Chilina!

Orso ei vastannut mitään. Hän oli käynyt kuolon kalpeaksi ja kaikki hänen jäsenensä värisivät.

— Chili, huusi Brandolaccio, vilkaisepas tuonne muurin taakse. Häh?

Käsiänsä ja jalkojansa käyttäen kapusi lapsi muurille... Orlanduccion ruumiin nähtyänsä teki hän heti ristinmerkin.

— Ei se vielä mitään ole, jatkoi ryöväri, mutta käyhän katsomassa, mitä tuolla toisella puolen on.

Lapsi teki toisen ristinmerkin.

— Tekö tämän teitte, eno? kysyi hän arasti.

— Minä! Tuollaisen metsämiehen rinnalla olen minä vain ikäkulu hylkiö! Hra Orson työtä se on. Häntä voit sinä onnitella.

— Neiti Colombaa on se suuresti ilahduttava... Mutta haavoittumisenne on häntä huolestuttava, Ors' Anton'.

— Kas niin, Ors' Anton', sanoi ryöväri sitomisen lopetettuansa, Chilina onkin jo saanut kiinni ratsunne. Nouskaa satulaan ja seuratkaa minua Stazzonan maquis-metsään. Arvaattehan, kenen te siellä tapaatte. Me hoidamme teitä siellä niin hyvin kuin voimme. Pyhän-Kristiinan ristin luona täytyy teidän nousta kävelemään. Hevosenne voitte uskoa Chilinan huostaan; hän vie tästä sanan neiti Colomballe ja tiellä voitte sanoa hänelle, mitä muita terveisiä teillä kotiinne on. Tyttöselle voitte uskoa salaisuutennekin, Ors' Anton', hän antaa ennen hakata itsensä kappaleiksi kuin pettä ystävänsä.

Äänensä helläksi muuttaen kääntyi hän Chilinan puoleen:

— Mene siis, veitikka, ja ole yksinäisyyteesi kirottu, sinä vietävän ilkiö! (Orsolle). Minä olen nähkääs yhtä taikauskoinen kuin monet muutkin ryövärit, jotka pelkäävät kiinnittävänsä lapset itseensä joutavilla siunauksilla ja ylistyksillä... Sillä tiedättehän, että *Annocchiaturassa*[29] asuvat salaiset voimat ilkeydessään tavallisesti tekevät päin vastoin kuin olemme toivoneet.

— Ja minne joudun minä sitten, Brandolaccio? kysyi Orso riutuvalla äänellä.

— Perhana minut vieköön, jos tiedän useampia mahdollisuuksia kuin nämä kaksi: linnaan tahi maquis-metsän kätköön. Mutta della Rebbian suvun jälkeläinen ei löydä tietä linnaan... Metsän peittoon siis, Ors' Anton'!

— Jääkööt hyvästi siis kaikki toiveeni! huudahti haavoitettu surullisesti.

— Toiveenne?... Mitä hittoja!... Oletteko voinut toivoa onnistuvan paremmin kaksipiippuisella kiväärillä?... Mutta kuinka saamarin lailla voivat he teitä haavoittaa? Nuo veitikat ovat olleet sitkeämpihenkisiä kuin kissat, luulen ma.

— Hehän ensiksi ampuivat, sanoi Orso.

— Aivan oikein, sen unohdin... Piff, piff! Pum, pum! ... kaksoislaukaus yhdellä kädellä!... Jos joku tuon paremmin tekee, menen minä hirteen... Ahaa, te olette jo satulassa ... mutta vilkaiskaa toki hiukan työnne tuloksia, ennenkuin poistutte. Jättää heidät noin vain, hyvästiä sanomatta, ei ole kohteliasta, Ors' Anton'.

Orso kannusti ratsuansa... Mistään hinnasta ei hän tahtonut nähdä noita onnettomia, joihin hän oli kuoleman nuolen lähettänyt.

— Vartokaas, Ors' Anton', sanoi ryöväri tarttuen hänen ratsunsa suitsiin kiinni, sallitteko minun puhua suoraan? Noiden molempien nuorten miesten kohtalo minua surettaa. Suokaa anteeksi, mutta ... molemmat pulskia ... voimakkaita ... nuoria miehiä!... Orlanduccion kanssa olin sitä paitse useat kerrat metsästännyt... Neljä päivää sitten lahjoitti hän minulle paketin sikaareja... Ja entäs Vincentello, joka aina on niin hyvällä tuulella!... Tietysti olette te vain täyttänyt velvollisuutenne ... ja sitä paitse ei noin kaunista kaksoislaukausta tarvitse katua. Mutta minulla ei ole mitään tekemistä teidän kostonne kanssa... Tiedän teidän olleen oikeassa: vihollisestansa tahtoo aina päästä. Mutta olihan Barricinien perhe vanhaa sukua... Ja molemmat kaksoislaukauksella! Se on terhakkaa.

Pitäessään näin hautajaispulietta Barricinien muistoksi, saattoi Brandolaccio herra Orsoa, Chilinaa ja Bruseo-koiraa kiireellä Stazzonan maquis-metsää kohti.

XVIII.

Pian sen jälkeen, kun Orso oli lähtenyt matkalle, sai Colomba vakoilijainsa kautta tietää, että nuoret Barricinit olivat asettuneet väijyksiin; siitä hetkestä alkaen ei hän voinut levottomuuttansa karkoittaa. Hän juoksenteli ympäri taloa rientäen keittiöstä saapuville vieraille varattuihin huoneisiin, oli alinomaa

puuhassa eikä kuitenkaan tehnyt mitään ja pysähtyi alinomaan akkunaan nähdäkseen oliko kylässä mitään meteliä tekeillä.

Noin klo 11:n tienoissa saapuivat Pietraneraan ratsain eversti Nevil, hänen tyttärensä, näiden palvelijat ja oppaat. Mennessänsä heitä vastaan kysyi Colomba ensi sanoiksensa:

— Oletteko ehkä nähneet veljeäni?

Sitten tiedusteli hän oppaalta, mitä tietä he olivat tulleet ja milloin lähteneet matkalle. Vastaukset kuultuansa oli hänen mahdotonta ymmärtää, ett'eivät he olleet kohdanneet Orsoa.

— Ehkä on veljenne matkustanut ylätieta? sanoi opas; me taas tulimme alatieta.

Mutta Colomba pudisti päätänsä tehden uusia kysymyksiä. Huolimatta luonteensa lujuudesta, jota lisäsi halu peittää vierailta kaikki heikkouden tunteet, oli hänen mahdotonta salata näiltä levottomuuttansa, joka myöskin valtasi everstin ja neiti Lyydian, niin pian kuin nämä olivat Colombalta kuulleet sovintoyrityksen onnettomasta lopusta.

Miss Nevil tunsu itsensä aivan hermostuneeksi ja tahtoi, että tiedustelijoita lähetettäisiin joka taholle; eversti taas tarjousi heti paikalla nousemaan satulaan lähteäksensä oppaan seurassa Orsoa etsimään. Vieraiden pelko muistutti Colombaa emännän velvollisuuksista. Koettaen hymyillä pakotti hän everstin istumaan aamiaispöytään ja keksi kymmeniä mahdollisia syitä veljensä viipymiselle, jotka kaikki hän kuitenkin samassa aina kumosi. Luullen velvollisuutensa miehenä olevan rauhoittaa naisia, esitti everstikin oman selvityksensä.

— Lyönpä vetoa, sanoi hän, että hra della Rebbia on tavannut metsän otuksia eikä jaksanut vastustaa houkutusta, vaan palaa kotiin jahtilaukku pullollansa. Saakeli, sanoi hän, kuulimmehan matkalla neljä selvää pyssynlaukausta. Pari näistä kuului tavallista kovemmin ja silloin sanoin minä tyttärelleni: lyönpä vetoa, että hra della Rebbia on metsästävässä ... sillä niin kovaääninen voi olla ainoastaan minun entinen Manton-kiväärini.

Colomba kalpeni ja Lyydia, joka tarkasti häntä huomaavaisesti, aavisti helposti, mitä epäilyksiä hänessä everstin arvailu herätti. Hetken vaitiolon jälkeen kysäsi Colomba vilkkaasti ammuttiinko nuo kaksi kovempaa laukausta ensin vaiko vasta heikompain jälkeen. Mutta tätä tärkeintä seikkaa eivät eversti ja hänen tyttärensä eivätkä heidän oppaansakaan olleet tulleet tarkanneeksi.

Vaikka yksikään Colomban lähettämistä tiedustelijoista ei vielä klo 1:n tienoissa ollut palannut takaisin, kokosi Colomba kaikki voimansa ja pyysi vieraitansa käymään aamiaiselle. Mutta ruoka ei maistanut muille kuin everstille. Jos torilta kuului hiukankaan ääntä, juoksi Colomba akkunaan ja palasi sitten surullisena istumaan koettaen vieläkin murheellisemmän näköisenä ylläpitää ystäviensä kanssa vähäpätöistä keskustelua, jota kukaan ei kuitenkaan seurannut ja jota pitkät vaitiolot yhtämittäa keskeyttivät.

Äkkiä kuului joku tulevan täyttä laukkaa ratsastaen.

— Ah, nyt se on veljeni, huudahti Colomba hypähtäen ylös.

Mutta tulija olikin Chilina, joka kahareisin ratsasti Orson hevosella.

— Veljeni on siis kuollut! huusi hän sydäntä vihlovalla äänellä.

Everstiltä putosi lasi kädestä, miss Lyydia kirkasi hänkin ja kaikki kiiruhtivat he talon ovelle.

Ennenkuin Chilina ehti alas satulasta, nosti Colomba hänet ilmaan kuin höyhenen ja ravisti häntä niin rajusti, että pikku poloinen oli tukehtua. Lapsi ymmärsi hänen hirmuisen katseensa ja hänen ensimmäiset sanansa olivat: Hän elää!

Colomba päästi hänet irti kovasta syleilystänsä ja Chilina viskausi maahan notkeana kuin kissan poikanen.

— Entäs toiset? kysyi Colomba painuneella äänellä.

Chilinä teki ristinmerkin peukalolla ja pitkällä sormellansa. Samassa saivat Colomban kuolonkalpeat kasvat elävän ruusun värinsä takaisin. Heittäen säihkyvän katseen Barricinien taloa kohti sanoi hän vierailtensa hymyillen:

— Menkäämme sisään juomaan kahvia!

Ryövärein suojatilla oli paljo kertomista.

Hänen kansanmurteella annetun kuvauksensa käänsi Colomba semmoisenaan italiaksi, josta miss Nevil sen taas käänsi englannin kielelle; eversti kirosi tuon tuostakin sitä kuullessaan, miss Lyydia taas säesti sitä huokauksilla. Colomba kuunteli tarinaa järkähtämättömän kylmäverisesti ... mutta punoi damastiruokaliinaansa niin armottomasti, että se näytti repeävän.

Viisi kuusi kertaa keskeytti hän tyttösen vaatien tämän aina uudelleen kertomaan, ett'ei haava Brandolaccion mielestä ollut vaarallinen ja että tämä oli sanonut nähneensä paljo pahempiakin. Lopuksi kertoi Chilina Orson pyytäneen saada heti paikalla kirjoituspaperia ja jättäneen sisarensa tehtäväksi rukoilla, ett'ei eräs nainen, joka ehkä jo oli saapunut taloon, matkustaisi pois paikkakunnalta ennen kuin oli saanut kirjeen häneltä.

— Se Orso herraa enin huoletti, lisäsi tyttönen; minä olin jo pitkän matkan päässä, kun hän taas kutsui minut takaisin, teroittaakseen mieleeni tämän asian, josta hän jo kaksi kertaa sitä ennen oli puhunut.

Veljensä menettelyn kuultuaan hymyili Colomba hiukan ja puristi lujasti englantilaisen neitosen kättä, joka vuodatti runsaita kyyneliä voimatta keksiä sopivaa tapaa kääntää isällensä tätä erityiskohtaa tytön kertomuksessa.

— Niin, jättehän te minun luokseni, rakas ystävättäreni! huudahti Colomba syleillen miss Lyydiaa. Ja sitten autatte te meitä.

Ottaen sitten eräästä kaapista esille joukon vanhoja liinavaatteita alkoi hän repiä niitä siteiksi ja hasuiksi. Ken näki hänen säihkyvät silmänsä, vilkkaan värinsä, syvämielisyytensä ja kylmäverisyytensä, sen olisi käynyt vaikeaksi sanoa, oliko hän enemmän liikutettu veljensä haavasta kuin hän iloitsi vihamiehensä kuolemasta.

Milloin kaatoi hän everstille kahvia ja kehui tälle taitoansa kahvinkeitäjänä, milloin jakoi hän työtä neiti Nevilille ja Chilinalle kehoittaen näitä ompelemaan siteitä yhteen ja käärimään ne kerälle. Kahdennenkymmenennen kerran kysyi hän Chilinalta näyttikö Orso kovin kärsivän haavastansa. Alinomaa keskeytti hän työnsä puhutellakseen everstiä tähän tapaan:

— Kaksi niin viekasta ja pelottavaa miestä! Orso yksin ... haavoitettuna ... ja ainoastaan yhdellä kädellä ... teki kuitenkin lopun molemmista. Mikä uljuus, hra eversti!... Eikö se ole sankarillista? Voi, hyvä neiti Nevil, kyllä te olette onnellisia eläessänne niin rauhallisessa maassa kuin teidän on!... Olen varma, ett'ette te vielä tuntenut veljeäni!... Ennustinhan minä jo, että kerran on haukka siipensä levittävä!... Te olette erehtynyt hänen vienosta katsannostansa ... mutta siihen vaikutti teidän läheisyytenne, neiti Nevil... Oi, jospa hän näkisi teidän työskentelevän tällä tavoin!... Orso parka!

Miss Lyydia voi tuskin ottaa osaa työhön eikä löytänyt sanaakaan vastaukseksi. Eversti kysyi, miksi ei jo kiirehditty tekemään valitusta viranomaisille. Hän puhui kruununmiehen toimitettavasta, laillisesta tutkistelusta[30] ja muista korsikalaisille yhtä oudoista asioista. Lopuksi tahtoi hän tietää, oliko tuon kunnan Brandolaccion maalaistalo kaukanakin Pietranerasta, ja kysyi eikö hän voisi matkustaa itse sinne tapaamaan haavoittunutta ystäväänsä.

Tähän vastasi Colomba tavallisella kylmäverisyydellensä, että Orso oli nyt maquis-metsässä, missä mainittu ryöväri häntä hoiti, ja että hänen oli vaarallista näyttäytyä, ennenkuin oltiin selvillä prefektin ja tuomarein mielipiteistä; Colomba vakuutti pitävänsä huolen siitä, että taitava haavuri pujahtaisi jalkaisin hänen luoksensa.

— Ennen kaikkea, hra eversti, on teidän muistettava, että kuulitte nuo neljä laukausta ja että sanoitte minulle Orson ampuneen vasta kahden ensimmäisen jäljestä.

Eversti ei ymmärtänyt mitään koko jutusta. Miss Lyydia taas huokaili pyyhkien kyyneliä silmistänsä.

Päivä oli jo kulunut sängen myöhään, kun eräs surullinen saattue saapui kylään. Vanhalle Barricinille ilmoitettiin hänen molempien lastensa kuolema; ... kumpikin lepäsi poikkipäin muulin seljässä, jota eräs talonpoika talutti. Joukko talon alustalaisia, suojatteja ja muita joutilaita seurasi surusaattoa. Viimeisinä tulivat santarmit, jotka aina saapuvat liian myöhään, ja kylänvoudin apulainen, joka vähän väliä kohotti kätensä taivasta kohti ja alinomaa toisteli: "mitähän hra prefekti tästä sanonee?" Eräät naiset, joiden joukossa Orlanduccion vanha imettäjä, repivät hiuksiansa ja parkuivat kuin hurjat.

Mutta heidän meluava murheensa ei tehnyt samaa vaikutusta kuin erään henkilön sanaton epätoivo, johon kaikkien katseet kiintyivät. Tarkoitin onnetonta isää, joka toisen ruumiilta toisen luo vaappuen nosti ylös heidän mullalla tahratut päänsä, suuteli heidän sinertäviä huuliansa ja kannatti vainajien jo jäykistyneitä jäseniä ikäänkuin olisi hän tahtonut vielä suojata heitä kuljetuksen kolahduksilta. Joskus näytti hän avaavan suunsa sanoakseen jotakin, mutta ei saanut suustansa ainoatakaan sanaa eikä huudahdusta. Silmät yhäti vainajiin luotuina hoipertui hän kiviä, puita ja kaikkia esteitä vastaan, jotka

sattuivat hänen tiellensä.

Naisten vaikerrukset ja miesten sadattelut vain kasvoivat kahdenkertaisiksi Orson taloa sivuutettaessa. Kun muutamat rebbialaiset paimenet uskalsivat puhjeta riemunhuutoihin, eivät heidän vastustajansa voineet enää hillitä itseensä.

— Kostoa, kostoa! huusivat muutamat ja samassa heitettiin taloa kohti kiviä ja ammuttiin pari pyssyn laukausta sen salin akkunoita kohti, missä Colomba vierainensa istui; kuulat lävistivät akkunapielet ja viskasivat puun pirstoja aina sille pöydälle saakka, jonka ääressä molemmat neitokset istuivat.

Miss Lyydia kirkasi kauhistuen, eversti tempasi pyssynsä ja Colomba hyökkäsi, ennen kuin kukaan ehti häntä pidättää, talon ovelle, jonka hän rajusti avasi. Seisten siinä korkealla kynnyksellä kohotti hän molemmat kätensä vihamiestensä kiroukseksi:

— Te konnat! huusi hän, kuinka voitte te ampua naisia ... ja muukalaisia! Oletteko te muka korsikalaisia? ... muka miehiä?... Tuollaiset raukat, jotka murhaavat takaapäin... Tulkaa esiin ... minä manaan teidät astumaan esiin!... Vaikka olenkin yksin kotona ... veljeni on kaukana täältä ... niin tappakaa vain minut ja muukalaiset vieraani ... se olisi teidän tapaistanne. Mutta sitä ette te uskalla, pelkurit raukat! Ja tiedättehän, että me kostamme ilkityön ... kas niin, ruikuttakaa nyt kuin naiset ja kiittäkää meitä, ett'emme enempää verta vaadi!

Colomban äänessä ja asennossa oli jotakin pelottavaa ja mahtavasti vaikuttavaa: nähdessänsä hänet peräytyi kansajoukko peljästyneenä ikäänkuin pahansuovan syöjättären tieltä, jollaisista Korsikassa kerrotaan paljo kamalia juttuja talvisina iltapuheina. Kylävoudin apulainen, santarmit ja joukko naisia käyttivät tätä vaikutusta hyväksensä astuaksensa rauhoittamaan riitapuolia, sillä rebbialaiset paimenet olivat jo tarttuneet aseihinsa ja tuokiassa voi torilla alkaa yleinen ottelu.

Mutta molemmilta puolueilta puuttui johtajia ja korsikalaiset, jotka hurjuuksissaankin noudattavat jonkunlaista järjestystä, käyvät harvoin käsikahakkaan, ell'eivät sisällisten sotien päämiehet ole läsnä. Menestyksestensä viisastuneena pidätti Colomba pientä puolustusjoukkoansa:

— Antakaa noiden ihmisparkojen itkeä, puhui hän paimenille ... ja sallikaa tuon vanhuksen viedä rauhassa ruumiit kotiinsa. Miksi tappaisitte tuon vanhan ketun, jolla ei enää ole hampaita purrakseen?... Giudice Barricini!... Muista elokuun 2:sta päivää! Muista sitä veristä lompakkoa, johon sinä väärentäjän kädellä olit kirjoittanut!... Isä vainajani kirjoitti siihen velkasi; nyt ovat poikasi sen maksaneet. Sukumme puolesta minä sen kuitaan, vanha Barricini!

Kädet rinnallensa ristien ja ylenkatseelleen hymy huulillansa katseli Colomba, kun vainajien ruumiit kannettiin hänen vihamiestensä taloon ja odotti siinä siksi, että väkijoukko oli vähitellen hälvennyt. Sitten sulki hän oven ja palasi takaisin saliin.

— Pyydän teiltä maamiesteni puolesta anteeksi, hra eversti. En ikinä olisi uskonut, että korsikalaiset ampuisivat taloa, jossa tietävät löytyvän muukalaisia. Syntymämaani puolesta hävettää minua tuollainen menettely.

Kun miss Lyydia illalla vetäytyi leposuojaansa, seurasi eversti hänen mukanansa ja kysyi eikö heidän olisi viisainta lähteä jo huomenna tiehensä tällaisesta kylästä, missä joka hetki täytyy peljätä saavansa luodin otsaansa, ja jättää mitä pikimmin mokoma maa, joka vilisee murhamiehiä ja petteureja.

Miss Nevil ei kotvaan vastannut mitään. Nähtävästi saattoi isän ehdotus hänet melkoiseen pulaan.

— Kuinka voisimme me jättää tuon onnettoman tytön juuri nyt, kun hän tarvitsee lohdutusta? sai hän vihdoin sanotuksi. Eikö se teidänkin mielestänne, isä, olisi sydämetön teko?

— Tyttäreni parastahan minä ajattelen, sanoi eversti; ja jos tietäisin sinun olevan turvassa Ajaccion hotellissa, niin ole varma siitä, ett'en mielelläni jättäisi tätä kirottua saarta, ennenkuin olen saanut puristaa urhoollisen hra della Rebbian kättä.

— Vartokaamme vielä, isä, ja ottakaamme ennen lähtöämme selko siitä, voimmeko tehdä heille mitään palvelusta.

— Sinulla on hyvä sydän! sanoi eversti suudellen tytärtänsä otsalle. Pidän siitä, että näin uhraudut muiden onnettomuuksia lieventämään. Jääkäämme siis!... Hyvää työtä ei koskaan tarvitse katua.

Miss Lyydia heittelihä vuoteellansa saamatta unta silmiinsä. Milloin oli hän kuuleviansa epämääräistä melua torilta ja säikähti, että siellä valmisteltiin hyökkäystä taloa vastaan, milloin ajatteli hän — omasta turvallisuudestaan rauhoittuneena — tuota poloista haavoittunutta, joka tällä hetkellä

ehkä lepäsi kylmällä kankaalla ilman muuta hoitoa kuin mitä ryövärin ihmisrakkaus voi hänelle toimittaa. Mielikuvituksessansa näki hän Orson verisenä taistelevan hirmuisten tuskien kanssa. Ja mikä omituista, aina kun hän oli Orson kuvan näkevinään, esiytyi tämä juuri siinä asennossa, missä hän eron hetkellä oli neitosen mieleen jäänyt: vieden huulillensa sen taikakalun, jonka hän oli urhollensa antanut. Sitten ajatteli hän Orson uljuutta miettien, että tuo hengenvaara, josta tämä oli pelastunut, oli kohdannut miespoloista hänen, Lyydian, takia, sillä siihen joutui Orso ainoastaan sentähden, että saisi pikemmin hänet tavata. Eikä paljoa puuttunut, ettei hänen onnistunut vakuuttaa itseänsä siitäkään, että Orso oli haavoittunut häntä puolustaessansa. Sankarinsa haavoittumisesta syytti hän siis itseänsä, mutta ihaili Orsoa sitä enemmän. Ja vaikka tuo mainio kaksoislaukaus ei hänen mielestensä ollutkaan niin suuri ihmetyö kuin se Brandolaccion ja Colomban silmissä oli, niin luuli hän sentään harvan romaanisankarin tuollaisessa hengenvaarassa voivan osoittaa sellaista pelvottomuutta ja kylmäverisyyttä kuin Orso tässä oli osoittanut.

Makuuhuoneeksensa oli miss Lyydia saanut Colomban kamarin. Jonkunlaisen tammesta veistetyn rukoustuolin yläpuolella riippui seinällä, siunatun palmunlehden vieressä, Orson muotokuva pienoiskoossa ja aliluutnantin univormussa. Neiti Lyydia otti kuvan alas, katseli sitä kauvan aikaa eikä ripustanutkaan sitä enää paikoillensa, vaan laski sen vuoteensa viereen. Vasta päivän koettaessa nukahti hän eikä herännyt ennenkuin aurinko jo oli korkealla yli taivaan rannan. Vuoteensa vieressä huomasi hän Colomban, joka liikkumattomana odotti siinä hetkeä, jolloin nukkuja avaisi silmänsä.

— Hyvää huomenta, neiti Nevil! sanoi Colomba. Te olette tainnut viihtyä huonosti matalassa majassamme? Pelkään, ett'ette ole saanut ensinkään unta silmiinne?

— Oletteko saanut tietoja hänestä, rakas ystävättäreni? kysyi miss Nevil istuallensa nousten.

Samassa huomasi hän Orson muotokuvan ja heitti nenäliinansa sen päälle.

— Olen kyllä, sanoi Colomba hymyillen ja otti muotokuvan käteensä; — Onko tämä teistä näköinen? Mielestäni ei tämä ole oikein onnistunut.

— Hyvä Jumala! huudahti miss Nevil vallan häpeissään... Niin, aivan ajatuksissani ... otin minä kuvan ... tuolta seinältä. Heikkouteni on kajota kaikkeen ... eikä, panna mitään paikoillensa... Mutta kuinka on veljenne laita!

— Varsin hyvin. Giocanto saapui tänne jo klo 4 aamulla ... tuoden kirjeen teille, miss Lyydia. Minulle hän ei mitään kirjoittanut. Tosin on se osoitettu: Colomballe, mutta alempana on lisäys: neiti Nevileä varten. Vaan sisaret eivät saa olla mustasukkaisia. Giocanto kertoi, että hän tunsu kovia tuskia käsivarressa kirjoittaessansa tätä kirjettä. Giocanto, jonka käsiala on mainio, oli kyllä tarjoutunut kirjoittamaan, mitä Orso sanelisi. Mutta siihen ei tämä suostunut, vaan kirjoitti tämän itse lyijykynällä ... seljällänsä maaten. Paperia piti hänen edessään Brandolaccio. Alinomaa oli veljeni yrittänyt nousta ylös, mutta hiukankaan liikahtaessaan tunsu hän ankaria kipuja käsivarressansa. Oikein se kävi sääliksi, sanoi Giocanto. Kas, tässä on kirje!

Miss Nevil luki kirjeen, joka oli kirjoitettu englanninkielellä, nähtävästi varovaisuuden vuoksi. Kirje kuului seuraavasti:

Arvoisa neiti!

Ikävä onnettomuus on minua kohdannut. Mitä vihamielieni sanonevat ja millaisia panetteluja he voinevat keksiä, en tiedä. Enkä siitä välitäkään, ell'ette vain te, arvoisa neiti, usko noita panettelijoita. Teidät nähtyäni olin tuudittanut itseni mielettömiin unelmiin. Tällainen tapaus tarvittiin näyttämään, kuinka höperö olen ollut. Mutta nyt olen minä tullut järkiini. Tiedän, mikä tulevaisuus minua vartoo enkä tahdo ponnistella kohtaloani vastaan. Sitä sormusta, jonka te minulle lahjoititte ja jonka uskoin onnea tuottavaksi taikakaluksi, en minä rohkene enää pitää. Pelkään teidän katuvan, miss Nevil, että niin arvottomalle olette lahjan uskonut; itse pelkään sen muistuttavan minulle liiaksi usein hulluuteni aikoja. Colomba on antava sen teille takaisin... Jääkää hyvästi, neitini! Luultavasti jätätte te pian Korsikan enkä minä teitä vast'edes nähne. Mutta sanokaa sisarelle, että pidätte minua vielä jossakin arvossa; minä puolestani vakuutan teille yhäni ansaitsevani sen.

O. d. R.

Miss Lyydia oli kääntynyt pois päin lukeaksensa ylläolevan kirjeen; Colomba tarkasti häntä koko ajan tutkivasti ja ojensi sitten hänelle egyptiläisen sormuksen kysyen katseellansa, mitä se merkitsi. Mutta miss Lyydia ei uskaltanut kohottaa päätänsäkään, katseli vain surullisena sormusta, pani sen sormeensa ja kuljetti sitä siinä edes takaisin.

— Rakas neiti Nevil, ettekö voi sanoa minulle, mitä veljeni teille kirjoittaa? kysyi Colomba. Kertooko hän mitään tilastansa?

— Ei, sanoi neiti Lyydia punastuen, ei hän siitä mitään virka... Kirje on kirjoitettu englannin kielellä... Hän pyytää minun sanomaan isälleni, että ... ja toivoo, että prefekti selvittää kaikki...

Hieman ilkeämielisesti hymyillen istahti Colomba sängyn laidalle, otti miss Lyydian molemmat kädet omiinsa ja katsoi häneen läpitukevalla silmillänsä:

— Ettekö tahdo olla niin hyvä, kysyi hän, että vastaatte veljelleni?... Se ilahduttaisi häntä suuresti. Ensi hetkellä ajattelin herättää teidät heti, kun kirje saapui, mutta ... en uskaltanut sitä tehdä.

— Siinä teitte väärin, sanoi miss Nevil, sillä jos minun sanani voisivat jotakin...

— Tällä hetkellä minä en voi toimittaa hänelle kirjettä. Prefekti on näette saapunut ja Pietranera vilisee nyt hänen väkeänsä. Saa nähdä, mitä myöhemmin voin tehdä. Oi, jos te tuntisitte veljeni, miss Nevil, niin rakastaisitte te häntä niinkuin minä teen... Hän on niin hyvä ja niin uljas. Ajatelkaahan, mitä hän teki. Yksin ja haavoitettuna kahta vastaan!...

Prefekti olikin palannut... Kuultuansa kylävoudin lähettämältä viestiltä, mitä tapahtunut oli, saapui hän santarmeihin, sotilasten, yleisen syyttäjän, notarion y.m. kanssa ottamaan selkoa asiasta ja siitä kamalasta tapahtumasta, joka vaikeutti taikka jos niin tahdomme, päätti sukuvihat Pietranerassa. Melkein heti tultuansa tapasi hän eversti Nevilen tyttärensä eikä salannut heiltä pelkoansa, että juttu näytti saavan huonon käänteen.

— Tiedättehän, että ottelu tapahtui ilman todistajia, sanoi hän. Molempien onnettomain nuorten miesten kekseliäisyys ja rohkeus oli niin yleisesti tunnustettu, ett'ei kukaan ota uskoaksensa hra della Rebbian voineen yksinensä tappaa heitä molempia ilman ryövärien apua, joiden luo hän kuuluikin paenneen.

— Mahdotonta! huudahti eversti. Luutnantti Orso della Rebbia on varma kunnian mies, minä vastaan hänestä.

— Minä uskon sen, myönsi prefekti, mutta ... yleinen syyttäjä ei näytä olevan myötätuntoisella tuulella; tiedättehän, että herrat viskaalit aina epäilevät. Hänellä on käsissäänsä ystävällenne varsin ikävä todistus, nim. Orson kirjoittama uhkauskirje Orlanducciolle, jota hän vaatii kaksintaisteluun... Yleisen syyttäjän mielestä näyttää tämä todistavan Orson asettuneen väijyksiin.

— Orlanduccio kieltäysi kaksintaistelusta... Aatelismies sekin! huudahti eversti.

— Kaksintaistelut eivät ole maan tavan mukaisia, hra eversti. Täällä asetutaan väijyksiin ja murhataan takaapäin ... sellainen on korsikalaisten tapa. Tosin löytyy eräs todistus hänen hyväksensä. Eräs tyttönen vakuuttaa nim. kuulleensa neljä laukausta, joista kaksi viimeistä olivat edellisiä paljoa kovemmat ... ja ammutut siis suurireikäisellä pyssyllä, jommainen hra della Rebbialla juuri on. Paha vain, että tämä tyttönen on erään ryövärin veljentytär, jonka vuoksi häntä epäillään kanssarikollisuudesta s.o. puhuvan niinkuin ryövärit ovat käskeneet hänen puhua.

— Hra prefekti, keskeytti neiti Lyydia punastuen silmävalkuaisiinsa saakka, mehän olimme matkalla silloin, kun nuo laukaukset ammuttiin, ja kuulumme ne samoin kuin tuo tyttönenkin.

— Todellakin? Sepä on tärkeä todistus. Ja tietysti teitte te saman huomion, hra eversti?

— Kyllä, vastasi miss Nevil vilkkaasti isänsä puolesta; isäni, joka ymmärtää aseiden käyttöä, huomautti meitä siitä: kuulitteko, sanoi hän, siellä ampuu hra della Rebbia minun pyssylläni.

— Te huomasitte siis erityisesti molemmat jälkimäiset laukaukset?

Eversti Nevil ei ollut mikään tarkkamuistoinen mies; mutta hän kavahti väittämästä tytärtänsä vastaan.

— Tämä pitää minun heti paikalla kertoa viskaalille, hra eversti. Muuten odotamme tänne lääkäriä, jonka pitäisi saapuman vielä tänä iltana tutkimaan ruumiita ja antamaan todistuksensa siitä, ovatko vainajat todellakin ammutut puheina olevalla aseella.

— Kiväärin olen minä Orsolle lahjoittanut, sanoi eversti, mutta toivoisin sen olevan meren syvyydessä... Toisin sanoen ... oikeastaan oli hauskaa, että tuolla kunnan pojalla oli sellainen ase käytettävänänsä. Sillä enpä tiedä, kuinka hän olisi suoriutunut ilman minun Manton-kivääriäni?

XIX.

Lääkäri myöhästyi hiukan. Matkalla oli hänelle sattunut eräs seikkailu. Giocanto Castriconi oli tavannut hänet tiellä ja pyytänyt häntä kohteliaimmin antamaan hoitoa eräälle haavoittuneelle. Niin vietiin hänet Orson luo, jonka haavan hän satoi. Ryöväri oli sitten saattanut lääkäriä pitkän matkaa ja huvittanut häntä juttelemalla Pisan kuuluisimmista professoreista, jotka olivat hänen hyviä ystäviänsä, kuten hän vakuutti.

— Hra tohtori, oli teologi erotessa sanonut, minä olen saanut teitä kohtaan niin suuren kunnioituksen, että luulen täytyväni huomauttaa teille erästä seikasta: lääkärin tulee olla yhtä hienotunteisen kuin ripittäjän. Sitten ampui hän pari kertaa pyssyllänsä lisäten: Paikan, missä meillä oli kunnia tavata toisemme, olette te unhottanut, eikö totta?... Jääkää hyvästi ... sangen hauskaa oli tutustua teihin, hra tohtori!

Colomba pyysi eversti Nevileä olemaan läsnä ruumiintarkastuksessa.

— Te tunnette veljeni pyssyn paremmin kuin kukaan muu, sanoi hän; sen vuoksi olisi teidän läsnäolonne suureksi hyödyksi. Sitä paitse löytyy täällä niin paljon pahoja ihmisiä, että voisimme menettää paljon, ellei meillä olisi ketään puolustamassa etujamme.

Jäätyänsä yksin miss Lyydian kanssa valitti Colomba päänkivistystä ehdottaen, että he tekisivät pienen kävelyn kylän laiteille.

— Vapaa ilma tekisi minulle hyvää, sanoi hän, kun en ole sitä pitkään aikaan saanut hengittää.

Matkalla puhui hän miss Lyydialle veljestänsä; aine huvitti tätä niin suuresti, ett'ei hän huomannutkaan, ennenkuin oltiin pitkän matkan päässä Pietranerasta. Aurinko meni jo mailleen, kun hän huomautti Colomballe, että nyt olisi aika jo palata takaisin. Tämä sanoi tietävänsä erään oikotien, joka melkoisesti lyhentäisi palausmatkaa. Niin jättivät he sen tien, jota olivat tulleet, ja poikkesivat toiselle nähtävästi sangen vähän käytetylle polulle.

Pian sen jälkeen alkoi hän kavuta ylös niin jyrkkää vuoren rinnettä myöten, että hänen alinomaan täytyi — eteenpäin päästäkseen — tarttua toisella kädellensä kiinni puiden oksiin; toisella veti hän taas miss Lyydiaa jäljessänsä... Runsaan neljännestunnin kavuttuansa saapuivat he myrtejä ja arbuusipuita kasvavalle, pienelle tasangolle, joka sijaitti suurten graniittikallioiden keskellä. Miss Lydia tunsu itsensä sangen väsyneeksi, kylää ei näkynyt ja vähitellen alkoi yö jo olla käsissä.

— Tiedättekös, rakas Colomba, minä pelkään meidän eksyneen tieltä, sanoi hän.

— Elkkää peljätkö, vastasi Colomba. Käykäämme vain eteenpäin... Seuratkaa minua.

— Mutta minä vakuutan teille, että erehdytte suunnasta; kylä ei voi olla siellä päin. Lyönpä vetoa, että me nyt menemme päinvastaiseen suuntaan. Katsokaas, nuo valot tuolla kaukana tuikkavat ihan varmaan Pietranerasta.

— Rakkahin ystävätär, sanoi Colomba levottoman näköisenä, te olette oikeassa; mutta parin sadan askeleen päässä täältä ... tuossa maquis-metsässä on...

— On?

— Veljeni Orso. Minä saisin siis nähdä hänet ja syleillä häntä, jos te tekisitte seuraa hänen luoksensa.

Miss Nevil hämmästy.

— Niin, sanoi Colomba, minä pääsin poistumaan Pietranerasta kenenkään huomaamatta sen vuoksi, että te olitte mukana ... muuten olisi minua vakoiltu... Olla näin lähellä häntä eikä saada nähdä häntä olisi... Mutta miksi ette tekin voisi tulla katsomaan poloista veljeäni? Se ilahduttaisi häntä niin kovasti!

— Mutta, Colomba, se ei ole soveliaista nuorelle tytölle.

— Minä ymmärrän. Te kaupunkilaiset olette aina levottomia siitä, mikä soveltuu, mikä ei; me maalaisnaiset emme ajattele muuta kuin että se on hyvää.

— Mutta nyt on jo myöhäistä... Ja mitä ajattelisikaan veljenne minusta?

— Hän ajattelisi, että ystävät eivät toki ole häntä aivan unhottaneet ... ja se tieto rohkaisisi häntä kärsimyksissä.

— Mutta isäni kävisi levottomaksi...

— Eversti tietää teidän olevan minun seurassani... Kas niin, päättäkää! Te tarkastitte hänen kuvaansa tänä aamuna, lisäsi hän hymyillen ilveilevästi.

— Ei ... Colomba, minä en todellakaan uskalla... Sitä paitse on siellä ryöväreitä...

— Entä sitten? Nuo ryövärihän eivät tunne teitä? Eikö teidän tee mielenne nähdä ryöväreitä?...

— Jumala paratkoon!

— Kas niin, neiti Lyydia, tehkää nyt ratkaiseva päätös. Yksin minä en voi teitä tänne jättää, sillä mahdotonta on tietää, mitä täällä voisi tapahtua. Meidän on joko mentävä Orsoa katsomaan taikka palattava yhdessä kylään takaisin... Jumala tietää, milloin saan nähdä veljeni... Ehkä en näe häntä koskaan...

— Mitä sanotte, Colomba? No, menkäämme sitten! Mutta ainoastaan muutamaksi minuutiksi ... ja sitten palaamme heti takaisin.

Colomba puristi hänen kättänsä ja lähti mitään vastaamatta astumaan niin nopeasti, että miss Lyydian oli vaikea häntä seurata.

Onneksi pysähtyi Colomba äkkiä sanoen seuralaisellensa:

— Elkäämme menkö edemmäs, ennen kuin annamme heille merkin. Muuten voisi käydä, että meidät vastaanotetaan pyssynlaukauksilla.

Sitten vihelsi hän sormiensa avulla. Pian sen jälkeen kuultiin koiran haukahtavan eikä viipynyt kauvan ennenkuin tämä ryövärein etuvartija näyttäisi tulijoille. Se oli vanha tuttavamme Brusco-koira, joka heti tunsu Colomban ja suostui oppaaksi. Kun oli jonkun aikaa seurattu moninaisissa mutkissa kierteleviä metsäpolkuja, ilmestyi äkkiä pari hampaihin asti aseestettua miestä heidän eteensä.

— Tekö se olette, Brandolaccio? kysyi Colomba. Missä on veljeni?

— Tuolla noin! vastasi ryöväri. Mutta menkää hiljaa; hän nukkuu ... ensi kerran tuon tapahtuman jälkeen. Hyvä Jumala, mistä piru kerran pujotteleikse, siitä pääsevät aina naisetkin, sanotaan. Ja niin se näkyy olevan.

Naiset lähestyivät varovasti heille osoitettua paikkaa ja näkivät nuotiolla, jonka liekki oli viisaasti piiloitettu ympäri rakennetulla kiviaidalla, Orson lepäävän sanajalkapensaista tehdyllä vuoteella, levätti peittonansa. Miesparka oli kovin kalpea ... ja hänen hengityksensä kuulusti raskaalta. Colomba istahti hänen viereensä ja katseli häntä äänetönnä ja kädet ristissä ikäänkuin olisi itseksensä rukoillut. Peittäen kasvonsa nenäliinallansa likistyi miss Lyydia häntä vastaan, nostaen silloin tällöin päänsä katsellaksensa haavoitettua Colomban olkapään yli. Neljännestuntiin ei kukaan puhunut mitään. Teologin antaman merkin johdosta oli Brandolaccio hävinnyt metsään edellisen kanssa suureksi iloksi miss Lyydialle, jonka mielestä ryövärein suuret parrat ja asepuvut ensi kerran tuntuivat liiksi "paikallisvärисiltä".

Vihdoin Orso liikahti. Colomba kumartui heti hänen ylitsensä ja syleili häntä useampia kertoja tehden lukemattomia kysymyksiä hänen haavastansa, kärsimyksistänsä ja puutteistansa. Orso vastasi, ett'ei hänellä täällä ollut mitään suurempaa hätää; sitten tiedusteli hän, oliko miss Nevil vielä Pietranerassa ja oliko hän lähettänyt mitään kirjettä hänelle. Kumartumalla veljensä ylitse esti Colomba ruumiillansa tätä näkemästä hänen seuralaistansa, jota haavoitettu muutenkaan tuskin olisi voinut tuntea pimeän vuoksi. Pitäen toisella kädellensä miss Nevileä kädestä kohotti hän keveästi toisella veljensä päätä.

— Ei hän teille mitään kirjettä lähettänyt... Mutta ajatteletteko aina vain neiti Nevileä?... Te rakastatte siis häntä?

— Josko minä häntä rakastan, Colomba!... Mutta hän ... hän ehkä halveksii nyt minua?

Samassa koetti miss Nevil vetää pois kätensä, mutta se ei ollut niinkään helposti tehty, sillä vaikka Colomban kätönen olikin pieni ja sievä, niin oli se sangen voimakas, kuten muutamista todisteista jo olemme huomanneet.

— Hänkö halveksisi teitä sen jälkeen, mitä on tapahtunut!... Päinvastoin puhuu hän teistä hyvää... Ah, Orso, minulla olisi teille paljo kerrottavaa hänestä.

Miss Nevil ponnisteli yhä saadakseen kätensä irti, mutta Colomba veti häntä yhä lähemmäs Orsoa.

— Mutta miksi hän ei vastannut minulle, sanoi haavoitettu. Vain yksi ainoa rivi häneltä olisi riittänyt

tyyydyttämään minua.

Vetäen miss Nevilen kättä yhä lähemmäs onnistui Colomban vihdoin laskea se veljensä käteen. Sitten ratkesi hän äkkiä nauramaan huudahtaen:

— Orso, kavahtakaa puhumasta pahaa neiti Lyydiasta, sillä hän ymmärtää sangen hyvin korsikan kieltä.

Miss Lyydia vetäisi äkkiä kätensä pois ja sopersi muutamia käsittämättömiä sanoja. Orso luuli uneksivansa.

— Te täällä, neiti Nevil! Hyvä Jumala! Kuinka olette te uskaltanut tänne... Ah, kuinka onnelliseksi te teitte minut!

Vaivoin istualle noustuansa koetti Orso siirtyä häntä lähemmäksi.

— Minä saatoin sisartanne, selitti miss Lyydia, ett'ei kukaan voisi arvata, minne hän menee ... niin, ja sitäpäitse halusin saada varmuuden tilastanne... Voi, kuinka paha teidän on olla täällä!

Colomba oli istahtanut Orson taakse ja nosti tätä varovasti sen verran, että sai veljensä pään polvillensa. Sitten kiersi hän kätensä tämän kaulaan ja viittasi miss Lyydiaa lähemmäs.

— Lähemmäs, lähemmäs! pyysi hän, sillä sairaan ei pidä liiaksi vaivata ääntänsä. Ja kun miss Lyydia empi, otti hän tätä kädestä ja pakotti tämän istumaan niin lähelle, että hänen pukunsa kosketti Orsoa ja että hänen kätensä, jonka Colomba jälleen oli vallannut, lepäsi haavoitetun olkapäällä.

— Näin ei se hullummalta näytä, sanoi Colomba iloisena. Orso, eihän ole niinkään ikävä olla maquis-metsässä ja öitsiä nuotiolla tällaisena ihanana yönä?

— Oi, niin, todellakin ihana on tämä yö! sanoi Orso. Tätä minä en ikinä unhot!

— Kai te kärsitte nytkin? sai miss Nevil sanotuksi.

— En enää ... oi, jospa saisin kuolla täällä ... nyt!

Ja hänen oikea kätensä lähestyi miss Lyydiaa, jota Colomba yhä piti vankinansa.

— Teidän pitää välttämättä päästä pois täältä jonnekin, missä teitä voidaan hoitaa, hra della Rebbia, sanoi miss Nevil. Minä en saisi enää unta nähtyäni teidän makaavan täällä näin huonolla vuoteella ... paljaan taivaan alla...

— Ell'en olisi peljännyt tapaavani teitä, miss Nevil, olisin koettanut palata Pietraneraan ja ilmoittanut itseni vankeuteen.

— Ja miksi pelkäsitte te tavata neiti Lyydiaa, Orso? kysyi Colomba.

— Minä en ollut totellut teitä, miss Nevil ... enkä sentähden uskaltanut tulla näkyville tuon tapahtuman jälkeen.

— Tiedättekö, neiti, että te voitte saada veljeni tekemään, mitä vain tahdotte? nauroi Colomba. Mutta minäpä estän teitä tapaamasta häntä.

— Toivottavasti selviää tämä onneton juttu niin, ettei teidän enää tarvitse peljätä mitään... Minä olisin sangen tyytyväinen, jos lähtiessämme täältä voisin viedä varmuuden siitä, että te saatte oikeutta ja että tuomioistuinkin tunnustaa teidän laillisuutenne ja urhoollisuutenne.

— Aiotteko te siis matkustaa pois, miss Nevil!... Elkää toki vielä noin sanoko!

— Mutta isäni ei voi aina metsästääkään... Hän tahtoo jo pois täältä.

Orso antoi vaipua kätensä, joka samalla kosketti miss Lyydian kättä. Vasta jonkun vaitiolon jälkeen sanoi Colomba:

— Mitä vielä! Mepä emme laske teitä niin pian matkalle. Meillä on Pietranerassa teille vielä paljo näytettävää... Sitä päitse olette te luvannut maalata muotokuvani ettekä ole vielä aloittanutkaan sitä... Ja minä taas olen luvannut kirjoittaa teille serenatan, joka käsittäisi 75 värssyä!... Ja sitten... Mutta Brusco, mitä sinä siellä muriset?... Kas, Brandolaccio juoksee jo Bruscon jälkeen!... Minäpä riennän katsomaan mitä siellä tapahtuu...

Siirtäen kursailematta Orson pään miss Nevilen syliin hyppäsi hän ylös ja juoksi ryövärein luo.

Hämmästyneenä huomasi miss Nevil pitävänsä nuorta, kaunista miestä sylissänsä ... keskellä metsää ... vallan kahden kesken ... ja tietämättä mitä tehdä, sillä jos hän nyt äkkiä vetäytyi pois, pelkäsi hän tuottavansa häiriötä haavoitetulle. Mutta Orso siirtyi itse pois tämän pehmoisen tukijan huomasta, jonka sisar oli hänelle toimittanut, ja nousi oikean kätensä nojaan.

— Te matkustatte siis pian pois, miss Lyydia? Enkä minä ikinä olekaan toivonut, että te tässä onnettomassa maassa enemmän aikaa viihtyisitte... Ja kuitenkin ... siitä asti kun te tulitte tänne ... kärsin minä sata kertaa enemmän ajatellessani eroa teistä... Olenhan minä vain köyhä luutnantti ... ilman tulevaisuutta ... ja nyttemmin koditon poloinen... Mikä hetki onkaan tämä sanoakseni teille, että rakastan teitä, miss Lyydia! Mutta tämä on epäilemättä ainoa kerta, jolloin minä voin sen teille tunnustaa... Ja nyt ... nyt tunnen minä itseni onnellisemmaksi, kun olen saanut keventää sydämeni.

Miss Lyydia käänsi pois päin päänsä ikäänkuin yön hämärä ei olisi riittänyt peittämään hänen punastumistansa.

— Hra della Rebbia, sanoi hän väräjäväällä äänellä, kuinka minä muuten olisin tullut tänne, ell'en teitä...

Puhuessansa laski hän egyptiläisen taikasormuksen Orson käteen. Sitten koetti hän ponnistaa kaikki voimansa saadakseen takaisin tavallisen naljailevan puhetapansa ja naurahti:

— Oikeastansa teette te väärin, hra Orso, puhuessanne minulle näin... Sillä tiedättehän, ett'en minä edes uskaltaisi suuttua teihin ... täällä keskellä metsää ... ja ryövärijoukkoa.

Orso liikahti suudellaksensa kättä, joka antoi hänelle taikakalun takaisin; ja kun miss Lyydia vetäsi kätensä pois vähän nopeammin, menetti hän tasapainonsa ja lankesi Orson haavoitettua käsivartta vastaan. Tämä ei voinut pidättää kivun voihkausta.

— Voi, loukkasitteko te itsenne? huudahti hän nousten ylös. Antakaa anteeksi, rakas ystäväni, minun vikani se oli...

Sitten kuiskivat he vielä jonkun aikaa hiljaisella äänellä ja vallan lähellä toisiansa. Colomba, joka jonkun ajan kuluttua sitten vikkellästi juosten lähestyi heitä, tapasi nuoret aivan samassa asennossa, mihin hän oli nämä jättänytkin.

— Sotamiehet tulevat! huusi hän; Orso, koettakaa nousta ylös ja paeta! Kyllä minä autan.

— Antakaa minun olla, sanoi Orso. Sano ryöväreille, että he pelastavat itsensä... Vähät siitä, jos he minut vangitsevatkin! Mutta saata miss Lyydia täältä pois, ett'ei häntä täällä tavata, jumala paratkoon!

— Minäpä en jätä teitä, vakuutti Brandolaccio, joka oli seurannut Colombaa. Sotilasosaston kersantti on kylävoudin kummipoika. Sen sijaan että vangitsisi teidät, voi hän ottaa hengen teiltä ja sanoa kuitenkin, ett'ei hän tahallansa sitä tehnyt.

Orso koetti nousta seisoallensa ja astuikin jo muutamia askelia; mutta pian hän seisautui sanoen:

— Minä en jaksa kävellä. Paetkaa te toiset! Jääkää hyvästi, miss Nevil. Antakaa minun puristaa kättänne!... Kas niin, hyvästi!

— Me emme voi jättää teitä! huusivat molemmat tytöt.

— Ell'ette voi käydä, kannan minä teidät, sanoi Brandolaccio. Hiukan rohkeutta vain, hra luutnantti. Me ehdimme kyllä pakoon ... tuon luolasolan kautta takananne. Hra pastori pidättää sotilaita sen aikaa.

— Ei, ei, antakaa minun jäädä tänne, sanoi Orso laskeutuen taas pitkällensä maahan. Mutta vie, Herran tähden, miss Lyydia pois, Colomba!

— Te olette vahva, neiti Colomba, sanoi Brandolaccio. Tarttukaa te hra luutnanttia olkapäistä, minä nostan jaloista. Kas noin! Eteenpäin mars!

Huolimatta hänen vastaväitteistensä lähtivät he kantamaan Orsoa ja heitä seurasi miss Lyydia hirveästi peljästyneenä, sillä samassa kuului pyssyn paukaus, johon viisi, kuusi laukausta heti vastasi. Miss Lyydialta pääsi pelvon huudahdus ja Brandolacciolta kirous, mutta sitä nopeammin he pakenivat, Colomba pujottelihe kiiruusti maquis-pensaston läpi välittämättä vähääkään oksista, jotka löivät häntä kasvoihin ja repivät hänen pukuansa. — Kyykistykää alas, rakas neiti Lyydia, sanoi hän, muuten voi luoti helposti sattua teihin.

Noin viisisataa askelta oli menty tai oikeammin juostu tällä tapaa, kun Brandolaccio ilmoitti, ettei hän jaksa kauvemmas, ja laski taakan maahan Colomban kehoituksista ja moitteista huolimatta.

— Missä neiti Nevil on? kysyi Orso.

Laukauksista säikähtyneenä ja tiheän pensaston alinomaa pidättämänä oli miss Nevil joutunut pois pakenevien jäljiltä ja jäänyt yksin metsään kovan ahdistuksen valtaan.

— Hän on jäänyt jälkeen, sanoi Brandolaccio, mutta kadota hän ei ole voinut, sillä naiset kyllä aina tien löytävät. Kuulkaas, Ors' Anton', millaista melua pastori pitää teidän pyssyllänne. Sen pahempi, ei pimeässä voi nähdä mitään eikä tuollainen umpimähkäinen ammuskeleminen vahingoita ketään.

— Hiljaa! huudahti Colomba. Minä kuulen hevosen askelia... Nyt olemme me pelastetut.

Eräs laitumelle laskettu hevonen, joka oli peljästynyt laukauksista, sattui todellakin tulemaan heitä kohti.

— Pelastetut! toisti Brandolaccio.

Juosta hevosen luo, tarttua sitä otsajouhista ja suitsia se nuorasta solmituilla suitsilla, oli ryövärille ainoastaan hetkisen työ, olletikin kun Colomba häntä auttoi.

— Antakaamme nyt merkki pastorille, sanoi hän viheltäen pari kertaa.

Tähän merkkiin vastasi etäinen vihellys, jonka jälkeen Manton-kiväärin kova-ääninen pauke lakkasi. Brandolaccio hyppäsi ratsun selkään, Colomba auttoi veljensä istumaan ryövärin eteen, joka toisella kädellensä varasi häntä tukevasti ja toisella hallitsi suitsia.

Raskaasta taakastansa huolimatta lähti ratsu, jota Brandolaccio pari kertaa kannusti kylkeen, keveästi liikkeelle laskeutuen täyttää laukkaa alas vaaran rinnettä, missä jokainen muu hevonen, paitsi korsikalainen, olisi sata kertaa menettänyt henkensä.

Colomba palasi sitten jälkiänsä myöten takaisin huutaen miss Nevileä, minkä jaksoi; mutta mitään vastausta ei kuulunut. Kuljettuansa jonkun aikaa aivan umpimähkään ja etsiessänsä sitä tietä, jota hän oli tullut, sattui hän eräällä polulla kahta sotamiestä vastaan, jotka heti huusivat hänelle: "ken siellä?"

— Herratpa pitivät aika melua, sanoi Colomba leikillisesti. Montako kaatui?

— Te kuulutte siis ryövärein seuraan, sanoi toinen sotilaista; teidät viemme me mukaanamme!

— Vallan mielelläni, sanoi Colomba, mutta minulla oli täällä eräs ystävätär, joka olisi ensin löydettävä.

— Ystävättärenne on jo tallessa ja te saatte nukkua hänen kanssansa vankilassa.

— Vankilassa? Sen saanemme nähdä. Mutta saattakaahan minut kuitenkin hänen luoksensa.

Sotamiehet saattoivat sitten Colomban ryövärein äskeisille tulisijoille, minne he olivat keränneet voitonmerkit retkestänsä, nimittäin Orson levätin, vanhan pataranin ja vedellä täytetyn saviruukun. Siellä istui myöskin neiti Nevil, jonka sotilaat olivat tavanneet metsässä puolikuolleena pelvosta; kun sotilaat kyselivät häneltä ryövärein lukumäärää ja pakoretken suuntaa, vastasi hän näille aina uudistuvilla itkuntyrskellä.

Colomba heittäysi hänen syliinsä ja kuiskasi hänen korvaansa, "he pelastuivat!"

Sitten kääntyi hän sotilas-osaston kersanttiin päin:

— Hra kersantti, sanoi hän, näettehän, ett'ei tämä neiti tiedä mitään siitä, mitä te häneltä olette tiedustellut. Antakaa siis meidän palata takaisin kylään, missä meitä levottomuudella odotetaan.

— Kyllä teidät sinne saatetaan ja pikemmin kuin toivottekaan, kaunokaiseni, sanoi kersantti. Ja siellä on teidän tehtävä selkoa, mitä teillä tähän aikaan oli tekemistä ... täällä metsässä ... ja ryövärein kanssa, jotka pääsivät pakoon. Lempo tietköön, mitä taikakeinoja nuo veitikat käyttänevät, mutta tytöt ne vain noituvat mukaansa, sillä missä ikinä ryövärejä lienee, siellä tapaat aina myöskin kaunottaria.

— Te olette kohtelias mies, hra kersantti, sanoi Colomba, mutta tuhmasti ette tee, jos meitä uskotte. Tuo neiti on prefektin (= kuvernöörin) sukulaisia eikä hänen kanssansa pidä leikitellä, sanon minä.

— Prefektin sukulaisia! sanoi eräs sotilaista kersantille. Taitaa olla totta, sillä hän käy hattu päässä.

— Minä en välitä hänen hatustansa, sanoi kersantti. Molemmat neitoset olivat täällä pastorin kanssa, joka on maan suurin naisten viettelijä, ja minun velvollisuuteni on korjata heidät talteen. Yhtäkaikki, meillä ei ole täällä enää mitään tekemistä. Jos ei kirottu Taupin, se juoppo ranskalainen korpraali, vain olisi näyttänyt ennen kuin ehdin kiertää tämän metsikön, niin olisimme korjanneet ne kuin apajasta.

— Seitsemänkö teitä on? kysyi Colomba. Tiedättekös, että jos veljekset Gambini, Sarocchi ja Teodor Poli olisivat olleet Brandolaccion ja pastorin kanssa täällä Pyhän-Kristinan ristillä, olisivat he antaneet teille aikalailla tekemistä. Jos te tahdotte keskustella salon herran kanssa,[31] en minä haluaisi olla mukana. Luodit eivät tunne ketään yön pimeydessä.

Mahdollinen yhteentörmäys Colomban mainitsemien kuuluisain ryövärein kanssa näytti tekevän vaikutuksen sotamiehiin. Kiroillen yhäi korpraali Taupin'ia, tuota ranskalaista koiraa, antoi kersantti miehistöllensä palauskäsken ja pieni joukkue lähti valloittamiensa tavarain, levätin ja pataranin kanssa marssimaan Pietraneraan vievää tietä myöten. Vesiruukun potkasi kersantti kengällänsä kumoon. Eräs sotilaista yritti tarttua miss Lyydiaa käsivarresta, mutta Colomba tyrkkäsi hänet pois sanoen:

— Häneen ette saa kajota! Vai luuletteko meidän haluavan pa'eta? Kas niin rakas Lyydia, nojautukaa minuun elkääkää itkekö kuin lapsi. On tämä todellakin koko seikkailu, mutta onnetonta päätöstä tämä ei saa. Puolen tunnin kuluttua syömme me illallista Pietranerassa. Minä puolestani tunnenkin hirmuista ruokahalua.

— Ja mitähän ihmiset minusta ajattelevat? sanoi miss Nevil hiljaa.

— Ei muuta kuin että olette eksynyt metsään, siinä kaikki.

— Entäs prefekti? Ja olletikin isäni?

— Prefekti? Hänelle voitte sanoa, että pitääköön hän huolta virastansa. Ja isänne?... Päätäten siitä asennosta, jossa te olitte Orson kanssa puhellessanne, luulisin teillä olevan jotakin ilmoittamista isällenne.

Miss Nevil likisti hänen käsivarttansa mitään vastaamatta.

— Veljeni Orso ansaitsee tulla rakastetuksi, eikö totta? kuiskasi Colomba hänen korvaansa. Rakastattehan te häntä hiukan verran?

— Oi, Colomba, hymyili miss Nevil hämmennystilastansa huolimatta, te petitte minut, vaikka minä luotin teihin niin sokeasti!

Colomba otti häntä vyötäisistä ja suuteli häntä otsalle:

— Suotteko sen minulle anteeksi, pikku siskoni? kysyi hän hiljaa.

— Kai minun täytyy se tehdä, hirmuinen sisareni, vastasi Lyydia suudellen vuorostansa Colombaa.

Prefekti ja yleinen syyttäjä asuivat Pietraneran kylävoudin apulaisen luona. Näiltä lähetti tyttärensä vuoksi levottomaksi käynyt eversti kysymään uutisia jo kahdennenkymmenennen kerran, kun eräs kersantin lähettämä kuriirisotilas vihdoinkin saattoi heille tiedon tästä hirmuisesta taistelusta ryövärein kanssa, jossa tosin ei ollut ketään kaatunut eikä haavoittunut, mutta jossa sotamiesten saaliiksi kuitenkin joutui 1 pata, 1 levätti ja 2 tyttöä, jotka nähtävästi olivat ryövärein rakastajattaria tai heidän vakoilijoitansa, kertoi viesti. Näin ilmoitettuina saapuivat molemmat naisvangit kylään sotilaallisen saattueen keskellä. Voitte arvata Colomban loistavan katsannon, miss Nevilen häpeäntunteen, prefektin ällistyksen ja everstin iloisen hämmästyksen! Yleinen syyttäjä oli kyllin ilkeä huvitteleidaksensa pitämällä jonkunlaisen kuulustelun miss Lyydian kanssa, joka päättyi vasta, kun poloinen vanki oli kaiken ryhtinsä menettänyt.

— Minun ymmärtääkseni voimme laskea heidät vapaiksi, sanoi prefekti. Nämä nuoret neitokset ovat olleet kävelemässä niinkuin ihmiset kauniilla ilmalla tavallisesti tekevät. Sattumalta ovat he tavanneet nuoren ja rakastettavan miehen haavoitettuna ... no, mitäs kummaa siinä on?

Kutsuen sitten Colomban esille sanoi hän:

— Neiti della Rebbia, voitte ilmoittaa veljellenne, että hänen asiansa näyttävät saavan paremman käänteen, kuin olen uskaltanut toivoakaan.

Ruumiintarkastuksesta ja everstin todistuksesta on käynyt ilmi, että hän on ainoastaan puolustautunut, ja taistellut yksin kahta vastaan. Kaikki on siis selviävä, mutta hänen on jätettävä piileksiminen maquis-pensastossa ja antauduttava vangiksi.

Kello oli jo lähes 11, kun eversti, miss Lyydia ja Colomba kävivät jäähtyneen illallisen kimppuun. Colomba söi hyvällä ruokahalulla laskien leikkiä prefektistä, yleisestä syyttäjistä ja etsijä-sotilaista. Eversti söi sanaakaan virkkamatta ja tarkastaen tyttärensä, joka ei kohottanut katsettansa lautasesta.

Vihdoin puhutteli eversti tyttärensä hellällä, mutta vakavalla äänellä kysyen englannin kielellä:

— Lydia, oletko sinä siis kihlautunut Orso della Rebbian kanssa?

— Olen, isäni, vastasi hän punastuen, mutta varmalla äänellä ... tänä iltana.

Sitten loi hän katseensa isäänsä ja kun tämän kasvoilla ei näkynyt minkäänlaista paheksumisen ilmettä, nousi hän ylös ja heittäysi hänen syliinsä suudellen häntä niinkuin hyvin kasvatetut tyttäret tällaisissa tapauksissa tekevät.

— Onneksi olkoon, sanoi eversti, sillä hra della Rebbia on kunnan poika. Mutta tänne hänen kirottuun kotimaahansa me emme jää, sen vaadin; muussa tapauksessa en anna suostumustani.

— Minä en tosin ymmärrä englannin kieltä, sanoi Colomba, joka oli tarkastanut heitä tavattoman uteliaasti, mutta luulenpa arvaavani, mistä te puhuitte.

— Tässä oli kysymys siitä, vastasi eversti, että otamme teidät matkatovereiksemme Irlantiin.

— Hyvin mielelläni minä siihen suostun ja lupaan olla *surella* Colomba. Onko se päätetty, hra eversti? Lyömmekö kättä siitä?

— Tällaisissa tapauksissa on tapana syleillä, sanoi eversti.

XX.

Eräänä iltapäivänä ... muutamia kuukausia tuon kaksoislaukauksen jälkeen, joka saattoi koko Pietraneran seurakunnan kauhistuksen valtaan, kuten sanomalehtien on tapa sanoa, ratsasti eräs vasenta kättänsä siteessä kantava nuori mies ulos Bastian kaupungista. Hevosensa ohjasi hän lähteestänsä kuuluisaa Cardon kylää kohti, joka keväisin tarjoaa kaupungin hienomakuisille asukkaille erittäin hyvää juomavettä.

Seurassansa oli nuorella miehellä solakkavartaloineen ja huomattavan kaunis nainen, joka istui pienen, mustan ratsun seljässä; asiantuntija ihaili epäilemättä ratsun voimaa ja siroutta, mutta huomasi kai ikäväksensä samalla sen toisen korvan omituisella tavalla vioittuneeksi.

Kylään tultua hyppäsi nuori nainen keveänä maahan ja auttoi seuralaisensa alas satulasta; sitten irroitti hän satulannupista riippuvat raskaat haarapussit ja antoi ratsut erään talonpojan halttuun. Kantaen nahkaista haarapussia mezzaronsa alle piiloitettuna lähti hän sitten 2-piippuisella pyssyllä aseestetun nuoren miehen kanssa astumaan vuoristoon päin erästä sangen kapeaa polkua myöten, joka ei näyttänyt vievän millekään ihmis-asunnolle. Kun matkailijamme olivat saapuneet eräälle Quercion vuoren korkealle kukkulalle, pysähtyivät he ja istuutuivat kumpikin nurmikolle. Tässä näyttivät he vartoovan jonkun tuloa, sillä alinomaa tähystelivät he vuoristoon päin ja nuori nainen katsoi usein kaunista kultakelloansa, jonka hän nähtävästi oli äskettäin saanut ja jonka kuoressa olevaa jalokiveä hän aina muisti ihaila, kun tahtoi tietää oliko sovittun yhtymyksen hetki jo käsissä.

Kauvan ei heidän tarvinnutkaan odottaa, ennenkun metsästä ensin ilmausi vuoristolaiskoira, joka nuoren naisen kutsusta heti kiiruhti heitä hyväilemään, ja kohta sen jälkeen kaksi parrakasta miestä, pyssyt olalla ja patruunalaukku sekä pistooli vyössä. Heidän repaleiset ja paikkaiset pukimensa eivät suinkaan olleet sopusoinnussa heidän erinomaisten aseittensa kanssa, jotka nähtävästi olivat jonkun tunnetun tehtaan tekoa mantereelta. Huolimatta selvästä erotuksesta heidän yhteiskunnallisessa asemassansa lähestyivät tämän kohtauksen neljä henkilöä toisiansa tuttavallisesti kuin vanhat ystävät.

— Kas, nyt on juttunne päättynyt, Ors' Anton', sanoi vanhempi ryöväreistä nuorelle miehelle. Päätös kuului: maanpako. Onnittelten. Ikävä, ett'ei kylävouti enää ole saarella, muuten näkisimme hänen raivonsa. Entäs käsivartenne?

— Parin viikon kuluttua voin jättää siteen pois, sanoi nuori mies. Niin, kunnan Brando, huomenna matkustan Italiaan. Sitä ennen halusin jättää hyvästit sinulle ja hra pastorille. Sen vuoksi pyysin saada tavata teitä täällä.

— Onpas teillä kiire, sanoi Brandolaccio; vasta eilen teidät vapautettiin ja huomenna matkustatte te jo pois.

— Asiat niin vaativat, sanoi nuori nainen iloisesti. Teille, herrat, toin minä illallista tullessani: syökää, elkääkää unhottako ystävääni Bruscoa.

— Aivan te hemmottelette koiraparan, neiti Colomba, mutta kiitollinen eläin se on. Saattepa nähdä. Kas niin, Brusco, sanoi hän asettaen kiväärinsä vaakasuoraan asentoon, hyppääpäs Barricineille.

Koira ei liikahtanut paikaltaan, nuoli vain kuonoansa ja katsoi isäntäänsä.

— Mutta hyppää nyt della Rebbioille! Heti hyppäsi se pari jalkaa korkeammalle kuin tarpeellista oli.

— Kuulkaas, ystäväni, sanoi Orso, ammattinne on minusta huono. Ell'ei teidän onnistu päättää uraanne tuolla alhaalla — hän viittasi Bastian mestaus-kentälle päin — niin on parhain kohtalonne kaatua metsässä santarmisotilaan luodista.

— Entä sitten? sanoi Castriconi, kuolema kuin kuolema; parempiko, että kuumetauti tappaa teidät sänkyynne vilpillisten tai vilpittömäin perijäinne vaikeroidessa? Kun on tottunut vapaaseen ilmaan niin kuin me, ei mikään tunnu hauskemmalta kuin saada kuolla omissa kengissäänsä, kuten kyläkansan on tapa sanoa. Salolla olen minä käskijä ja rankaisen vääryydet. Se on sangen siveellistä ja miellyttävää hupia, josta ei tee mieli luopua, hra della Rebbia. Mikä voisikaan olla ihanampaa kuin tällainen vaeltavan ritarin elämä, jos vain on paremmin aseestettu ja järkevempi kuin Don Quichote? Tuonottain sain tietää, että pikku Lilla Luigin eno, se vanha saituri, ei aikonut antaa sisarensa tytölle mitään myötäjäisiä; silloin kirjoitin minä hänelle, ilman uhkauksia, kuten tapani on. Ja tiedättekös, mies tuli heti järkiinsä ja naittoi tytön, tietysti myötäjäisten kanssa. Näin tein minä kaksi nuorta ihmistä onnelliseksi. Uskokaa minua, Orso herra, mikään ei vedä vertoja ryövärin elämälle! Ja kyllä te meihin liittyisitte, ell'ei teitä houkuttaisi tuo englantilainen kaunotar, jonka näin vain vilahdukselta, mutta josta kaikki bastialaiset puhuvat ihastuksella.

— Tuleva kälyni ei tosiaankaan pidä metsäläis-elämästä, nauroi Colomba; hän pelkää sitä kovin.

— No, sanoi Orso, te tahdotte siis jäädä tänne? Olkoon menneeksi! Mutta sanokaa nyt, voinko minä tehdä mitään hyväksenne?

— Ette mitään muuta, sanoi Brandolaccio, kuin että joskus muistette meitä. Olettehan te jo pannut kukkuran hyvälle töilenne antamalla myötäjäiset pikku Chilinalle; hänen naittamisensa vuoksi ei ystäväni pastorin tarvitse kirjoitella kirjeitä — ilman uhkauksia. Pehtorinne antaa meille kyllä, hädän tullen, sekä leipää että ruutia.

— Minä näkisin mielelläni, että te jättäisitte koko Korsikan, jatkoi Orso, ja alkaisitte muualla rauhallisen elämän. Miksi ette te voisi siirtyä esim. Sardiniaan niinkuin monet muut tovereistanne? Pääsyanne sinne voisin minä rahalla auttaa.

— Sardiniaan! huudahti Brandolaccio. *Istos Sardos!* Vieköön lempo heidät ja heidän sekamelskansa! Sardinialaiset ovat meille liian huonoa seuraa.

— Sardiniassa ei ole minkäänlaisia mahdollisuuksia, lisäsi teologi. Minä puolestani halveksin sardinialaisia. Ryövärein kanssa sotaa käydessä käyttävät he hevoisväkeä. Se on paras todistus sekä heidän ryövärilaitoksestansa että koko maasta. Lempo vieköön koko Sardinian! Mutta minua kummastuttaa, hra della Rebbia, ettette te, joka olette sekä viisas että tietorikas mies, voinut viihtyä metsissämme, vaikka jo saitte kokea tätä vapaata elämää.

— Niin kyllä, mutta ollessani teidän ateriakumppalinanne en minä ollut siinä tilassa, että olisin voinut nauttia elämänne viehättävistä puolista; kylkiäni pakottaa vieläkin muistellesani retkeä, jonka tuona kauniina yönä sain tehdä poikkipäin heitettyinä ystäväni Brandolaccion ohjaaman ratsun selkään.

— Mutta ettekö te ota lukuun sitä nautintoa, joka seuraa pelastumista ahdistajain käsistä? Ja kuinka voitte te olla välinpitämätön sille viehätökselle, jonka tarjoaa täydellinen vapaus sellaisessa ihanassa ilmanalassa kuin meidän on? Tällä pelvon aseella — hän näytti pyssyänsä — olen minä kaikkialla kuningas sillä alueella, jonka yli luotini kannattaa. Ei siis muuta kuin jääkää hyvästi, Ors' Anton'. Toivon pian tapaavani teidät täällä Korsikassa.

— Hädän hetkellä voivat muutamat kultarahat olla suureksi hyödyksi, sanoi Orso. Nyt kun me jo olemme vanhoja tuttavii, ette suinkaan kieltäytyne vastaanottamasta tätä pientä patruunakoteloä, jolla voitte hankkia monta muuta.

— Ei rahaa meidän kesken, hra luutnantti! sanoi Brandolaccio päättävästi.

— Rahalla saa muualla maailmassa mitä tahansa, sanoi Castriconi, mutta maquis-metsissämme ei muu ole mistään arvosta kuin uljas sydän ja pyssy, joka ei petä.

— Kuitenkaan en tahtoisi erota teistä jättämättä teille mitään muistoa itsestäni. Mietipäs, enkö minä

voisi antaa mitään sinulle, Brando!

Ryöväri kynsi korvallistansa ja heitti syrjäsilmyksen Orson kivääriin:

— No perhana, hra luutnantti, ... jos minä vain uskaltaisin ... mutta ei ... te pidätte itse siitä niin paljo.

— Mitä sinä siis tahtoisit?

— En mitään ... itse kapine ei merkitse mitään ... ell'ei sitä myöskin osaa käyttää. Minä muistelen vain yhä tuota lemmon kaksoislaukausta ... ja ainoastaan toisella kädellä... Sitä ei tehdä toistamiseen.

— Sen pyssynkö sinä tahtoisit? Sinä olet sen saapa; mutta käytä sitä niin vähän kuin suinkin.

— Yhtä hyvin minä en lupaa sitä käsitellä kuin te. Mutta voitte olla varma siitä, että jos se jollakin toisella tavataan, niin on Brando Savelli luopunut aseita käyttämästä.

— Mitäs antaisin minä teille, Castriconi?

— Jos te välttämättä tahdotte jättää jotakin aineellista muistoa itsestänne, niin pyytäisin teitä kursailematta lähettämään minulle kappaleen Horatiusta mahdollisimman pienessä koossa. Se huvittaisi minua ja estäisi minua unhottamasta taitoani latinan kielessä. Bastian satamassa on eräs pikku hempukka sikaarinmyyjättärenä; jättäkää se hänelle ... hän kyllä toimittaa sen minulle.

— Te saatte elzevir-painoksen siitä, hra tietoniekka; sellainen löytyykin niiden teosten joukossa, jotka aioin ottaa mukaani. Mutta nyt on meidän erottava, ystäväni. Lyökäämme kättä! Ja jos joskus mietitte muuttoa Sardiniaan, niin kirjoittakaa vain minulle; asianajaja N:ltä saatte tietää, mikä on osoitteeni mantereella.

— Hra luutnantti, sanoi Brando, kun te huomenna lähdette satamasta, niin vilkaiskaa tänne vuoristoon päin. Me seisomme tällä samalla paikalla ja huiskutamme teille nenäliinoja jäähyvästiksi.

Sitten erosivat he eri tahoille; Orso lähti Cardoon päin ja ryövärit palasivat takaisin vuoristoon.

XXI.

Eräänä kauniina huhtikuun aamuna ajoivat samassa vaunussa eversti sir Thomas Nevil, hänen tyttärensä miss Lyydia ja Orso, jotka olivat menneet naimisiin muutamia päiviä sitten, ynnä Colomba ulos Pisan kaupungista katsomaan äskettäin löydettyä etruskilaista hypogeeta, jota kaikki ulkomaalaiset riensivät näkemään.

Muistomerkin sisään tultuansa ottivat Orso ja hänen vaimonsa esille piirustusvehkeensä ryhtyen jäljentämään sen maalauksia. Eversti Nevil ja Colomba, jotka molemmat olivat jokseenkin välinpitämättömiä muinaistieteestä, jättivät heidät kahdenkesken ja läksivät katselemaan ympäristöjä.

— Rakas Colomba, sanoi eversti, me emme ikinä ehdi ajoissa takaisin Pisaan määrääkaiselle aamiaiselle. Eikö teidän ole nälkä? Siellä syventyvät Orso ja hänen vaimonsa muinaismuistoihin ja kun he käyvät yhdessä piirustelemaan, niin eivät he muista lopettaakaan.

— Niin kyllä, hymyili Colomba, eivätkä he kuitenkaan saa yhtään piirustusta valmiiksi.

— Minun neuvoni olisi, että menisimme tuonne pieneen maataloon, jatkoi eversti. Siellä saamme ainakin leipää, luultavasti myöskin Aleatico-viiniä ja kenties vielä mansikoita kerman kanssa. Näin voimme kärsivällisesti odotella piirustajiamme.

— Olette oikeassa, eversti. Te ja minä, jotka olemme talon järkeviä ihmisiä, olisimme tuhmia, jos kärsisimme noiden rakastuneiden vuoksi, jotka elävät vain runoudesta. Tarjotkaa minulle käsivartenne. Enkö minä sivisty tavoiltani vai mitä? Minä osaan käydä käsikynkässä, käytän hattuja ja muodikkaita pukuja, kannan jalokiviä ja opin lukemattomia hyviä asioita, minä en siis enää ole aivan metsäläinen. Huomatkaa vain, kuinka sievästi minä kannan tämän shaletin!... Se vaalea upseeri teidän rykmentistänne, joka on nainut mies ... hyvä Jumala, nyt en muista hänen nimeänsäkään! ... se pitkä, käherretty roikale, jonka minä yhdellä ainoalla korvapuustilla voisin lyödä maahan...

— Chatworth?

— Aivan niin, mutta ääntää en minä sitä ikinä osaa; hän juuri on rakastunut minuun.

— Ahaa, Colomba, teistä tulee vielä aika veitikka! Ehkä saamme pian toiset häät?

— Minäkö menisin naimisiin? Ja kuka silloin kasvattaisi veljeni pojan, kun sellainen syntyy? Ja kuka opettaisi hänelle korsikan kieltä? Niin, hän on oppiva korsikan kieltä ja minä teen hänelle vielä suippolakin ... ainoastaan teitä kiusatakseni.

— Varrotkaamme siksi, että teillä ensin veljenpoika on. Sitten voitte opettaa hänelle tikarileikkiä niin paljo kuin tahdotte.

— Tikareille minä olen sanonut jäähyvästit, nauroi Colomba iloisesti. Nykyään käytän minä löyhytintä rapsauttaakseni teitä sormille, jos puhutte pahaa syntymämaastani.

Näin jutellen saapuivat he maataloon ja saivatkin siellä ruokaa viinin ja mansikkain kanssa. Colomba auttoi emäntää poimimaan mansikoita sillä aikaa kuin eversti maisteli Aleatico-viiniä. Eräessä puistokäytävän mutkassa huomasi Colomba sairaalta näyttävän vanhuksen istuvan juurituolissa auringon paisteessa: ukon posket olivat kuopilla, silmät syvällä ja muuten oli hän tavattoman laiha, niin että hän, kalpeana ja liikkumattomana istuessaan tuossa eteensä tuijottaen, enemmän muistutti ruumista kuin elävää ihmistä. Colomba katseli häntä kotvan aikaa niin uteliaana, että emäntä sen huomasi.

— Tuo vanha ukko on teidän maamiehiänne, neiti, sanoi hän, sillä puheestanne kuulen teidän olevan kotoisin Korsikasta. Hänellä on ollut vastoinkäymisiä kotimaassansa: hänen lapsensa saivat näet kamalan kuoleman. Pyydän anteeksi, neiti, mutta maamiehenne eivät kuulu olevan hellävaraisia vihamielisyydessänsä. Sitten tuli yksinäiseksi jäänyt ukko-raukka Pisaan erään kaukaisen sukulaisensa luo, joka on tämän maatilan omistaja. Tuo kunnan ukko on hieman hassupäinen; onnettomuudet ja huolet, nähkääs... Rouvasta oli ikävää pitää häntä kaupungissa, hän kun näkee paljo vieraita luonansa... Sen vuoksi toimitti hän ukon tänne maalle... Meistä on hän sangen hiljainen, ei häiritse ketään eikä puhu kolmeakaan sanaa päivässä. Hän on kai menettänyt järkensä. Lääkäri käy täällä joka viikko ja sanoo, ett'ei hän enää kauvan elä.

— Ah, onko hän siis maanpakoon tuomittuja? sanoi Colomba. Siinä tapauksessa on kuolema hänelle onneksi.

— Teidän pitäisi puhutella häntä korsikan kielellä, neiti, ehkä huvittaisi häntä kuulla kotimaansa kieltä.

— Saadaan nähdä, sanoi Colomba ivallisesti hymyillen.

Hän lähestyi ukkoa niin likelle, että hänen varjonsa riisti tältä auringon paisteen. Silloin nosti tylsistynyt vanhus päänsä ylös ja tarkasti tutkivasti Colombaa, joka katseli häntä hymyillen.

Hetken kuluttua vei vanhus käden otsallensa ja sulki silmänsä ikäänkuin olisi hän tahtonut välttää Colomban katsetta. Sitten avasi hän ne seposen seljällensä, hänen huulensa värisivät, hän tahtoi nostaa molemmat kätensä ylös, mutta sitä ei hän Colomban tenhoamana voinut tehdä, ja niin jäi hän istumaan tuoliinsa kuin naulattu, voimatta puhua tai liikahtaa. Vihdoin vierivät suuret kyöneleet hänen poskillensa ja muutamia nyyhkytyksiä tunkeusi hänen rinnastansa.

— Ensi kerran näen minä hänet tällaisena, sanoi puutarhurinainen. Tämä neiti on kotoisin teidän kotimaastanne, hän on tullut teitä katsomaan, sanoi hän ukolle.

— Armoa! huudahti vanhus käheällä äänellä, armoa! Etkö sinä vieläkään ole tyytyväinen? Sen lehden ... jonka minä poltin ... kuinka sinä sen voit lukea?... Mutta miksi vaadit sinä molemmat?... Orlanducciota vastaan sinä et voinut siitä mitään lukea... Yksi olisi sinun pitänyt jättää minulle ... yksi ainoa... Orlanduccion nimeä sinä et siitä voinut lukea...

— Minunpa täytyi saada molemmat, sanoi Colomba hiljempaa korsikan kielellä. Oksat ovat siis poikki ja ell'ei juuri olisi niin mädännyt, olisin raastanut sen tyyten pois. Mene täältä eläkä valita, kauvan aikaa sinun ei enää tarvitse kitua. Minä sain kärsiä kaksi vuotta!

Vanhus huudahti ja hänen päänsä vaipui rinnalle. Colomba käänsi hänelle selkensä ja palasi verkkaisin askelin taloon hyräillen muutamia käsittämättömiä ballatan säkeitä: "Mun täytyy saada käsi sen, jok' ampui, ja silmä tähtääjän ja sydän sen, jok' kaiken mielti".

Sillä välin kun puutarhurinainen auttoi vanhusta, istahti Colomba heleänvärisenä ja virkeäsilmaisena aamiaispöytään eversti Nevilen eteen.

— Mikäs teidän on? kysyi eversti. Te näytätte jälleen sen näköiseltä kuin tuona päivänä Pietranerassa,

jolloin söimme päivällistä luotien vinkuessa.

— Korsikalaiset muistot vain johtuivat mieleeni. Mutta ne saavat olla nyt lopussa. Minusta tulee pian kummitäti eikö totta? Oi, kuinka kauniit nimet minä hänelle antaisin: Ghilfuccio-Tomaso-Orso-Leone!

Puutarhurinainen tuli samassa sisään.

— No? kysyi Colomba vallan kylmäverisesti, onko hän kuollut vai ainoastaan tainnoksissa?

— Ei se ollut mitään, neiti; omituista vain, miten teidän lähestymisenne vaikutti.

— Sanooko lääkäri, ett'ei hänellä enää ole pitkää aikaa jäljellä?

— Tuskin kahta kuukautta.

— Vähä vahinko, arveli Colomba.

— Mutta saakeli, kenestä te puhutte? kysyi eversti.

— Erästä korsikalaisesta tylsämielisestä ukosta, joka on täällä täyshoidossa, sanoi Colomba välinpitämättömästi. Kaipa minä saanen hänestä tietoja silloin tällöin? Mutta, eversti, jättäkää toki mansikoita veljelleni ja Lyydialle!

Kun Colomba poistui talosta ja nousi vaunuihin, seurasi puutarhurinainen häntä jonkun aikaa silmillänsä:

— Näetkös tuota kaunista neitiä? sanoi hän tyttärellensä. Olenpa varma siitä, että hänellä on — pahat silmät.

Viiteselitykset:

[1] Kuten lukija muistanee, esitettiin tämä opera viime näytäntö-vuonna Kansallisteatterin näyttämöllä, rva M. Järnefelt nimiosassa. — Eräs toinen opera, joka "Hugenottien" nimellä on Meyerbeerin säveltämänä tehnyt kierroksensa maailman ympäri, on muodostettu Mériméen novellista "Kronika Kaarle IX:n ajoilta."

[2] "Ei ihaila mitään."

[3] Ranskaksi daim, latinaksi dama, ruots. dofhjort.

[4] *Vendetta transversale* tehdään silloin, jos joku murha kostetaan tekoon syyllisen läheiselle tahi kaukaisemmalle sukulaiselle.

[5] Goëlette = kuunarin lailla varustettu pieni laiva.

[6] "Jos pääsisin ma paratiisiin pyhään, pyhään, ja siellä en tapais sua, niin sen jättäisin." (*Ser. di Zic.*)

[7] Katso Filippini, luku XI. — Vittolon nimellä on vieläkin katala kaiku korsikalaisten keskuudessa; se merkitsee näet samaa kuin kavaltaja.

[8] Jonkun mieshenkilön kuoltua ja olletikin, jos hän on murhattu, asetetaan hänen ruumiinsa pöydälle ja vainajan perheen naispuoliset jäsenet tai näiden puutteessa ystävät taikka myöskin vieraat, runotaidostansa tunnetut naiset improviseeraavat eli runoilevat äkkiä suuren kansajoukon läsnäollessa surulaulun kansanmurteella. Näitä naisia kutsutaan nimellä *vocetatrici* eli korsikan murteella *buceratrici* ja valitusrunoa nimellä *vocero*, *bucero*, *bucetatu* itäisellä ja *ballata* nimellä saaren läntisellä puolella. *Vocero*, *vocerar*, *voceratrice* ovat johdettavat latinal. sanasta *vociferare*. Joskus esiytyy useampia naisia peräkkäin ja usein laulaa vainajan vaimo tai tytär tällaisen suruvirren. *Tekijä*.

J. M. Suomalaisille on tämä tapa tunnettu etupäässä Inkeristä koottujen "itkujen" kautta, jotka laulettiin vainajan ruumiin ääressä omituisilla, surullisilla nuoteilla. *Suom.*

[9] *Rimbecco* on italian kieltä ja merkitsee lähettää, heittää takaisin, vastata; korsikan murteessa merkitsee se = lausua julkinen, loukkaava moite. Huomauttaa pojalle, että hänen isänsä on kostamatta, on *rimbecco*. Genovan laki rankaisi sangen ankarasti sitä, joka teki itsensä syyppääksi *rimbecco*.

[10] Kansanomainen lauseparsa, jolla tarkoitetaan *schioppettoa*, *stilettoa* ja *stradaa* s.o. pyssyä, tikaria ja pakoa.

[11] Tekijä käyttää tässä sanaa *maraicher*, joka oikeastaan merkitsee puutarhuria niillä seuduilla Pariisin ympäristössä, mikä tunnetaan nimellä Marais. *Suom. muist.*

[12] Pannupaistina.

[13] Tapausten keskelle.

[14] Bruccio, joka on jonkunlaista juustoa keitetyn hyytelön kanssa, on korsikalainen kansallisruokalaji.

[15] Signori-nimellä käsitetään korsikan läänitysherrain jälkeläisiä. Signori-perheet ja korpraalisuvut kilpailevat nim. jalosukuisuudesta.

[16] S.o. itärannikolta. Tämä varsin yleinen lauseparsa *di la dei monti* muuttaa tietysti merkitystä sen mukaan, millä puolen saarta puhuja asuu. Korsikan jakaa näet pohjoisesta etelään kulkeva vuoristovyö kahtia.

[17] Katso Filippini, luku II; kreivi Arrigo bel Missere kuoli noin v. 1000. Kerrotaan, että eräs ääni lauloi ilmassa seuraavat säkeet hänen kuolemansa johdosta: E morto il conte Arrigo bel Missere E Corsica sarà di male in peggio.

[18] Tätä pyhimystä ei löydy kalenterissa. Tehdä lupaus pyhälle Negalle on = kieltää kaikki tehdystä päätöksestä.

[19] Elää "à la campagne" tai *alla Campagna* merkitsee samaa kuin elää ryövärinä. Ryöväri ei ole mikään paha nimitys, vaan yhtä kuin maanpakolainen, ja englantilaisissa ballaadeissa esiytyvät *outlaws*.

[20] *La scaglia*, joka on yleisesti käytetty lauseparsa Korsikassa.

[21] Vuoristolais-korsikalaiset vihaavat Bastian asukkaita, joita he eivät pidä maamiehinänsä. Koskaan eivät he näistä käytä nimitystä *Bastiese*, vaan *Bastiaccio*; lukijan tulee tietää, että *accio*-päätte aina ilmaisee halveksimista.

[22] Balistiikka on taito laskea heitettyjen esineiden (olletikin pommien) radat ilmassa.

Suom. muist.

[23] Tässä käyttävät korsikalaiset sanaa *malamorte*, joka merkitsee väkivaltaista kuoloa eli murhaa.

[24] Tintinajoksi kutsutaan kellokasta, joka käy lehmäkarjan etunenässä, ja kuvannollisesti annetaan tämä nimitys sille perheen jäsenelle, joka johtaa toisia kaikissa tärkeimmissä asioissa.

[25] By the by = sivumennen sanoen.

[26] Piloni = sangen paksusta kankaasta valmistetut ja paslikilla varustetut kauhtanat.

[27] Palla calda u farru freddu on yleinen sananparsa.

[28] Salute a noi! Tämä huudahdus seuraa tavallisesti kuolo-sanaa muodostaen sille jonkunlaisen oikaisun.

[29] Brandolaccio tarkoittaa tässä sitä puoleensa vetävää vaikutusta, mikä hänen katseellansa tahi sanallansa voi — vastoin hänen tahtoansa — olla tietämättömiin lapsiin.

[30] L'enquête du *coroner*.

[31] Ryöväripäällikkö Teodor Poli käytti nimittäin arvonimeä "le commandant de la campagne", joka sanojen mukaan olisi = "maaseudun komentaja". *Suom. muist.*

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK COLOMBA: KERTOMUS KORSIKAN OLOISTA 1810-LUVULTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook,

except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the

copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by

sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.